

GAFVRII
Theorica
Muficæ.

Neapoli
1480

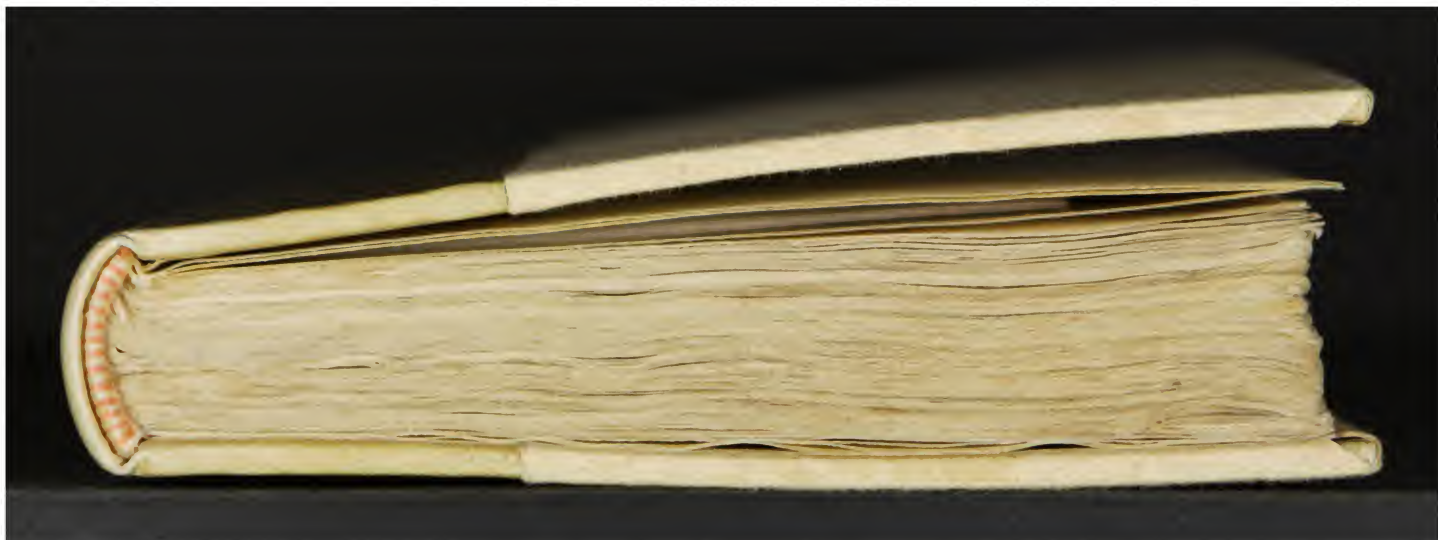

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.6.36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.6.36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.6.36

A
6
36
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

Gafurio F.

Theorica musicae.

Neapoli, F. di Dino, 1480.

187

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.

Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.

Magl. A.6.36

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.6.36

Franchini Gaspari Theoria
Musica: Neapoli, per Franciscum
de Dino Florentinum, 1480. in 4.to

Questa rarissima Edizione è registrata
dal Meibomius alla pag. 155. del Tom. 1.
ma è affatto ignota agli altri Bibliografi.
Il Saffio alla pag. 345. della sua Ispo-
ria Tipograf. Milanese, molto parla del
Gaspari e dell'opera sua ma non dà veruno
indizio di conoscere ^{questa} Edizione dell'opera
del Gaspari del sec. XV. Ne meno il Malegolo
che fu ^{il} disegnatore de' Emmentas, onde se-
conosce un breve dettaglio.

Comincia l'Opera senza verun Premis-
so e con Epistola colla Rubrica o più Intito-
lazione in lettere maiuscole de affecti-
bus et Comendatione Musicae Capitulum
primum senza la prima iniziale
ma colle parole Gaspari Lyphitod manu.
Il carattere è rotondo senza diacroni
con molte abbreviature, con l'empia
Interpunzione, senza paginatura, e senza
registro. L'Opera è divisa in 5 libri;
ed i libri in capitoli: Alla pag. 13. v.
è un curioso incaglio in legno effigiente
la ^{personale} ~~figura~~ che batte il martello dell'incu-
dine ^{per} indicare le consonanze. A tergo
della pag. 28. altre figure indicanti le
proporzioni arismetice e geometriche
copiature a tergo della pag. 96. alla pag.
51. ed alla pag. 96. vi è incisa un'organo
con figure che lo suonano, con le note
musicali e colla intitolazione Introduc-
tium Musicae F. Gaspari il qual legno
si trova parimente nel Trattato Practi-
ce Musicae dell'istesso Autore im-
presso in Bressa nel 1502. in foll.

in cui, oltre parole delle lodi dell'arte mu-
sica, se numerano molti antichi che a
quella s'occuparono

Io temo, altro che mancar sopra la dedi-
catoria, non già a ^{diretta} Lodovico Sforza, a cui
dedicato aveva gran parte delle sue opere
ma a qualche Cardinale, come Viterbo.
Dall' Epigramma dell' Autore posto in fondo
del suo Trattato

O cui cardineum licuit contingere honorem
Et me quem vixit in pulis ut venerer
Accipe parva licet sint hec haud munera tanto
Digna viro: cuius nomine surgit opus
Ista et animi nullus censebit parvula labor
Si studiis fucum cernere possit ipse me.

En age: me et librum vultu complectere grato

Dicere ne pigeat: Tu mihi Lewis eris.

Potrebbe essere questo Cardinale Carlo Palla-
vicini allora vescovo di Lodi da cui fu
invitato il Gaffuri, e con esso si trattò
di lui anche, ne quali insegnava la musica
dei Giovanni, e allora appunto cominciò
a scrivere la sua Pratica di Musica.

Termina il libro con questa sottoscrizione

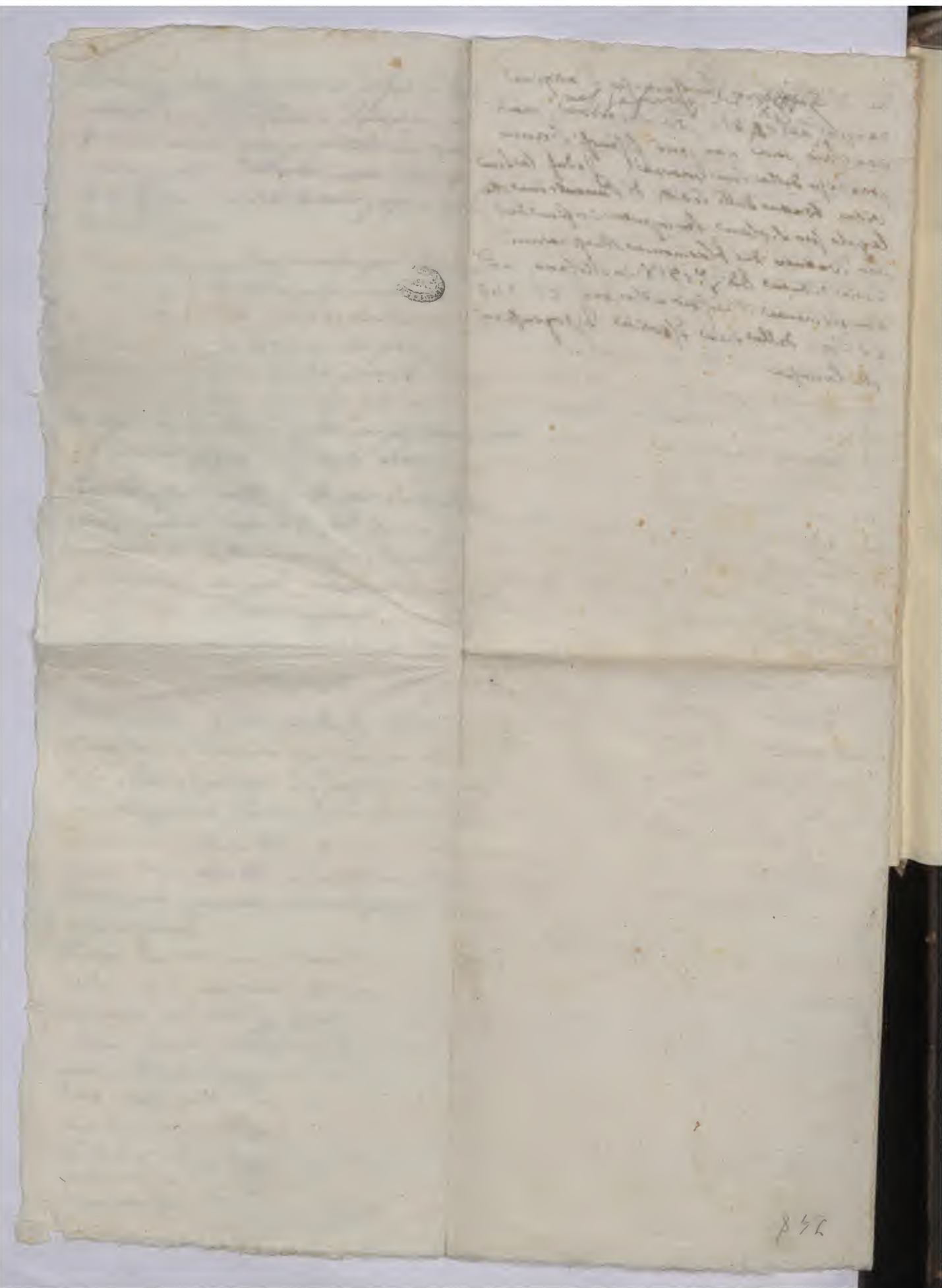
Francchini, Sacerdos Laudensis Musices
Professoris theoricum opus armonice
discipline explicat. In presen-
tiam Maximianum Franciscum di-
rectum. Anno Dni. M. CCCC. LXXX.

Die octavo octobris. In vrbis primo Regis
Ferdinando Regnante. Anno regni ejus vi-
gesimo tertio.

Questo Trattato non lo trovo stampato altrove
nel sec. XV, nemmeno in Milano, ove fu
impresso nel 1508 per Gio: da Parma
il suo Trattato italiano della musica
né in Brescia, ove nel 1502 per Bona-
dino Missiroli di Pavia, fu stampata la
sua Pratica Musice, né parimenti
in Milano ove per il detto Gio: da Parma
nel 1518 fu impresso fu impresso il suo
Trattato de Harmonia Musicorum

Fu il Gaffurio bergamasco d'origine,
nato in ^{Ed.} nel 1481. Fu sacerdote, morì
vecchio, ma non più fissato l'anno
preciso della sua morte. Vedeasi la sua
vita tratta dalli scritti di Pantaleone de
Cegulo suo solano stampata in fine del
libro Trattato de Harmonia Musicarum
nella citata Ed. 1518. in Milano, ed
ampiamente il suffragio alla pag. CCCXLV.
ed Seg. della sua Opera Tipografica
Milanese.

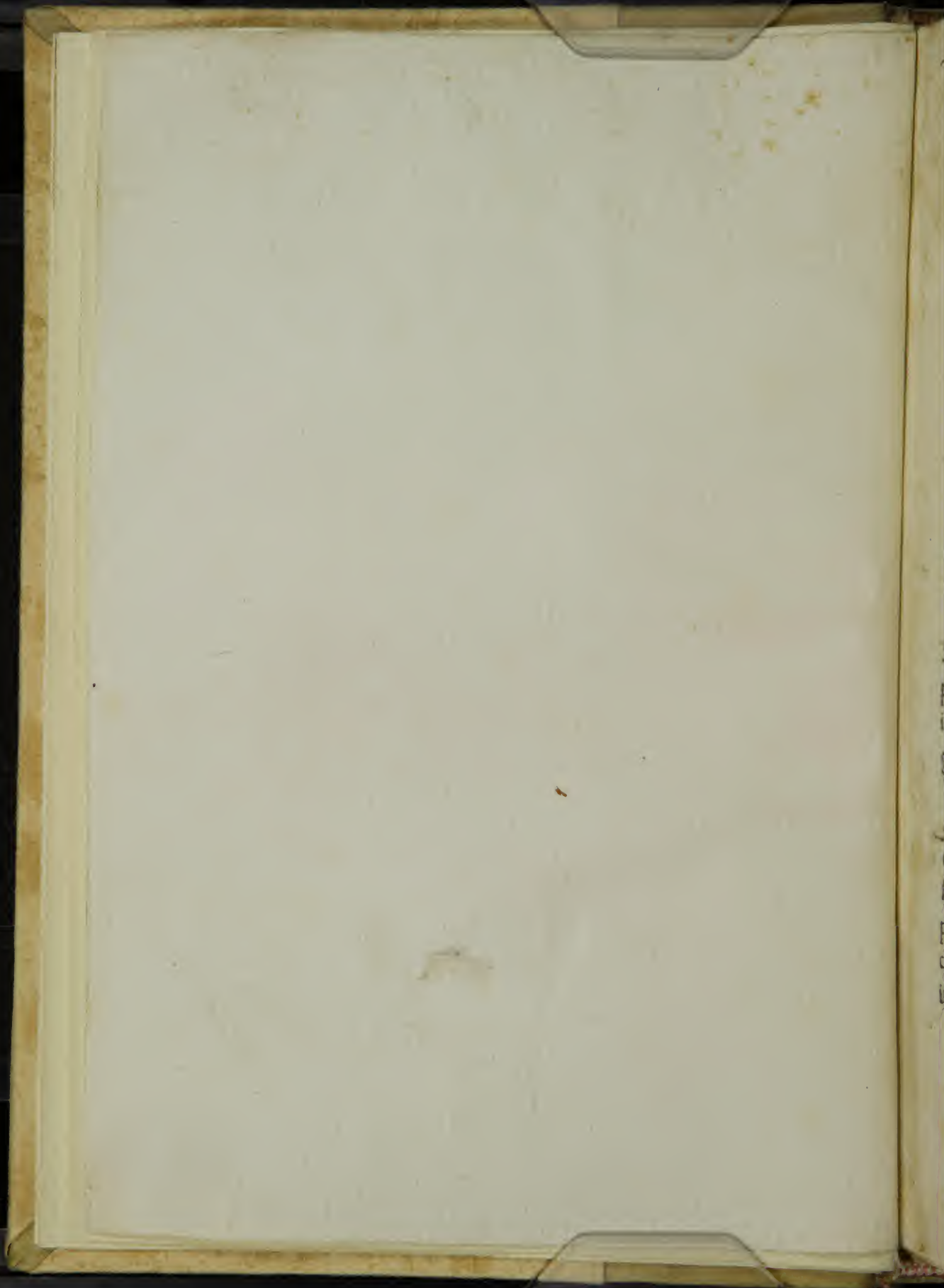

XIX

From Lib. GAVVRI

Theorie Music.

Neap. 1480

Benedicti *marit* *L*
DE EFFECTIBVS ET COMENDA
TIONE MVSICE Capitulum primū.

Iuturni studii lectione depre
hendi musicen disciplinā an
tiquis tēporibus apud uates
maxio doctissimorū honore
cōplecti indoctos uero a mu
sis abesse. liberaliter enim minime dicebatur
eruditus qui musicen ignorabat. Themisto
cles oblata post cenā in cōuiuio lira eius cū
se imperitū indicasset sūmo dedecore erubu
it. Docuere me propterea littere sacre tubalē
cythara xgorgāo primū clariisse. Alii Zetū
& Amphionē primos musicos conscribere.
Stellaruz uero cursus sonosq; musica ratōne
primitus diuīa quodāmodo supnaturaliq;
inuestigatione Pithagoram comprehendisse
grecoꝝ cōmenta concordāt. Architas & Ari
stoxenus subiectā musice gmaticen dixerūt
Eupolis & musicē z lras docebat. Et maricas
qui est hypbolus solas litteras ex musicis le
scire cōfessus est. Aristophanes nō uno libro
pueros antiquitus sic institui mōstrauit. So
crates iā diu senex musicen doceri nō erubu
it. Pœte ad liram carmina cōposuere. Orato

ribus cura uocis adhibita est qđ tā mŭlices
pprium. Gaius graccus cum in tribunatu
apud populū romanū orationē haberet ser
uū post se mŭlices artis peritū eburnea fistu
la occulte puuntiatōis sue modos formātez
tenebat aut nimis rmissos excitādo aut plus
iusto concitatos reuocādo quoniā ipm calor
atq; impetus actionis attentū huiusce tēpera
mēti estimatorē esse nō patiebat. Timothe
us cūctis mŭlicis lōge ātecellēs quotiēs libu
issz aīos hōiz & uehemēti accēdebat armonia
rursusq; molli ac placida placabat. cū enī in
Alexandri cōiuiuiū phrigiū cātum modu
laref usq; a deo regez excitasse dicif ut ad ar
ma capiēda profiliret atq; iterū ad cōmelati
ones epulasq; reduxisse modulātōne mutata
Pitagorici iuuenis furentis in combustione
domus riualis inquaſcortū continebat me
lodiis animū sedarūt. Dauid saulē aspū imū
do arte modulationis erripuit. Asclepiades
medicus freneticorū mētes morbo turbatas
sepe per simphoniā restituit sanitati. Trepā
der & Arion lesbios atq; ionel grauissis mor
bis cantus eripuerē p̄sidio. Aristoteles mŭsi
cen naturalem habere delectatōnem oībusq;
etatibus ac singulis moribus amicaz esse do

2
euit mēstos letificat letos amplius gaudere fa-
cit musice que dum p cuncta diffūdit studi-
a iuuenes senesq; ita naturaliter affectu quo-
dā spōtaneo modis musicis adiūgit ut nulla
oīno sit etas q̄ a cātilene dulcis delectatiōe se-
iūcta sit. Crisippū enī nutricibus q̄ allactati
onī adhibēt infantibus ppriū quoddā ass-
ignasse legimus carmen. Orpheuz & amphī-
onē aīalia rōne carētia saxa siluasq; cantibus
traxisse confictū est. Nullū enī legimus tam
immitte tamq; alū pectus quā oblectamē-
toꝝ taliū moueat affectu. nā primi forte gē-
tes sine rōnis cultu barbaras uel saxi instar
nullo affectu molles ad sensū uoluptatis ca-
nēdo traxerūt. nec mirū si iter hoīes musices
tāta dñatio est cū & aues ut cardueles cigni
ue & luscinie alieq; cantū uelutī quadā disci-
plīa artis exerceāt nō nulle quoq; terrenū seu
aquatiles belue inuitante cātu in retia spōte
decurrāt qđ sapientis auctoritate mōstratur
Fistula dulce canit uolucrē dum decipit au-
ceps. Hortat̄ z remiges cantus ad tollerādof
quoscūq; labores. Solar̄ z modulatio uocis
singulorum fatigationē operum atq; animū
mulcet. Ipsas insup bestias nec nō serpentes
uolucres atq; delphinos ad suauem modula-

noty hunc dñā

immitte

tiōis auditū puocat. Citharizātem Arionez
unda demersū natura uocāte sospitē delphī
nī ad litus traduxere. Delectat animos can
tus excitatq; affectus mouet furiam placat
siluestres māfuescit lassatos exercitioq; labo
rioso detentos facile efficit tolerare.

Non ommittam profecto maiores natu a
pud romanos qui in conuiuiis egrgia ad ti
bias superiorum opa carmine comprehensa
pāgebant quo ad ea immitanda iuuenum
uirtutem redderent alacriorem. Circumfere
batur lira uel cythara in conuiuiis accuban
tibusque singulis ordinabatur conuiuale cā
ticorum genus quod & nris temporibus ser
uari concernimus. Quid plura? hac nostra
tempestate nihil quidem ad iuuenum affec
tum amore procaci uirgines probas mulie
resq; fere cunctas excitat & prouocat preter
musicen. Rudibus item z belicosis ducibus
q; maximis curam musices legimus non de
fuisse. Lacedemoniorum exercitus musicis ac
census est modis. Quid aliud nostris in legi
onibus timpana & tube fatiunt quorum cō
centus quātum fuerit uehementior tantum
sit bellatorum animus ad certamen fortior

hinc estimo romanam gloriam ceteris pre
stitisse in bellis. Apud Genuenses transacta
iam melle timpanorum atque tubarum ac
censo clangore hostes z terruisse & in fugam
diuertisse atque exercitum ipsum in predam
captum conspexi nec mirum cum & pusil
lis animalibus uictoriam committat musicus
clamor qd Virgilius tangit in georgicoru li
bris de apibus cu dicit Sin autem ad pugna
exierint nam sepe duobus Regibus incessit
magno discordia motu Continuoq animos
uulgi & trepidantia bello Corda licet longe
presciscere namq morantes Martius ille eris
rauci canor increpat & uox Auditur fractos
sonitus imitata tubaru. Tunc trepide inter
se coeunt penisq coruscant. Spiculaq exacuunt
rostris aptantq lacertos. Et circa regem atque
ipsa ad pretoria dense Miscentur magnisque
uocant clamoribus hostem. Interponebatur
preterea musice omnibus sacris solenitatibus
omnibusque letis uel tristioribus rebus. ut
enim in ueneratione diuina hymni ita & in
nuptiis hymenei z i funeribus threni laeta
tibiis exprimebant. Nunc quidem alia colloca
tiois & uocis ut eodem utar uerbo modulatioe
cogitatiois iudicium z principium alia minus petius

imitata

Nec mirum est musicē tāti esse apud morta-
les. cū diis īmortalibus gratissimaz extitisse
uates nō ōmiserint. Placādoꝝ deorū causa ī
sacris edibus musice sūma ueneratōe oblata
ē. Tibicinū triūphus marti attributus ē. A
polini cithara. Musis tibiae ceteraq; eiusdem
generis attributa sūt. Sed hec nra religio tri-
nū deū unicūq; in sacris templis antiphonis
cantibus organisq; ac ceteris eiusmōi generis
assiduīs laudibus deꝑcando placare nō desi-
nit. Nullā. n. ex supioribus exemplis pꝑeꝑi
disciplinā sine musice pꝑectuꝝ finē attigisse.
nihil quippe apud Rabanū sine ipa. Logici
enim musicen uenerantur Marcus tullius re-
thoricē diffusius tractās musicē nō ōmissit
Nicomachus arithmeticen pꝑessus musicen
tractauit. Architas & Aristoxenus geometri-
ci musicē ipam sūmo uenerati sunt studio.
Ptholomus astrogolus musicas apperuit cō-
sonantias. Pythagoras astrologus sonos pri-
mus musica pꝑortōe coniunxit. Plato theo-
logus ut inquit marcus tullius ī sexto de re
publica dulcissimā mūdi armoniā aure aper-
tissime deꝑhendit. Virgilius distinctos musi-
cos sonos ī sexto eneidos nō ignorauit De-
niq; ī puerbiū usq; grecoꝝ celebratū est ī

astrologus

omissit

17
doctos musicen abhorrere

De Musica Múdana Capitulú Scdm

Vsicē ad uolubilitatis corpū celesti
um tporū elemētorūq; cōpositōem
opari philosophorū cōscripsere nō
nulli. eā nāq; ex sonis z cōsonantiis de uolu
bilitate celestiū orbiūz causatis enuclearunt
pīthagorici. Ipsa. n. celestia corpa nec nō ele
mēta debita quadā cōsonātie coaptatione si
mul mixta mūdum hūc totū pfitiunt qui a
pud philosophos sēper in motu est. Qui igi
tur fieri potest ut tam uelox celoꝝ machina
tacito silēteq; cursu moueat? & licz ad aures
usq; nostras non pueniat sonus ille qd apud
Pīthagoricos fit quoniam a pīcīpio nostre
natiuitatis est conplantatus ut in maleatori
bus apparet strepituꝝ suū uix pcipientibus
consuetudine. quos Aristoteles inpugnat ce
li & mundi secundo sed multis aliis fieri de
causis necesse est. nō tamen poterit tam uelo
cissimus motus tantoꝝ corpuꝝ nullos oīno
sonos ciere cum presertim tanta sint stellarū
cursus coaptatione coniuncti ut nihil eque
compagiatuꝝ nihil ita comixtum possit in

telligi. namq; alii excelsiores alii inferiores fe-
runt atq; ita omnes equali incitatione uol-
uunt ut p dispaes ineqlitates ratus cursuū
ordo ducat Vnde non potest ab hac celesti
uertigine ratus ordo modulationis absistere
quā quidē doctissime iquit Tullius modu-
latiōz platonicas aures delectasse vborū ipsi
us pfunditate platonis. Quis hic inquā qf
est qui complet aures meas tātus & tam dul-
cis sonus? Hic est inquit ille qui interuallis
disiūctus imparibus p rata tñ parte ratione
distinctis in pulsu & motu iporū orbium
generatur. At quattuor elementorum diuer-
sitates potētiasq; cōtrarias nisi quedā armoia
cōiungeret in unū corpus ac machinā minie
cōuenirent. Omnis uero hec diuersitas ita tē-
porū uarietate parit & fructuuz ut unū tan-
tū anni corpus efficiat. Vnde si quid horū q
tantā uarietate rebus ministrāt animo & co-
gitatiōe decerpas cūcta peant nec ut ita dicā
quicq; cōsonū seruent necesse est Et ueluti in
grauibus cordis is uocis mōus existit ut nō
ad taciturnitatē grauitas usq; descendat atq;
in acutis ille custodit acuminis modus ne
nerui nimīū tensi uocis tenuitate rumpanē
sed totū sibi sit cōsentaneum atq; cōueniens

15
Ita etiā in mūdi musice pūdeūs nihil ita ēē
nimīū ut alteruz pprīa nīmietate dissoluat.
Vex quicquid illud est aut suos affert fruct
us aut aliis auxiliat ut afferāt naz quod cō
stringit hiems uer laxat torret estas maturat
autūpnus. tpa itaq; uicisiz uel ipa suos affe
rūt fructus uel aliis ut afferāt subministrāt.
Mūdu itaq; armonia quada; cōpositus est
ipm; celū armonie modulatione reuoluīt.
Celestiū tñ corporū interualla sola extiman
tur rōne nō sensu Archīmenides enim teste
Macrobio stadiorū numex qbus a terre sup
fitie luna distaret a luna mercurius a mercu
rio uenus sol a uenere mars a sole a marte iu
pis saturnus a ioue deprehēdisse se credidit
atq; a saturni orbe ad ipz usq; stellifex celuz
spatiū oē se rōe mēsū putauit quā qdē Arch
imnidis dīmliōez platōici r̄pudiarūt cū du
pla & tripla nō seruaret iterualla Alterā ipi
distātiā statuer tenendā quā Porfirius libris
suis iseruit. pithagoras uero quot stadia īē
terrā z sigulas stellas eēnt musica colatōe idē
cauit. Vtherasthenes geometrica rōe maxi
mū terr circuitū collegit eē stadiorū ducetorū
= .lii. milliū. Stadiū. n. i hac mdi mēsurā itel
ligebāt pedū. cccccc. xxv. sūt pteā z alia lōgi

olimpicū
pythiū
mille

diapente

diatessaron

pheton
phenon
phenon

diastema

diapason

tudine discrepātia ut olipicū quod est pedū
sexcētorū. Item pythicū pedū mille. Igitur a
terra ad lunā Pythagoras putauit esse stadi
orū circiter centū uiginti sex miliū idq; esse to
ni interuallū. A luna aut ad mercurii stellaz
quā stilō appellabāt maius semitoniū. Hinc
ad phosphoron stellā ueneris fere tantūde
sc3 semitoniū minus. Inde porro ad solē pau
lo plus q̄ ter tātū sc3 tonus & minus semito
nium. itaq; solis astrū abesse a terra tonis tri
bus & semitoniō. minore | qđ uocat̃ diapēte
A luna aut duo toni & semitoniū qđ est dia
tessaron. A sole uero ad stellaz martis cui no
mē pyrois tātūde interualli esse quātū a
terra ad lunā idq; facere tonū. Hinc ad iouis
stellā que pheton dicta est q̄si dimidiū eius
qđ faciat semitoniū minus. A ioue usq; ad sa
turni stellā phenō nūcupatā paulisper plus
.i. semitoniū maius. Inde ad sūmū celū ubi sig
na sūt semitoniū minus. Itaq; a sūmo celo ad
solem diastema est diatessaron. i. duorū to
norū & semitoniū. A terre autē sumitate ad eun
dem celum tonos esse quinque concluditur
cum duobus semitoniis minoribus ex quib
us fit diapason siphonia. Multa insuper
que musici tractant Pythagoras ipse rettulit

16
Dorivalm
ad stellas & mundū hūc totū musica factūz
ratōne hīc puto Dorialū dixisse mūduz esse
organū dei cū & septē stellas iter celū & terrā
uagas mortaliū corpa inclinātes enrythmon
motum congruāq; musici dialtematis inter
ualla cōphēdere rōne conspexiss; sonitusq;
reddere uarios p sua queq; altitudine ita cō
cordes ut dulcissimā quidem concināt melo
diam lic; nobis inaudibilē pre magnitudie
uocis quā auriū nostrarū angustie minime
capere possunt.

De Musica Humana Capitulū Tertiū

Immortalis aīe humaniq; corpis &
elemētorum cōiunctionem musica
factā ratione tradidere Pythagorici
atq; platōici unusq;q; enī in se ipm descēdēs
hāc cōphēdit. Quid est nāq; qd illā incor
poreaz rationis uiuacitatē corpi misceat nisi
qdam coaptatio & ueluti gūiūz leuiūq; uo
cum quasi unam effitiens consonātiā tem
peratio. quid est aliud quod inter se ipsius
anime partes coniūgat que ut Aristotili pla
cet ex rationabili irrationabiliq; coniūcta est
quid est uero quod corporis elementa pmis

effitiens

ceat aut partes sibi met rata coaptatione cōti
neat: quēadmodum enī consonātia in sonis
est acuti soni grauiſq; mixtura ſuauiter uni
formiterq; auribus accedens ut habet p̄rio
musices Boetii ita debita partiū coaptatio
ſeu cōueniētia uniuſcuiuſq; conpoſiti dicit̄
conſonātia & hoc q̄dem tam in ſucceſſiuis q̄
ī p̄manētibus rebus locū hēt. Cū itaq; id q̄d
in ſonis apte conueniēterq; coniunctū eſt ex
cipimus cū nobis coniunctū atq; cōueniēter
coaptatū ſit eo delectamur nos ipſos eadem
ſimilitudine compactos eſſe cognoscētes. Tā
ta p̄fecto apud grecos fuit muſices diligētia
ut eā & animos obtinere arbitrarent̄. p̄tractū
quippe ē q̄ ſepe iracūdias rep̄ſerit quā mul
ta incorporum & animorum affectionibus
miranda perfecit. Cum uero conſtituta cer
ta numerorum ratione anime ſotient̄ corpo
ribus q̄d & Macrobius tenet in primo ſom
nii ſcipiōis. Ipſi numeri dum ſup̄ſunt p̄ſeue
rat corpus animari ſed cū deſiti ut mox arca
na illa uis ſoluit̄ qua ſotietas ipſa cōſtabat
& hoc eſt quod fatū & fatalia uite tempora
uocabāt. Anima p̄fecto ipſa nō deſicit quo
niam immortalis eſt atq; perpetua. Verū im
pletis numeris corpus fatiſcit nec anima laſſ

17
atur animando sed offitium suum deserit cor
pus cum iam non possit animari. Hinc illud
est doctissimi uatis Ex plebo numerum red
darque tenebris. Vt itaque numeris anima corpori
coniungitur ita quoque musicis armoniis quae ex
numeris ipsis effici contractantur naturali dis
positione ac consentanea quadam coaptati
one non animam corpori modo uerum & elementa
atque momenta commisceri non dubitamus. Hinc
Hierophili artis medicinae clarissimi dictum pu
to Cum quid loquimur uel intrinsecus uenarum
pullibus commouemur per musicos rythmos
armonie uirtutibus sociatur esse probatur. Hu
mana itaque musica ea est quae diuersorum con
cordantia elementorum in uno composito scilicet cor
pore humano connectit. per eam enim spiritalis natu
ra corpori coniungitur & rationalis cum irrationali con
cordia copulatur quod uidetur a Platonice ha
bitum ponentibus animam armonicam quandam
esse consistentiam. Pithagoras & Philolaus
animam ipsam armoniam esse conscribere. Un
de scriptum est Colligatio corporis & anime secun
dum naturalis ordinis consonantiam facta est ut sub
sistat ideo apud Reconciliatorem huic musicae
naturalis alie scientie supponitur. Humanam hanc mu
sicam in uoce tantum consistere posuit Socrates

Aristoxenu3 uero in uoce & corporis motu
legimus cōtractasse. Theophrastus quippe
in uoce & corporis aīeq; motu humanā mu-
sicen operari cōscripsit: Itaq; si in corpis ani-
meq; motu est armonia anatalibus nostris.
musice ipsa pculdubio haud est aliena. nāq;
& dierum nec non mensium numerus multi-
ebribus partibus cōpetentiū3 musica ratōe
se se regit. Pithagoras enim ut Censorinus re-
fert duos dixit esse partus alterū septem men-
siū alterū decem priorē uero aliis dierū nūe-
ris conformari aliis posteriorem. eos enī nu-
meros qui in uno quoq; partu aliqd afferūt
mutationis dum scilicet aut semen in sāguī-
nem aut sanguis in carnem aut caro in hōis
figuram conuertit̃ inter se collatos ratōnem
eam habere quā uoces tenent in musice.

De Musica Instrumentali Capitulū q̃rtū *intellectu facile*

*Instrumentalis musica q̃
ex uarijs instrumentis .f.
naturalibus & artificialibus
sonos producit. et naturalis
que sunt palmo guttur
palatum lingua labia
dentes de Armonica
et artificialibus uel
organica uel inorganica*

Instrumentalē musicen ad diuersa
operari instrumēta multis uariisq;
modis diuturna nos docet expiētia.
Aut enim ex naturalibus instrumentis pro-
ductos sonos colligens consonātiās format.
& tunc armonica aut ex artificialibus & hoc
uel organica uel inorganica simul dicitur,

tripliciter nā aut ex organicis artificialibus
 instrumentis aut ex rhythmicis aut ex orgāi-
 cis rhythmicisq; simul mixtis cōsonantias du-
 cit. tūc altera organica altera rhythmica. Mu-
 sice igitur armonica cōprehēdit & regit sonos
 humana uoce pductos naturalibus coopan-
 tibus instrumētis queqdē apud petre hyspa-
 nū priō dyalectices sūt Pulmo Guttur Pala-
 tū Ligua Labia z Dētes. Dicta aut ē armoni-
 ca ab armonia q̄si ex diuersorū instrumētōrū
 elemētōrūq; cōposito. s. corpe humano cōue-
 nienter uocis modulatione pducta. Hec enim
 ex animo & corpe motū facit ex motu sonū
 Musice itaq; armonica ars est spectabilis uo-
 cē regēs numerūq; in se cōtinens ac certā soni
 dimensioez scia pfecta modulationis cōstans
 ex tribus. sonis uerbis & numeris. Musicen
 ppterā metricā nō negāt poete ipaz esse qua
 pbabili rōne diuersorū pedū mensurā cog-
 noscūt ut Iambi Tribaci & dactili & huius
 modi cū tempore attendat terminationē. Or-
 ganicā musicen instrumentorū flatiliū anhe-
 litu opante ut tubarū cornūq; cōcernimus
 musicos sonos tractare. Sed rhythmicē musice
 instrumētōrū diuersorū uirga digitis ue per-
 cipienciū. sonos ut cythare lire psalterii z hu-

quid est Armo-
 nica

Armonia dicitur
 quasi ex diuersis organis
 instrumentis productis
 nec ex animo & corpore
 motum facit ex
 motu sonorum musica
 Armonica itaq; est
 ars cōtinens sonos
 uerborū & numerorū
 quā ob rem tria nomina
 dē musica a poetis

Organica musica
 que solo instrumentis
 operante sonos imitatur
 Rhythmica que digitis
 tantum sonos exercet

Organica & rhythmica
 simul que anhelitu
 & digitis sonos produci-
 ut fistula &c.

iulmōi uel etiā cōcurrēte anhelitu ut tībjarū
pādorīi fistule cimelle genera sūt attributa.

De triplici genere musicoꝝ & qui sit
uerus musicus Capituluꝝ quintum

Musicoꝝ primum
genus est qui
in instrumentis
totam operam ponit
et tales a musicis
seuque intellectus
separantur sunt.

Secundum genus
est poetarū et similes
ad intelligentia
scientie musicis
seuque a docto
re in naturalibus
instrumentis ducuntur
ad carmina.

Tertium est eorum
qui peritiam sunt
iudicandi cantilenas
et rythmos. et
tales musicis sunt.

Musicus reddit
rationem cantilene.

Vsicē instrumentale pfitētū triplex
est genus. unū quod in istrumētis
agit. Aliud fingit carmīa Tertiū i
strumētoꝝ opus carmenq; diu dicat. Primū
qdē quod in istrumētis opat totā ibi cōsūt
operā ut sūt cytharedi organiste z ceteri qui
in istrumētis artifiitū pbant a musicis nāq;
scīe intellectu seiūcti sūt qm famulant nihil
rōnis afferētes tocūs sūt quippe rōis exptes
Secundū genus ē poetarū quod naturali po
tius quodam instictu q̄ speculatōe & ratioñ
ducit ad carmē hos Boetius noster a musicis
speculatōe se iūgit. Tertiū genus est quod
iudicādi peritiā sūmit ut rythmos cantile
nasq; ac totū carmē ppēdere possit. quod cū
totū in rōne ac speculatōe sit positū musicis
arti proprie deputat. **M**usicus is igitur est
cui adest facultas speculatōis ratōnisq; musi
ces nō cui cātandi modus praticabilis tātuꝝ
inest. **O**mnis nāq; ars oīs etiā disciplina ho

Cantor. *Tanti Cantat eam*

19
norabiliores naturaliter habet rationem quam artificium quod manu operumque artificis exercetur. artificium enim corpale quasi seruientes famulatur ratio uero ueluti domina imperat unde frustra fiunt manu opera irrationabiliter ducta Ratio scilicet. n. speculatio actu non indiget licet multa in hac disciplina frustra sint ad actum non redacta Quo circa .3. de anima speculatiuus intellectus est qui uerum simpliciter considerat practicus uero qui uerum componit ad opus. At musices disciplina cum naturalis sit scientia speculatiuum seu theoricum nobiliorem sapientiorumque reddit quam practicum sexto methaphisice. Is. n. est speculatiuus musicus qui ratione ducente canendi scientiam non seruitio operis sed impio speculationis assumpsit. at si practice opera dederit speculationi non adiciet uarietatem multitudinem sed perfectionem iuxta scientiam Compositoris super octauo methaphisice tunc quod est adequatus erit musicus cui nil est speculationis et operationis aberit. namque si aliquo casu uel proposito impeditus a speculatione uel casu defuerit magis desinet esse musicus quam orator qui orandi finem fecerit uel quam medicus qui curandi practicam reliquerit. Practicus uero huiusce musices discipline est cantor qui ea pronuntiat & cantat que musicus ratione

honorabilior in
et ante ratio quam
artificium manu
uel operis

artificium quasi
seruiens ratio
uelut anima.

quam in hac
sunt. Multa
sunt prout
in se rediguntur
ad actum.

Adequatus
musicus est is
cuius in speculatione
et operatione est.

*no dnt
fustia est cantus
fustia est cantus
proferat s3 confidit
sit a musico.*
 dictate dephendit. & nisi cator cantilenā iux
 ta ronalē musici cōstitutionē pferat frustra
 est cantus Est itaq; musicus ad cātorem sicut
 pretor ad pconē. Speculatiuus eniz practicū
 antecellit nam multo maius atq; dignius est
 scire qd quisq; fatiat q̄ illud ip̄z efficer quod
 sciat. Quippe edisitionū opa nec nō bellorū
 triūphos cōcernimus ipsis attribui quorū
 imperio ac ratione constituta sunt non quo
 rum opere seruitioq; perfecta.

Plus Cōfert Musico Ars q̄ Natura. c. vii

*Multum cōfert hoc
natura ad musicam
percipiendam
s3 plurimum
natura s3 in
practica, eni
constituitur
musicus. s3
natura & doctrina
separatim possunt
operari
Adequatius
musicus plus debet doctrina q̄ nature*
 Aturaz hōibus ad percipiendā mu
 lichen haud parum cōferre existimo
 doctrinā uero plurimū ualere. s3 cō
 sumatus musicus sine utraq; minime poterit
 esse. l3 natura sine doctrina doctrina quoq; si
 ne natura possit operari maius tamen natūr
 credimus esse momētū cōsumatū uero & ade
 quatū musicū plus doctrine debere q̄ natūr
 nā neq; ad eā puenire phibet humani inge
 nii natura quod si nō cōtingat altiūs tamē
 ibūt qui ad sūma nitent̄ q̄ qui p̄sumpta de
 speratione quo uelūt euadendi p̄tinus circa
 yma substiterit nihil tñ p̄cepta atq; artes ua

lent nisi adiuuante natura. nam & ignari mu-
sici cantant atque rudes natura duce sine doc-
trina musice tamen doctrina producta amplius affert
delectationem quam. n. iustum abhorret cantum. Sonorum
de. proprietates et. dicitur omnibus quod sermonibus cum habent &
auditus debet esse confusus. eos tamen sciet et discernet
optimus componet musicus qui si naturaliter ali-
quando fuisset perfectus non a philosophorum scholis
musicas artis precepta peteret. Sed apud Qui-
ntilianum si sonus quicquid sit musice tenendus musi-
ce ipsa ante artem extitisse minime dubitamus.
Quod si quisque sonum emittens ut ignari rustici
et auesque non ut musicus rationabiliter sed naturali-
ter proferrebat necesse est musicum arte factum esse
fateamur nec ante artem ipsum fuisse. doctrina itaque
ad musicam disciplinam plus confert quam natura.

DE IUDICIO MUSICE. C. VII.

Vamque aurium sensus omne producat
musicas artis principium cum si cunctis
deesset auditus philolophis uoces

contractare minime cura esset impensa non tamen audi-
tus solus sed & ratio certum sibi assumit iudi-
cium. principium quodammodo & quasi admonitionis
ut tenet auditus postremo uero perfectio ag-

*Principalis
musice index
ut
auditus
et ratio
in regula
utrisque potest errare
pro ratio nunc. Nam ut utrumque eadem
sentientibus in.*

*ne opus erat ante
si natura dici
poterat fin
musicus*

*Non quisque sonus
est musice tenendus*

*Nec quisque sonum
emittens ut. minus
naturaliter si
naturaliter proferat.*

*Musici sit ante
nec erat musicus
ante quod haberet ante.*

no hinc p. hinc

hec nota

*consonantie auribus
percipiuntur, eae
intervalla regulis
et ratione.*

*Est inde sensus
ut famulus
obediens. ratio
vero ut iudex
impevans*

nitōnisq; usq; in rōez cōsistit que certis regu
lis sese tenēs nullo unq; errorē plabit. Quid
nāq; diutius dicēdum est de errorē sensuum?
qñ nec oībus eadem sentiendi uis nec eidem
hōi sp eqlis est. Frustra enim uario qritamus
iuditio qđ ueraciter scire curāus. Pythagori
ci qppe medio quodaz fruūt itinare nō. n.
oē dedūt auribus iuditiū licet ab eis qđam
nō nisi auribus explorent lps. n. cōsonātī
as aure pcipimus quibus uero inter se inter
uallis distēt nō auribus quaz sūt obtusa iu
ditia sed regulis rōneq; metimur ut qsi qđā
obediēs famulus sit sensus iudex uero atq; i
perans rō. nā. quīs oīuz pene artiu3 momēta
atq; ipius uite sensuū occasione pducta sint
nullū tñ certū in hīs iuditiū nulla uerī est
cōphensio abiectio rōnis arbitrio. Ipse. n. sen
sus maxius minimusq; corrūpitur nā minia
ppter iporū paruitate3 sensibiliū sentiri nō
potest a maioribus sepe cōfusa. maiorū nāq;
lonitu intenso surdescit auditus minorum
uero difficiliter sonitū captat.

DE INVENTIONE CONSO
NANCIARVM. C. VIII.

Erquirētē pithagorā mulicas cōso
nātias relicto auriūz iuditio q̄ par
tim natura partim extrinsecus acci
dentibus pmutant^r pti ipis uariātur etatibz
ad regularūz momēta legimus demigrasse
nihil ei fidei diuersa p̄buerūt instrumēta pe
nes que sepe multa uarietas atq; incōstantia
nascebat^r. nā si neruos cōspitiāus uel humi
dior aer pulsus obtundit uel siccior excitat
uel corde magnitudo sonum reddit grauiō
rem uel subtilior tenuat acumen uel aliū
quodammodo prioris constantie statum p
mutat. Accidit enim ut dum tanta pithago
ras ipse uariatione perplexus fabrorum offi
cinas preteriret maleorum sonitus eius auri
bus insonarent quos cum ei mos esset omni
um uisibiliūz inuisibiliūmq; & sensibiliūz
rationez p̄scrutari mutari iussit. aduertensq;
diuersos maleorum sonitus non uiribus ho
minūz amutari sed ex diuersis euenire ma
leorum ponderibus. pondera ipsa examina
re cepit & cum quinque essent. malēi quin
tū eiecit sedz Boeciū qm cūctis erat icōlonāl
q̄ttuor uero sibi inuicēz extrēos duplū corre
spōder pōdus diapalō cōsonātiā cōlonā. lo p
cepit ut si maleus primus sit vi librarum ul

ancoras & hominum armaturas fabricant
Talibus nouit pondera, ut primus erat ponderis quatuor libras
secundus sex Tertius octo quartus nouem quintus duodecim sextus
septdecim. Inde considerans alternatim ipsa pondera secundum
proportiones, reperit consonantias ut in pithagorae

Pithagoras uero
audienti iudicio
consonantias que
natura extrinsecus
accidentibus et
statibus
uariantur. Et
natura ipsa
consonantias
quatuor
neruos obtundit
siccior excitat
corde magnitudo
sonum reddit
grauiorem
uel subtilior
tenuat acumen
uel aliū
quodammodo
prioris constantie
statum pmutat.
Accidit enim
ut dum tanta
pithagoras
ipse uariatione
perplexus
fabrorum officinas
preteriret
maleorum sonitus
eius auri
bus insonarent
quos cum ei
mos esset
omnium
uisibilium
inuisibiliumque
et sensibilium
ratione
prescrutari
mutari iussit.
aduertensque
diuersos
maleorum
sonitus
non uiribus
hominum
amutari
sed ex diuersis
euenire
maleorum
ponderibus.
pondera ipsa
examinare
cepit
et cum
quinque
essent
malei
quintum
eiecit
sed Boetium
quia cunctis
erat
inconsonans
quatuor
uero
sibi
inuicem
extremos
duplum
correspondere
pondus
diapason
consonantiam
coloniam
lopercepit
ut si
maleus
primus
sit
vi
librarum
ul

timus uero. xii. Secundus quippe ad primū
epitritū habebat pondus diatessaron conso
nantiam continēs eratq; librarum. viii. Ter
tius autem ad primū emiolū siue sexqual
terū comprehendebat pondus cum librarum
esset. viiii. diapentes consonātiā seruans.
Idē uero tertius ad secūdū sexquioctauū pō
dus seruabat. tonū cōstituēs Itēq; tertius ad
ultimū epitrito seu sexq; tertio pondere iūge
bat diatessaron consonantiā aptans. Secun
dus uero ad eundē ultimū emiolio siue sex
qualtero seruabat pondere diapētes conso
nātiā pducēte. disponamus igitur ordīe
naturalī maleorū quattuor pōdera hoc mō
vi. viii. viiii. xii. Cū uero alta cogitatōe tan
te tamq; archane rei diu turna inquisitio py
thagoram ip sū fatigasset minime dubitādū
est quin nō mod o quattuor ipsas consonan
tias sed & ceteras enucleare tēptauerit quib;
musices disciplina assidue diuergit licet enī
quattuor ipsi malei ad instar musices mūda
ne quattuor elementis cōdite quattuor ipas
pbatī sint pducere consonātiās extimandū
tū est atq; tenēdum pithagoraz quintū non
reieciisse maleuz sed potius z sextū resūpsisse
Videmus nāq; fabrios nauū ācoras atq; ho

mundi
musica
quattuor
elementis
condita

12-
minū armaturas nō sex maleis modo uerz &
octo uel decē sibi alternatiz correspondenti
bus fabricare. Quo circa cuz sex essent ferien
tiū malei ignitū ferruz molientes iētibus g
uiōres acutis ita cōsonabāt certo sibi inuicē
correspōdentes ordie ut utrūq; ad audientis
sen sū statuta dīmisiōe remearet ex uariis pul
sibus unum sibi cōsonās offerēdo. quos adi
ens pithagoras mutari pcepit existimansq;
pōdera ineqliter sese sibimet copulari eorū p
portōes colligēs uniscuiusq; malei ppriū ex
aminat pondus. At cū primus maleus esset
quattuor libraz pōderis. secūdus sex tertius
octo. quartus nouem qntus duodecī. sextus
sexdecī libras pōderis cōtinebāt q quidē sin
guloz pōdera cōsequēti hic ordie collocent
hoc modo. iiii. vi. viii. viiii. xii. xvi Primus
nāq; maleus ad scdm sexqualterā pportōem
cōphendebat diapentes cōsonātiā seruans
Secūdus uero ad tertiū sexq; tertiā collatiōez
diatessarō cōsonātiāz pducētem cōstituebat
Rursus primus ad tertiū in duplo constitu
tus est numero diapasō cōsonantiam respon
dēdo. Rursus tertius ad qrtū in sexq; octaua
pportōe sese habet tonū constituens. Secun
dus uero ad eūdē quartū sexqualterā statuit

collationem diapentes fatiens consonantiaz
Tertius ad quintū in sexqualtera proporti
one diapentes consonantiaz format. Quartus
ad quintum sexquiterciam custodiens dia
tessaron producit. Rursus primus ad quin
tum in tripla pportione constitutus diapa
son diapentes cōsonantiaz iungit. Sed secun
dus ad eundem quintū diapason consonan
tiam in dupla pportione constituit Item se
cundus ad sextū diapason diatessaron solā
in genere suppatienti constitutā tradit p du
plam supbipatientē pportionem. Rursus
primus ad sextum quadruplam pportionē
copulat bisdiapason consonantiā creans. Ter
tius ad sextū duplā collatione coniunctus
diapason consonantiā format. Quintus ue
ro ad eundem sextū sexquitercia pportione
connexus diatessaron consonantiā constitu
it. Atq; ad hunc modū Pithagoras ipse mu
ficas has consonantias speculatione ac ratōe
deprehendit non nisi ex numerorū pportio
nibus pducī easq; regulis ac ratōne apperu
it que prius solo sensu pcipiebant corrupti
bili. q̄ quidem omnia apertissime mōstrant.
in hac figura.

Ex vi ad iij Ex viij ad vi Ex xii ad iij equaltera proportione
 Ex viij ad iij Ex xij ad vi Ex xvi ad iij dupla proportione
 Ex xvi ad iij tripla proportione

Ex xvi ad vi tripla proportione
 Ex xvi ad iij tripla proportione
 Ex xvi ad iij tripla proportione
 Ex xvi ad iij tripla proportione

Ex vi ad iij Ex xij ad vi Ex xvi ad iij sequitertia proportione
 nascitur diatessaron
 Ex viij ad iij sequitertia proportione, tonus nascitur
 Ex iij ad iij tripla proportione diapason dicatur
 Ex xvi ad iij quadrupla proportione bisdiapason audietur

Hiis igitur ueraciter cognitis Pythagoras ipse
 uariis ppendens examinatōibus an in hiis p
 portōibus tota cōsisteret simphoniarū ratio
 equis neruis aptauit pōdera pportōabiliter
 fūpta Tum diuersorū lōgitudinē calamorū
 figulis aptas pportōibus integerrimā fidez
 diuersa capiebat expientia. sepe quoq; equo
 rū pōderum ciatos mēsurās pportōabiliter
 aqua replebat. Sed & tintinabula erea diuer
 sis formata pōderibus uirga erea ferrea ue p
 cutiēs ipis pportōibus musicas huiusmodi
 sonātias coaptari ppēdit. hic ē ductus lōgi
 tudinem grossitudinēq; cordarū erearū atq; ner
 uatiliū eisdē pportōibz musicos sōos pduce
 re certior effcūs ē. Hiis itaq; mōis rēgulā iuēit
 q̄ ex re uocabulū sūpsit nō q̄ rēgula ipa sit li
 gnea uel erea p q̄ mēgitudines sonosq; metiur
 t̄ ē qdā adeo huiusmōi īspectō fixa firmaq;
 ut nullū inq̄rētez dubio fallat iuditio dicta
 .n. rēgula a rēgo rēgis nā nos regit ne ī errorē ī
 cidāus. Quippe z Iosephus hystoriaḡphus
 iubalē scripsit an diluuiū sonorū artē adō ca
 rā tēuisse ut ipz uētūz diluuiū uerēs duabz
 colūnis eā īp̄stīst̄ q̄ post diluuiū hūanū ge
 nus r̄nouatū r̄pit. pphetarat nāq; ip̄s Adā e
 uū ā aq̄ aut igē cito p̄iturū ēē quo circa iubal

Iosephus hystoria
 graphus iubalē
 iubalē r̄ferunt
 in colūna latē
 vitiā cōsonātiā
 a deo habitas

144
ipse alterā fecit colūnaz lateritiā ne solueret
ab ignibus alterā marmoreā ne putresceret i
fluctibus. hic. n. ut legimus fuit septiū ab
adam de stirpe chaim quē & moises patrē ca
nētiū cythara z organo sacris lris scripsit.

Explicit prius liber. Sequitur secundus

De accidentibus uocū Capitulum primū

Vsicē instrumentale armoni
cā que pntis est consideratōis
cōscripserūt Isidorus atq Ra
banus modulatōis esse periti
am sono cantuq consistentē.

Ea enī est scīa numeri ad sonos pportionatī
quā sic nos diffiniū solemus. **M**usice ē armo
nica facultas acutorū gūiūq sonorū differētī
as sensu ac rōe ppendēs dicta est enī a mulō
as. q̄si a q̄redo nā per eam ius carminū q̄re
bat. Vnde a poetis musas iouis & memorie
filias esse cōfictū ē. quo circa soni pereūt nisi
memorie cōmendent cū non possit scribi. a
nō nullis uero dicit a moys qd est aqua qa
primitus in ydrys ac cietis aquaticis fuit ex
quisita. Sunt enim huiusce discīplie elemēta

*dicta a muso as i inquisito. unde musa i inquisitio nam p
eam ius carminum querebatur. et musa filia iouis memorie
a poetis dicitur. qua circa soni pereūt nisi memorie comendatur
existere non possunt. vel a moys quod lingua egiptia significat
aqua q̄ i ydrys ac cietis aquaticis fuit exposita*

Isid. Et raban.

*musica instrumentalis
armonica est modulatio
sonorū peritiā sona
cantuq̄ consistens
ca. n. est numerus ad
sonos pportionatus h
cuius d. modus*

Isid. a poetis

*Musice est armonica
facultas acutorū
graminūq̄ sonorū
differētisq̄ sensu
at ratione ppendens*

Musica clonera
funt consonantie
proportionis
membra sunt soni
consonantium ut

Consonantia est musica
principium per motionem
et finem per attributionem

Consonantia ex sono
sonus ex quatuor pulsibus
et percussione.

pulsus et percussio
non fit nisi motu
precedente. nam
ex motu caventibus
non fit sonus.

Motus de transmuta
tione successiva que
fit in tempore

Tempus sequitur
motum et est
temporis numerus

motus Boet.

Sonus est percussio
aeris indissoluta
usque ad auditum

qui quoniam est res sensibilis
preterit sonum
imprimatur ne pereat

consonantie & proportionis membraque consonantie
arum ut tonus scitonium & huiusmodi que ad
consonantiam rediguntur consonantia idcirco dicitur
musice discipline principium per motionem et
finem per attributionem que quidem consonantia preter
sonum haberi non potest. Sonus vero preter
quendam pulsus percussioneque non redditur. Pulsus
quippe atque percussio nullo modo potest esse nisi
precesserit motus nam si cuncta sint immobilia non
poterit unum alteri concurrere ut unum impellatur
ab altero sed cunctis stantibus motusque carentibus
nullum fieri necesse est sonum quo circa Motus
dicitur transmutatio successiva que fit in tempore
re quoniam philosophorum Tempus. n. sequitur motum
Vnde quarto philosophorum Tempus est numerus
motus. Sonus vero apud Boetium est percussio
aeris indissoluta usque ad auditum qui quoniam sen
sibilis res est preterfluit in partem temporis atque memorie
imprimatur ne pereat ut dictum est. Motum vero
alii sunt velociore alii tardiores. eorum denique
motum alii rariores alii spissiores nam si quis
continuum respiciat motum ibi aut velocitatem
aut tarditatem comprehendat necesse est. Omnis itaque rarior & tardus motus so
nos efficit graves nam ut tarditas statim proxi
mita gemitus contigua taciturnitati. idque fit ipsa

Motum alij velociore alij tardiores eorum denique motum alij rariores
alij spissiores. Ex tardis et rariis motibus sunt graves soni.
Tarditas statim proxima gemitus taciturnitati. Ex velocibus
et spissis motibus soni sunt acuti. Nam corda quanto tentione tanto
vehementius efficiunt pulsus. spissius aeris ferit et acutorem efficit
sonum. Unde et quanto laxior seu remissior tanto tardius et rari
aere ferit nec diutius tenet et gravem efficit sonum.

guitate & tarditate pellendi. Velox uero ac
 celer & spissus motus acutos reddit sonos ip
 sa celeritate & uelocitate pellendi Vnde si te
 sam corda amplius intedamus sonu pducet
 acutu. q cu fuerit remissa sonu ipz constituit
 guem. Quando itaqz e tensior uelociore agit
 pulsu celeriusqz reuertit & frequetius ac spif
 sius aerē ferit cu uero laxior e corda solutos
 ac tardos pulsus effert rarosqz ipa imbecilita
 te feriendi nec diutius tremat. Vnde totiens
 aer ferit quoties eu corda pcusserit tremebu
 da sed qm iucte sut uelocitates sonorū nulla
 itracapedo .i. distatia localis sentit auribus
 & unus sonus sensu pellit uel guis uel acu
 tus quaqz uterqz ex pluribus costet. guis qdē
 ex tardioribus & rarioribus acutus uero ex
 celeribus & spissis. Igit qm acute uoces spiff
 ioribus z uelocioribus motibus icitāt guel
 uero tardioribz ac raris accidit additoe qdā
 motuū ex guitate acumē itēdi dtractoe uero
 motuū laxari ex acumie guitatē. ex pluribz
 .n. motibz acum q guitaf costat Ea qppe in
 quadam numerolitate consistunt in quibus
 pluralitas differētiā facit. oīs uero paucitas
 ad pluralitatē ita sese hēt ut numerus ad nu
 merū conpatus. eoz nāqz q secūduz numerū

Arvidus huius

*Totiens aer ferit
 quotiens eum corda
 percussent tremebula*

*Additione motu
 ex guitate acumē
 intenditur*

*De dtractione motu
 ex acumie guitate
 laxatur*

*Quia motu
 constet autem q
 guitatē*

*partim sunt
 equaliter ut unison
 et partim inaequaliter
 Ex his de pte
 Consonantia
 Nichomachus
 Consonantia est dissimilitudo
 inter se uocum in
 unum redacta concordia*

conferunt parti sibi sunt equalia & partim inaequalia Quo circa soni quoque parti sunt equaliter et partim inaequalitate distantes Sed ex hiis uocibus quae auribus nullam dissimilitudinem tradunt nulla omnino euertit consonantia sed Nichomachus nam consonantia est dissimilior inter se uocum in unum redacta concordia.

De distinctione uocum Capitulum secundum.

*Uocum alia continua
 alia cum intervallo
 suspensa proferuntur
 Continuae uocis gl
 proferimus de
 hominum uocibus
 sunt in legimus
 et legendum proferimus
 Voces in intervallo
 suspense sunt du
 canendo proferimus
 sic potius modulati
 onem in sermonem
 capimus*

Uocum alia continua alia cum intervallo suspensa. Continue uoces sunt quas continue loquendo uel legendo proferimus. Expediendis enim sensibus & sermonibus exprimendis continue uocis impetus effectum ingerit festinas quae uelocissime uerba procurrunt Voces uero cum intervallo suspensas proferimus cum canimus quibus quidem non sermone potius sed modulatione exprimimus. est. n. uox huiusmodi tardior quoddam fatiens per modulationes uarietates intervallo non taciturnitatis sed suspense ac tarde potius cantilene. Hiis autem addidit Albius tertiam dramam quae medias includit uoces cum. scilicet. heroium poemata legimus neque continuo cursu ut prosam neque suspensa uocis modulatione ut canticum. Sed continue uoces & ille qui

*continuae et ipse in intervallo sunt suspensae Inter ipsas ponitur tertio
 differentia ab alio qua utitur in legentibus poemata nec continuo
 prosam neque suspensa uocis modulatione ut canticum.*

bus cātilenā percurrimus naturaliter qđē in
finite sūt. nā si cōsideremus nullus dat̄ uel
euoluēdorū sermonū mōus uel attollēdorū
acuminū laxādarūq; gūitatū sed utrisq; pro
priū sinez fecit hūana natura. Continuis. n.
uocibus terminū dedit hūanus spūs ultra
quē nulla intensiōe ualēt extendi. Tantūz
enī unusq; loquē continue quātum natu
ralis spūs linit. Vocibus itē cū interuallo su
spensis hoīuz natura terminū fecit quā acu
tā eorū uocē gūēq; determinat. tū q̄ppe unus
q; uel acūmē ualē extollere uel depriemī g
uitatē q̄tūz uocis eius naturalis patitur mo
dus. Ptholemeū uero cūctarū uocū dr̄as rēo
limus contractasse hoc modo. Voces inquit
interse uel unisone sūt uel nō unisone. Non
unisonarū uocū alie q̄dez sūt eq̄sone. alie cō
sone alie emelles alie dissone alie exmelles.
Unisōe enī sūt que unūz atq; eundem singil
latim pulse reddunt sonū. Equisone autem
sunt q̄ simul pulse unū ex duobus atq; sim
plicē quodāmō effitiūt sonū ut est diapason
& bisdiapason. Consone uero sunt q̄ composi
tū ac pmixtū sonū effitiūt & suauem. ut dia
pente & diapason diapente. Emelles sunt q̄
cū consone nō sint recte tñ aptant̄ ad cātile

Continue et cu
interuallo uocis sup̄
sunt infinite si quidam
Continuis terminus p
alijs hominū natura
terminū fecit que
ut acutum eorū uocē
grauēq; determinat
et concedit.

Continuis uocem
differentie sim
pisonem
Voces inter se uel sunt
unisone uel non unisone
Unisone alie eq̄sone
alie consone alie
emelles alie dissone
alie exmelles
Unisone q̄ eundem
sonū reddunt
Equisone que cū
unā pulse reddunt
sonū ut diapason
& bisdiapason
Consone que composi
tū sonū reddunt
effitiūt ut diapente
et ab ea composita
Emelles que cū consone
nō sint recte aptant̄
ut cātile et p̄ter
ab eis composita

diffone que ad pmi
sono ut tenu
semitonum.

Exmelles que no
reapientur in dso
natura coimmissione
ut diatessaron
et octacordum et
ab eis coposite.

Haec unisona differe
rentia partim interse
ci sine iungitur que
no dicuntur ad se
uideantur continua.

Voces coi sine iungitur
hoc m. si corda du
percussione torquetur
contingit in principio
pulsu grauiorem
esse dum torquetur
uero uoce illam
est acuiorem, et
finit graui et
acute uocis semper
continua.

na ut sunt dyttonus seidytonus, diapete cu
tono z diapaso cu dyttono z huiusmōi. Dif
sone uero sūt q nō pmiscet sonos atq in sua
uiter feriūt sensū ut tonus & seitoniū Exmel
les, n. sūt q nō recipiūt in cōsonātiar cōiūct
ione ut est cōiūctio qttuor uocū ple & septē
uocū cōnexio uel undecī & huiusmōi. Sunt
itaq unisone qrum sonus unus est uel ī guī
uel ī acutō. Nō unisone uero qru una est g
uior altera acutior. Harū ptim interse differē
tia coi sine iūgit q qdē nō discreta siue cū in
teruallo suspēsa dicit s3 a guī ī acutū ita de
ducit ut cōtinua uideatur. Voces, n. coi sine
iūgunē hoc mō. si q pcuciat cordā ī instru
mēto musico eaq dū pcutit torqat cōtingit
pulsū in pīcipio esse guiorem dū torquet
uero uocē illā effici acuiorē fiuntq ita guīs
uocis sonitus & acute cōtinui. Eadē etiā ocu
lis similitudo ppōit cū celestē arcū in nubī
bus cōspicius ita enim colores sibimet sunt
pximi ut non sit certus finis cū alter ab alte
ro disgregatur sed ita vbi grā a rubro disce
dit ad palidū ut p otinuā mutatōez ī seqntē
vtatur colorē nullo medio certoq iterueni
ente q utrosq distīguat. Alie uero sūt nō u
nisoe qru dīa silētō iteruēiente distīguat. Cū

Compos

igitur uocū alie sūt cōtinue alie disgregate cō
 tinue qdem tales sūt ut iter se capere dīa cōi fi
 ne iūgat nec habeant locū designatū uox a
 cūta gūisq; quē teneāt. **Discrete** uero inter se
 ppriores locos ueluti colores impmixti quo
 rū dīa uisū suo quodāmodo loco cōstituta
Cōtinue qdem nō equisone uoces ab armo
 nica facultate sepanē sūt. n. sibi ipis dissimi
 les nec unū aliquid psonātes. **Discrete** uero
 uoces armonice subitiuntur artī. potest enī
 distatiū sibiq; dissimiliū uocū dīa dephēdi.

*Alie sunt ad unisonem
 quā differant
 silentio interveniente
 distinguuntur.*

De Formatōe Cōsonātie Capitulū tertiū

D. n. i uocibus fieri cōsuetū est qd
 & i paludibz uel qetis aq; cū iactū
 emiaus emergit saxū nā prius i p
 uisū orbē undā colligit maioribz deīde or
 bibz undarū globos spargit usq; dū defatiga
 tus motus ab eliciēdis fluctibz coalescat lēp
 posterior & maior undula diffūdit. s. si qd
 qd cōscētes undas offēder possit appōitū fue
 rit statī motus ille reuētiē & qsi ad cētū unde
 pfectus fuerat eisdē undulis rotundat. Itaq;
 cū aer pulsus fecerit sonū pellit aliū pxiū
 & quodāmo rotūduz fluctuz aeris ciet. itaq;
 diffunditur & oīum cūmstantiū simul

Comparatio

*quemodo format
 uox uel uox in
 aere pulso*

*cum aer pulsatur
 facit sonum et pellit
 alium proximum et
 quodammodo reliquum
 flatum aeris est.
 diffunditur et cūm
 cūstantiū arctū*

ferit, ad eos qui
longius sunt debilior
pulsu aeris puenit

Aristoxenus auri
iudicio consonantias
trahit, dicitque
diapason consistere
sex tonis, quod falsu
quod duo minora
semitonia non possunt
efficere unum tonum.

ferit auditu atque illi est obscurior uox qui lo-
gius steterit quam ad eum debilior pulsus aeris u-
da puenit. Aristoxenus idcirco consonantiarum
tractatum rationi minime constituit sed aurium iu-
ditio permittit uoces ipsas nullis numerorum pro-
portioibus annotas sed earum in medio dram-
luminat ut speculatores non in ipsis uocibus sed
in eo quod inter se differre collocet nimis in prae-
de cum dram seque arbitretur earum uocum quarum
nullam imaginem mensuram uel constituat. Hic igitur
diatessaron consonantiam duorum tonorum
& seintonii esse proponit & diapente trium tono-
rum ac seintonii atque diapason sex tonorum sed hoc
falsum est nam monstrabimus duo minora seito-
nia nullo modo tonum perficere posse. Sed sit auri-
bus consonantia secundum platonem hoc modo cum
acutior sonus qui uelotior est quem praecesserit
in aurem celer ingreditur offensaque extrema eius-
dem corporis parte quam si pulsus iterato motu re-
uertitur sed iam seignior nec ita celer ut primo im-
petu emissus cucurrit quo circa acutior ipse
sonus nunc grauior rediens tono primum graui uel
nioti similis occurrit misceturque ei una consuetudo
consonantia. Sed hanc platoicam considerat. Nicho-
macus reprehendit nam ut praedictum est in primo ca-
pitulo hanc canendi concordiam similitudo non

efficit sed dissimilitudo unde si gūi grauis
 misceat sonus nullam faciet cōsonātiā. Est
 igit cōsonātiā acuti soni gūisq; mixtura su
 aūter uniformiterq; aurib; accedēs. quo cir
 ca dissimilitudo cū distet ī singulis uocib; co
 pulat in mixtis. Hic igitur Nicomachus ipse
 fieri cōsonantiā putās inqt nō unus tm pul
 sus ē qui simplicē modū uocis emittit s; semel
 pcussus neruus sepius aerē pellēs multas effi
 cit uoces. at quia ea uelocitas est pcussionis
 ut sonus sonū quodāmodo cōphendat distātiā
 nō sentit & q̄si una uox aurib; uēit. si itaq;
 gūiū sonorū pcussioēs sint acutorū sonorū p
 cussionib; comēsurabiles ut ī maleorū ppor
 tōib; nō est dubiū qn si ipa cōmensuratō si
 bimēt misceat unā efficiat uocū cōsonātiā
 At Boetius ut diffusius ī primo declaratū ē
 inter oēs q̄s rettulius cōsonātiās refert iuditi
 um hndū ut ī aure ita quoq; ī rōe quā harū
 meliorē oporteat arbitrari. eodē nāq; mō au
 ris afficitur sonis uel oculis aspectu quo anī
 mi iuditiū numeris uel cōtinua q̄titate. Pro
 posito. n. numero uel linea nihil est facilius
 q̄ eius duplū oculo uel aīo cōtueri. Itē post
 duplū iuditiū sequit dimidiū post dimidiū
 triplū post triplū ptis tertie. Quod cū faciliōr

In aure
 ratione
 numeris
 quantitate
 est iudicium
 musice
 proposito. n. numero
 uel linea. nil
 facilius oculis uel
 aīo. q̄ duplū
 iudicium et sequens
 dimidiū. et triplū. s;
 circa nichilominus
 diapason ex duplo putat
 diapenton ex medio
 gemadū tenet. diapaso
 diapentū ex triplo et
 ceteras similiter.

fit dupli descriptio optimaz putat Nícoma
cus diapafó cónonātiā. post hāc diapēten q̄
mediū tenz. hīc diapafódiapentē q̄ triplū. ce
terasq; secūdū eūdē modū formāq; diiudicat

De gūitate & acumīe & itervallo. c. iiii

Vnc sonū quem greci phtongō no
mināt a similitudnie loqñdi opter
apperire. Est. n. sonus uocis casus e
mellis. i. aptus melodiis i unā itēsiōez. quo
circa cū cónonantia sit acuti soni gūisq; mix
tura uniformiter z suauiter accedēs auribus
sonorū quoddā interuallū intercípit quod
sic diffinitur. Interuallū ē acuti soni gūisq;
distantia nā quotiens due notes coniūgūt
dissimiles siue interuallum fuerit maximū
siue minimuz ut toni uel semitonii uel cui
uscūq; discrete quantitatis ut diatessarō uel
diapente uel etiam dyttōi & similiū tūc sēp
grauitati deputat inferior sonus atq; acūi
ni superior. teste Marco tullio in sexto de re
publica sic dicēte Et natura fert ut extrēa ex
altera pte gūit ex altera uero acute sonēt. Ex
quo acumē & gūitas nullū hñt propriū ac
certū locū quē possideant. nā cuiūq; gūiori

119
 sono subiungatur alter sonus tunc sonus pri-
 mu[m] g[ra]uior fit acutior comparat[i]o[n]e subnexi si-
 bi soni q[ui] g[ra]uitatē seruatur. At idē fit si acutio-
 ri sono supaddat[ur] acutior sonus. nam sonus
 primu[m] acutus fit g[ra]uis nō q[ui]de[m] remissio[n]e sui
 q[uam] immobilis seruatur sed supadditione al-
 terius qui seruatur acumē. idē fit ut iteruallu[m]
 sit acuti soni g[ra]uisq[ue] distātia z cōsonātia ex a-
 cutis g[ra]uib[us]q[ue] sonis cōstitiatur. Hic illo[rum] de-
 clarat[i]o[n]e falsam esse p[ro]batur qui introducen-
 dis huic disciplinē pueris diuisu[m] i[n] g[ra]ue acutu[m]
 & sup[er] acutu[m] introductorium p[ro]ponit q[uod] q[ui]dē
 huiusmōdi diuisio nisi simpliciter p[er] faciliore[m]
 t[ame]n uia discretionis & p[re]ceptionis notularu[m]
 atque clauium fuerit cōstituta falsitatē attri-
 gat necesse est. nam ex ipsis quas g[ra]uitati cō-
 stituunt uocibus fiunt consonantie atq[ue] ex
 acutis eorum modo sed consonantia nisi ex
 g[ra]uium acutoru[m]q[ue] sonorum conmixtione
 minime cōsistit. quā licet auriu[m] sonus quoq[ue]
 diiudicet tamen ratio perpendit. sit enim ea
 hoc modo quotiens due corde una grauior
 intenduntur simulq[ue] pulse reddunt permix-
 tu[m] quodāmodo & suauē sonu[m] dueq[ue] uocel in
 unū q[ui]si cōiuncte cōcurrūt tūc ip[s]a fit cōsonāti-
 a. Euphonia etiā idē ē q[uod] cōsonantia nā dicit[ur]

*Gravitas &
 acumen nullum
 habent proprium
 locum, nam grauius
 sublatione alterius
 soni fit acutus
 et idem est de
 acutis sonis
 Quod sonus additio[n]is
 alterius uel fit
 grauius uel acutus
 t[ame]n. hanc additio[n]em
 mouet q[uod] in graue
 acut[us] in superacut[us]
 sonus et diffinitio
 p[ro]p[ri]a ē p[er] se*

by dicitur Euphonia

*De
 consonantia et
 dissonantia
 euphonia ab
 eu i. bono
 phonia sonantia
 dr dissonantia
 diaphonia
 q est discrepantia
 sonorum permixtio
 Armonia fm
 phil. est ratio
 sonorum in
 acuto & graui
 Vltimus
 Armonia est
 concordantia sonorum*

ab eu qd ē bonū z phonia sonoral qsi bōa
 sonoritas. Idēq; ēē Siphoniā ppēdimus nā a
 pud Augustinū Siphōia ē cōcordia uocuz.
 Armōia quēq; apud Vbaldū ē diu'sax apta
 coadūatō uocū Philosophus uero Armoni
 am rōez sonoz ēē ī acuto z gūi cōstituit. At
 cū due corde simul pulse nō pmiscent ad au
 res suauē atq; unuz quodāmō ex duobus cō
 positū sonū tūcea ē q dicit' dissonantia. Est
 .n. dissonātia scd; Isidorū ī ethiologiis duo
 rū sonorū sibimet pmixtorū ad aures uēiens
 aspa atq; infucunda permixtio. Diaphonia
 etiam dicit' discrepantiū sonorū pmixtio.

In quibus pportionibus consistant
 consonantie Capitulum quintum

X cōpatōibus nāq; acumīs z gūita
 tis que sibi conmēsurate sūt qbusq;
 euenit nota mēsurā cōis cōsonātie
 musices oriūtur. Illa enī dr mēsurā cōis q cū
 sit iter duos numeros dīa ābos partiēdo me
 tit' ut ī multiplicib; pportōib; apparet nā
 quod duplū ē illa ps metitur q inter duos ē
 numeros dīa ut inter duos & quattuor binā
 rius utrosq; metitur. iter tres & sex idē terna

Hoc aduenit

*Cum autem consonantibus
unisonis sunt
et de debent*

*proxime equare
necessum est ut*

equis numeris

ea numeris

inequalitas aduenit

que est proxima

equis.

Est in

inproportione

equalitatem ea

inequalitatem

proportio quod dupla

quod uero excedit

unum excedit qui

unumque equalis est

Iure igitur dupla

equisonis uocibus

consonantibus. si diapason

dupla uero est

quadrupla si

diapason. Iure

proportionibus dupla

diuidentes ut

sexquialtera

sexquialtera

sexquialtera

sexquialtera

sexquialtera

sexquialtera

sexquialtera

sexquialtera

sexquialtera

sexquialtera

eq̄litate ea ieq̄litate p̄portio q̄ ē dupla nā z
p̄rīa multiplicis gen̄ris spēs ē. est q̄ cū maior
numerus mīorē sup̄at equo ip̄i mīori ut du
o unū uno excedūt q̄ eidem unitati eq̄lis est.
Iure igit̄ p̄portio dupla eq̄sonis uocibz ap
tat̄ scz diapason bisdupla uero scz q̄drupla
bisdiapason. Proportōes uero duplā p̄porti
onē diuidētes hīs aptāde sūt cōsonantiis q̄ e
quisonantiā diuidūt diapason. unde fit ut di
apete qdē sexq̄ltere diatessarō uero sexq̄tertie
cōpatōi copulēt̄. Iūcte aut̄ cōsonantie cū eq̄so
nis alias effitiūt cōsonantias ut diapason diapē
te ī p̄portōe tripla. Igit̄ eq̄sone sūt diapason
& bisdiapason qm̄ earū tēpamēto ac mixtura
unus ac simplex quodāmo efficit̄ sonus. & q̄
dē diapason ī p̄portōe dupla p̄rīa ē ī genere
multiplici. diapason diapēte scda ī tripla. bis
diapason tertia ī q̄drupla p̄portōe eiusdē ge
neris multiplicis p̄bat̄ cōsistere. Diapēte ue
ro p̄rīa ī sexq̄ltera & diatessarō scda ī sexq̄ter
tia p̄portōe generis sup̄particularis p̄bant̄
cōsistē. Cū uero diatessarō cōsonantia iūcta di
apason eq̄sonantie auribus nō cōsonet. eā tñ p̄
bat ptholemus nō auriū iuditō sed rōe ēē cō
sonantiā hoc mō. Qm̄ diapason cōsonantia talē
uocis efficit coniuētiōez ut unus atq; idē nec

*aptissime sunt consonantibus que diapason equisona diuidunt. Vnde
si diapason sexquialtere. diatessarō sexquialtertie copulatione
copulentur. Iure autem consonantie cum
equisonis alias efficiunt consonantias ut
diapason diapēte in proportionē triplā
diapason diatessarō. solus probat ptholemus.*

nus ēē uideat qd ēt Pitagorici cōsentiūt si q
 ei fuerit addita cōsonātia itēg iuiolataq; ser
 uat. Itaq; diapasō eqsonātie cōiūgit diatessa
 rō cōsonātia tāq; uni neruo. hoc id circo euēir
 cōdit qm diapasō pene una uocula ē talisq;
 cōsonātia ut unū quodāmō effigat sonū. Et si
 cut denario numero q fuerit additus iteger i
 uiolatusq; seruat cū i ceteris id non sic cōti
 gat ut si duos additias tribus qnq; cōtinuo
 fiēt & numri spēs mutata ē. si uero eosdē du
 os additias dēario duodeci faties & biarius
 iūctus denario cōseruatus ē. itē ternarius cete
 riq; eodē mō. Ita ēt hec diapasō cōsonātia qcū
 q; aliā suscepit consonantiā seruat nec eaz mu
 tat neq; ex cōsona dissonā reddit. Vnde sicut
 si addat diapētes consonantiā diapason eq
 sonantie efficitur diapason diapentes cōmix
 tio in tripla proportione cōsistens ita quoq;
 diatessaron iuncta diapason eqsonantie ali
 am reddet consonantiam ex additione unī
 us ad alteram que licet non eueniat ex pro
 portione multiplici uel superparticulari ex
 quibus ea quantitas que inter duos est ter
 minos differentia est utrorumque mensura
 comunis. ea tamen consurgit ex genere sup
 partiēte ex pportione octo ad tres & sexdecī

Equisonā diapason
 uel sola uel cō
 consonantiā cōiūgit
 semp integron &
 inuiolatum sonū
 seruat. hunc & p
 diatessaron q
 tāq; unū neruū
 cōiūgitur. et
 est ex genere
 superpartiente. itē
 hūc est mesorion
 Itē euenit mētorio
 denario qui addito
 ei quinq; aliis me
 moris. semper ipē
 seruatur iteger
 at undecim libellus
 119. quod ad euenit
 alij, nō addat
 dūc mō. et
 fiēt quinq;
 119.

ad sex ut mōstratū ē in examinatioe pōderū
 scđi malei ad sextū. nō itaq; cōsonat' auribus
 diapasōdiatessaron qa eiusdē pportōis ē mi
 norē dīa nō ē utrorūq; mēlura cōis. ea tñ erit
 cōsonātia qm̄ freqntissime & poptie eidē ap
 titat' uel tōus uel sexqoctaua pportō & tūc
 fit diapasō diapētes cōsonātia ī tripla ppor
 tōe aurib; suauiter iherens. fit insup & addi
 tio diapētes aptissime eidē diapasōdiatessarō
 & tūc correspōdēt aurib; bisdiapasō ī q̄dru
 pla pportōe. nec mirū sit diapasōdiatessarō
 l; aurib; ī cōsonāte; numero cōsonātiar; ap
 phēdi qm̄ neq; diatessarō cōsonātia simplici
 ter aurib; cōsonat sed dissonātiā facit. at qa
 eidē facilime aptitat' uel tonus uel diapēte
 quorū cōnexiōe altera fit & rōne & auriū iu
 ditio cōsonātia reliq̄rū ītercipit' numero cō
 sonatiarum cū presertim tanti tāq; clarissimā
 uiri. s. ptholemei auctoritate ducamur.

Quid Sit Numerus. C. VI.

Voniā musicas pportōes ex nuñris
 q̄ eueire ppēdiūs eorū id circo q̄ pluriā
 notāda sūt accña nūerorū. ē qdē nu
 merus apud lli. multitudo ex unitatib; cōst

*Isidorus
 numerus est
 multitudo ex
 unitatib; cōstituta
 sumptis*

q̄ nūmo dicitur et per frequentationem uocabulorū

Firenze.
Magl. A.6.36

the money for
sacrificing.

Hunc iudicium
in uerbo est
maque eximium
ut. in laude de jdr

Quia in unum
pendere et me sum
dispositum

se narius & singul
partibus suis et
perfectus. quod
tunc dicitur.

perfectiōne nūdy
declarat.

Es geschah
dieses

sep 21 1842
trans. [illegible]

2. reliqua. n
Quid sunt n
n

number of disciples
disciples names

weirdest mich
Tolle mich

et oia p[er] e[ss]e
Adm[an] Co[un]cil

Om m

quanti
ista

Itaque locis quod magni estimanda sit nec frustra
laudē dei dictum Oīa in numero pōdere z
mēsurā disposuisti. Sēarius nāq; numerus q
ut paulo posterius dicetur singulis ptibz su
is pfectūs ē pfectōem mundi qdā numeri sui
significatōe declarat. piter & qdragīta dies q
bus moyses & helyas & dñs ipse ieiunauerūt
pterq; numeroꝝ dispositōe nō intelliguntur
Alii quoq; i scripturis sacris existunt nume
ri quoruz figuras nō nisi noti huiusce disci
plie soluere possūt. Nobis ppptē etiā datū
ē aliq ex pte sub numerorū cōsistē discipula
qn horas p eā discimus qn de mēsiuz curri
culis disputāus qn spatīuz anni rdeuntis ag
nosciū p numeꝝ si qdē ne cōfundamur in
struimur. tolle itaq; numeruz i rebz oībus z
oīa pēunt qd etiā testatum ē i tertio primi li
bri ubi de mulice hūana tractat. adime secu
lo pputū z cuncta cōplectē ignorātia cecha
nec differri ēt pōt a ceteris aīalibz q rōez ig
norāt. Eos nāq; numeros īfinitos esse certissi
mū ē qm in quocumq; numero finē fatiēdū
putāus qtrūlibet in gētez cōtineat multitudi
nē sēp alterius sup additōez poterit attrahē
alteroq; addito augeri z duplicari atq; ad īfi
nita multiplicari. Quisq; n. numerus suis p

prietatibz ita terminat ut nullus eorum cuiusque
alteri par esse possit. ergo & dispes inter se atque
diuersi sunt & singuli quique finiti sunt & ad omnia in
finiti idcirco discrete subitiuntur quantitati.

De Distinctione Numerorum. C. VII.

Numerorum. alius par alius impar. Item
parium numerorum alius piter par alius
us piter impar. & alius impiter par.
Imparium uero numerorum alius primus &
simplex alius secundus & compositus. & alius
mediocris. Numerus par est ille qui in duabus equis
partibus diuidi potest ut duo quattuor octo decem.
Impar uero numerus est ille qui in duabus e
quis partibus diuidi nequit uno medio de
ficiēte uel supante ut tres quinque septem nouem
Pariter par numerus est ille qui secundum pa
rem numerum pariter diuiditur quousque ad
indiuisibilem perueniat unitatem ut sexagi
ta quattuor quorum medietas est xxxii ho
rum autem medietas est xvi sed istorum octo
onarius quorum medietas quattuor facit. rursus
horum medietas est biarius. biarii autem unitas qui
indiuisibilis est dimidius tenet. Pariter impar nu
merus est ille qui in partibus equis recipit sectiones & partes

123
Huiusmodi numerus
par aliter hunc
et diuisum inter
se diuersi sunt
singuli numeri
inter se finiti
& ad omnia finiti
idcirco qualitatem
discrete subitiuntur.

Numerus alius
par aliter impar.
Par est qui in duas
equas partes potest
diuidi. Impar qui
non.

Pariter in duos numeros
aliter pariter par
aliter pariter impar
& aliter impariter par
Pariter per unitatem
secundum partem numerum
pariter diuidi potest
usque ad unitatem ut

Pariter impar numerus est qui in duas equas
partes secundum partem patitur & inde partes equas sunt
indiuisibiles equaliter. ut sex decem etc.

Impiter par quip
dime pot in partes
equales et inde
tales partes etiam
diuise possunt per
ne usq ad unitate
perueniunt ut
xxiii.

Impiter impar
q dicitur impar qd
per impares partes
diuiditur. ut
xxv quinquies
quinque. et
Impiter numerus
alii simplices alii
compositi sunt
simplices qui sunt
unitatem habent
partes aliquotam
habentem
redat ipse
numeros. et
ternarius quinaris et septenarius.

et sunt in duo equa indiuisibiles ut sex de
ce xiiii triginta & quinq̄gita. Impiter par nu
meris est ille cuius ptes etiā diuidi pnt sed
usq ad unitatem nō p ueniunt ut xxiiii hii
eniz in medietatē diuisi duodeci fatiūt. qui
in aliā medietatē cōstricti sex constituūt sex.
uero in medietatem seccati tres relinquunt q
scz ternarius seccōez nō recipit dimidiā. ipz
.n. ternarius ante unitatē incurrimus quem
seccare non possumus. Impiter impar nume
rus est qui ab impari numero impariter mē
surat ut xxv xlviii qui dū sit ipares nume
ri ab iparibus etiā ptibus diuidūtur ut sep
ties septez & quinq̄es quque. Impariū uero
numeros. Alii simplices sūt alii cōpositi alii
mediocres ut dictū est. Sīplices numeri sunt
q nullam aliam ptem aliquotā hnt nisi solā
unitatē ut ternarius solā tertiā & quarius so
lā quītā & septenarius solā septimā hnt enī
unica ps aliquota est. Compositi sūt q nō so
la unitate metiūt sed & aliis numeris ut no
uē qui habet unitatem & ternariū qbus di
uidit. & quindecī habet eandē unitatē & ter
nariū z quinarīū. uiginti unū tenet ipaz uni
tatez & ternariū & septenariū. Mediocres nu
meri sunt qui quodāmo simplices z in cōpos

124
 ti esse uidēt & alio mō cōpositi ut uerbi grā
 dū cōpatus fuerit nouenarius ad xxv prius
 est z in cōpositus qā nō habet cōez numex
 nisi solū mōadicū idest unitatē. Si uero idez
 nouenarius ad xv fuerit cōparatus secūdu
 est z cōpositus qm̄ inē illis cōis numerus ul
 tra unitatē. s. ternarius q si ter fuerit sūptus
 nouenariū p̄cise cōstituit quīquies uero lūp
 tus ipm̄ decimūquintū pficit. Rursus pariū
 numerorū Alii sūt supflui alii diminutiuū
 & Alii p̄fecti. Supflui numeri sunt quorum
 ptes aliquote simul ducte totā sūmā excedūt
 ut duodenarius numerus. Pars aliquota dē
 illa q aliquotiens sūpta reddit suū totū q q
 de3 quota sit dici potest ut prima uel secun
 da tertia & q̄rta & sic deinceps. quo circa du
 odēnarii numeri ptes aliquote sunt unitas q
 duodecīa eius ps ē binarius qui & sexta eiul
 pars est ternarius qui eiul est quarta pars q
 ternarius ps eius teria & senarius pars media
 eius est qui omnes in sūmam ducti excedūt
 totā sūmam duodenarii nā unus duo & tres
 q̄ttuor & sex simul ducti excedētes duodecī
 sextū decimū pficiunt numex. Diminutiuū
 autē numeri sūt quorū ptes aliquote in sū
 mam ducte nō pficiūt ipz totū sed deritiunt

aliquota q̄ quom
 sit dici potest

pariū numerorū
 alij supflui alij
 diminutiuū alij p̄fecti
 supflui quorū ptes
 aliquote simul ducte
 excedūt ipos ut
 duodenarij cuius
 ptes aliquote
 reddūt sextū decimū

Diminutiuū quorū
 ptes aliquote simul
 ducte deficiunt a sūma ut
 ctenarij et nouenarij istius
 ptes reddūt quatercentū
 illius septenarium 28.

*Perfecti sunt
quod de partes
aliquote simul
considerate ipsos et
reddunt ut senarij
intra decem et
uigessimus octauus
centenarius et
quadringentesimus
similiter intra mille
senarius est primus
perfectus in quo
deus omnia sua
perfectis operis.*

a summa ut octonarius atque nouenarius. Hec
namque octonarius octauam partem scilicet unita-
tem & quartam scilicet binarium & dimidiam scilicet quater-
narium quod partes si coniungantur non perficiunt
totam summam cum septenarium tantum copulet
numerum. Item nouenarii partes aliquote in sum-
ma ducte longe sunt a tota summa est enim uni-
tas eius nona pars & ternarius eius tertia pars
quod simul ducte quaternarium constituunt numeri
senarius autem nouenarii numeri pars non dici-
tur aliquota quia quota sit dici non potest. Per-
fecti uero numeri sunt quorum partes aliquo-
te in summam ducte reddunt precise ipsum totum
ut senarius monstrat numerus cuius pars sex-
ta scilicet unitas & tertia scilicet binarius & dimidia
scilicet ternarius simul posite ipsum totum scilicet se-
narium perficiunt. nihil enim ei superat nihil
deest sed senarium ipsum precise producant. Est
enim intra denarium numerum perfectus se-
narius intra centenarium uigessimus octauus.
Intra uero milenarium quadringentesimus nona-
gessimus sextus. Comendatur quippe senarii
numeri perfectio apud augustinum in xi. de
ciuitate dei. c. hec autem. sic enim legimus.
Hec autem propter senarii numeri perfectionem eodem
die sexies repetito sex diebus perfecta nana

25
tur non quia deo necessaria fuerit temporu
mora q̄si q̄ nō oīa simul creare potuerūt que
deinceps cōgruīs motibus pagerēt tempora
sed q̄a p̄ senariū numerū est operu signata
p̄fectio. Is enim primus est qui suis cōplet
p̄tibus ut mōstratum est atq̄ p̄ficiť in quo
& deus oīum cōditor cūcta sua p̄fecit opera.

De Natura Continue & Discrete
Quantitatis .C. VIII.

n Vnc illud quoq̄ notandū est q̄ ea
sunt cōperatōi cōsentanea q̄ natura
liter simplicia sūt. & q̄m ḡuitas z. acu
mē ī q̄titate cōsistūt ea uidēt̄ maxie naturaz
cōcinēt e seruare q̄ discrete q̄tatis p̄prietatē
custodiūt. Nā cū q̄titatū alia sit discreta alia
cōtinua ea q̄ discreta ē haud q̄dē finita ē sed
ad īfinitu p̄ maiora p̄cedit nāq̄ ī ea unitas
minima ē atq̄ finita ē in īfinitu uero plura
litas auget̄ ut numerus q̄ cu3 a finita unita
te īcipiat crescendi nō hēt finez. Sed cōtinua
q̄ritas tota q̄dē finita ē p̄ īfinita uero minui
tur. nā linea q̄ cōtinua ē sem p̄ ī īfinita p̄tītōe
minuit̄ cū sit eiūs sūma uel pedalis uel quīf
diffinita mēsurā. Quo circa num̄rus sēper in

īfīnīta cū crescat. Cōtīnua uero q̄tītas īn īfīnīta mīnuat̄ multiplicitas quīa crescēdi nō hēt finē numeri maxīe seruat naturāz. Supparticularitas autē qm̄ īn īfīnītū mīorē mīnuit pprietatē seruat cōtīnue q̄tītatis mīnuit enī mīorem cū semp eū cōtinet & eius uel dimidiā ptem uel tertiā uel q̄rtā uel q̄ntā. p̄s nāq; semp a maiore numero denominata est quarta aut a quattuor ip̄a decrescit nā cū tertiā a tribz sit denoiata quarta uero a q̄ttuor & cū a quattuor tres supent̄ quarta potius q̄ tertiā minutor inuenit̄. Suppartiēs uero iā quodāmō a simplicitate discedit. duas enī uel tres uel q̄ttuor hēt īnsup ptes z a simplicitate discedēs exuberat ad quandā ptiū pluralitatem. Oīl itaq; multiplicitas īn ītegritate se cōtiet. nā duplū hēt bis totū mīorem. Triplū uero ter cōtinet totū mīorē & īn eundē modū reliqui. Supparticularitas uero nīhil ītegrū seruat sed uel dimidiō superat uel tertiā pte uel quarta uel quīta sed tñ diuisionez sīgulis ac sīplicibus p̄tibus operat̄. Suppartiēs aut īneq̄litas nec seruat ītegrū nec ad sīgulas adimit ptes atq; id circo Pithagorici ip̄sum genus mīnīme consonātiīs mulicis adhibent. ip̄sum tamen Ptholemeus ar

monis applicat ut p̄dictū est q̄nto capitulo

Explicit liber.ii. Sequitur.iii.

DE DIFFINITIONE ET DISTINCTI
ONE PROPORCIONVM. C.I

*hic tibi sit studio
quicumq; queris
proportionem uenturam*

Proportionū cōsideratōez ap
perire necesse est q̄bus quam
primūz introducēdi iuuenes
ad mūsices apicē mūsicas cō
sonantias ualeant exquirere.

Dupliciter enim apud Albertū cōsiderata ē
pportio. nā alia cōiter dicta alia pprie. Pro
portio cōiter dicta est duorum conperatorū
in aliquo tertio uniuoco inuicēz habitudo
et notāter dicit̄ uniuoco quia licet stillus di
catur acutus & uox dicatur acuta tñ quia a
cuties nō dicitur uniuoce de acutie uocis &
de acutie stilli uox & stillus nō cōpantur in
uicē in acutie. unde nō solemus dicere stillū
esse acutiorem uoce nec ita acutū. nec ecōuer
so. similiter licet mel sit dulce & uox sit dul
cis tñ quia dulcedo non dicitur uniuoce de
dulcedie mellis & de dulcedine uocis nō con
paramus inuicem mel & uocez in dulcedie.

Proportio uero pprie accepta ē duarū quātī
tatū eiusdem generis iūicem habitudo. Itē
Proportionū alia rōalis alia irrōalis. Propor
tio rōalis est quātitatū cōmensurabiliū ad i
uicē hītudo. Vel sic pportō rōalis est que
immediate denominatur ab aliquo numero.
Quātitates cōmēsurabiles dicunt q̄rum est
aliq̄ mēlura cōis quālibet illarū reddens p̄ci
se ut sex ad quattuor binarius qui eorū est
d̄ra utrumq̄ metit̄ nā bis sūptus quaterna
riū cōstituit. ter uero copulatus senariū p̄fi
cit ut p̄tactum ē q̄nto secūdi. Quātitates ue
ro incōmensurabiles dicūtur q̄rum nō est a
liq̄ mēlura cōis q̄libet illarū reddēs p̄cise ut
quīq̄ ad tres nā eorū d̄ra ē binarius q̄ neūq̄
metit̄ q̄ppe si bis sumat̄ excedit ternariū ē
uero sūptus q̄nariū transcēdit q̄ q̄dem bina
riū bis t̄m cōnexus q̄nariū ip̄m nō p̄ficit.
Proportio irrōalis ē quātitatū in cōmensura
biliū iūicem hītudo. uel sic pportio irrōalis
ē que nō potest imēdiatē ab aliquo numero
denominari sed imēdiatē denominat̄ ab ali
q̄ pportōe q̄ imēdiatē denotat̄ ab aliquo
numero. Itē pportōnū alia eq̄litas alia in
eq̄litas. Proportio eq̄litas ē duorū termi
nōrū eq̄liū iūicē habitudo ut duorū ad duos

27

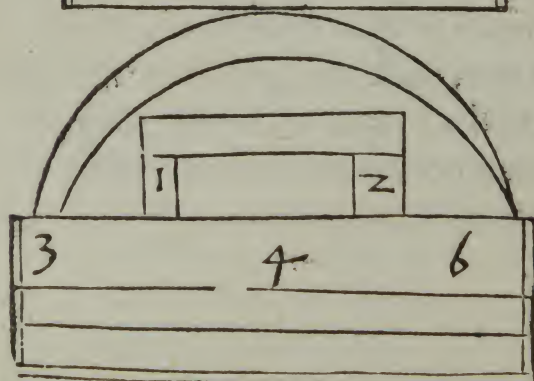
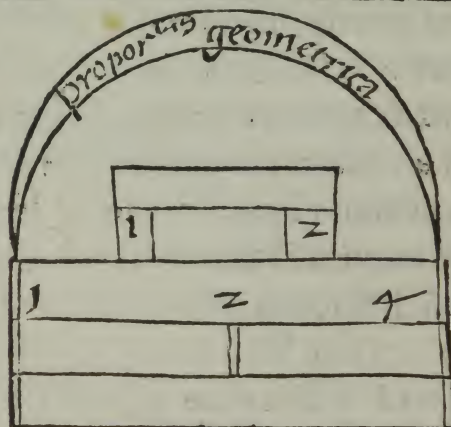
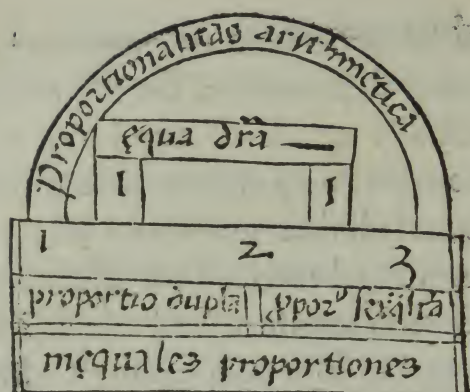
Termiū. n. i hac pportōz cōsideratōe itelli
 git̃ nūmrus. pportō uero iēq̃lītatis ē duorū
 iēq̃liū termiorū inuicē hītudo ut q̃ttuor ad
 tres & duorū ad unū & ecōṽso. Ineq̃liū uero
 pportōz Alia maioris iēq̃lītatis ali mīoris i
 eq̃lītatis. Proportō maioris iēq̃lītatis ē maio
 ris termini ad mīorē iuicē hītudo ut duorū
 ad unū & q̃ttuor ad tres Minoris uero iēq̃li
 tatis pportō ē mīoris termini ad maiorē iui
 cē hītudo ut duorū ad tres & triū ad q̃ttuor
 In hīs. n. maioris mīorisq̃ iēq̃lītatis pportō
 nibz ē qdā excessus siue dīa z ē ille numerus
 quo maior excedit minorem. ut si cōgemus
 sex ad quattor bīnarius numerus appellat̃
 differētia nā senarius excedit quaternarium
 ex binario. Has. n. iēq̃lītatis pportōes musi
 ces disciplina cōprehendit nō uero eq̃lītatis
 qm̃ ut diffusius ostensū ē priō & tertio capi
 tulo secūdi libri cōsonātie ex dissimilibus &
 iēq̃libz fiūt sonis id circo ex iēq̃libus enucle
 antur proportōibus Id tamen scitu dignum
 est q̃ sicut unitas q̃ nō est numerus est prin
 cipium numeri ita & equalitas pportionuz
 inequalium primordia prebet ut monstrat
 Boetius trifariā preportionalitatem trāctan
 do secundo sue musices.

De proportionalitate & quomodo ab æ-
litate nascuntur pportōes ieq̃litalis. C. II.

Proportionalitas nō dicitur duorū
p terminorū inuicē habitudo sed eq̃æ
pportionū collectio. quo circa con-
stat proportionalitas salteꝝ ī tribus terminis
plerūq; autē in pluribus ut in quattuor uel
quinq; uel sex & ultra. Cōsideratur quippe
tripliciter. s. arithmetice geometricē & armo-
nice. Cū enī cōstitutis tribz tātū terminis pri-
mus terminus ad secundū eādem retinet p-
portionem quā secundus ad tertiū tunc dicit̃
pportionalitas. Est itaq; secundus terminus
qui medius dicitur. Extremorū enī & me-
dii proportionēs trina participatōne sese ha-
bent Aut enim equa est differentia minoris
termini ad mediū & medii ad maximū sed
non equa pportio ut in hiis numeris. i. z. 3
unitas tantū differentiam tenet non est autē
equa pportio duo quippe ad unum est pro-
portio dupla tres uero ad duos sexquialtera
Aut est equa proportio in utrisque nō uero
equalibus differētiis cōstituta ut in hiis nu-
meris. i. z. iiii. nam duo ad unū ita cōstitu-
unt proportionem duplam quēadmodum
quattuor ad duos. sed inter quaternarium z

Binarium binarius inter unitatez uero & bi
 nariū unitas differentiam facit. Tertium p
 portionalitatis genus est quod neq; eisdem
 proportionibus neq; eisdem differentiis con
 stat sed sicut se habet maximus ad minimū
 siue extremus ad extremū ita sese habet ma
 iorū differentia terminorū ad minorū differē
 tiā t̄m̄oxut in hīs patz numeris. 3. iiii. vi.
 nam sex ad tres duplam faciunt collationem
 Inter. vi. uero & iiii binarius differētiā affert
 sed i ter. iiii. & ternariū unitas differt. at si bi
 narius ad unitatem conparetur fiet dupla p
 portio sicut etiam fit ex senario ad ternariū
 Itaq; ut est maximus terminus ad minimū
 ita maiorū differentia ad minorū differen
 tiam terminorum. Vocatur igitur illa secun
 dum Albertū & Boetium proportionalitas
 arhythmica in qua eque sunt differētiæ. Illa
 uero in qua eque sunt proportionēs geome
 trica. Sed illa in qua est similitudo proporti
 onū extremorum numerorum & differentia
 rum ad inuicez armonica. ut apparet in hīs
 figuris.

Igitur inter has tres medietates pportionalitas

qdē pprie & maxie geometrica nūcupat id
 circo qm̄ eqs pportōibz tota cōtexta ē s3 tñ
 eodē utiur pmiscue uocabulo pportōalita
 tes ēt ceteras nūcupātes. Earx. n. alia cōtinua
 ē pportōalitas alia disiūcta. Cōtinua qdē p
 portōalitas ē cū unus tm̄ medius termīus cō
 stituit q tūc qdē mīori īpatōe postpōit nūc
 uero maiori p̄pōit ut ī p̄scriptis rōibz & fi
 guris oñdiē Disiūcta uero pportōalitas ē cū
 duo m̄diū termī cōstituūt ut geom̄trica hoc
 mō. i. z. 3. vi. nā ut ē binarius ad unitatē ita
 senarius ad ternariū & uocat̄ hec disiūcta p
 portōalitas. Hic itelligi pōt cōtinuā pportō
 nalitatē ī tribus termīs iūēiri. disiūctā uero ī
 q̄ttuor uel ī pluribz. Qm̄ uero ut ī p̄cedenti
 capitulo tactū ē īeq̄lital ex eq̄litate p̄cedit sic
 & nūmri ab unitate id nō tacite p̄tereūdū ēē
 arbitror. Positis. n. tribz eqs terminis hīi du
 o mōi sūt qbus arithmetica pportōalitas
 producit̄ ponatur primus primo equus
 scdus p̄rio & scdo. tertius p̄rio scdo & tertio
 qd hoc mōstrat̄ exēplo. i. i. i. sūt. n. tres unī
 tates. p̄rie unitati s̄stit. i. z. 3. uic̄ altera unī
 tas q eidē equalis est. secunde unitati sub̄sti
 tuitur biarius q p̄rie unitati z scde equus ē.
 tertie aut unitati sub̄stituit̄ ternariū q p̄rie

& secūde atq; tertie unitati equus ē. Idē ē iu-
ditiū. si cōstituāt tres biarii uel tres ternarii
qbus substituantur equi termini eodē ordīe.
Quo circa si unitatū fuerit eq̄litas cōstituta
unitas ip̄a erit d̄ra termīorū ip̄i nāq; termini
nullū iter se terminū aliū intermittūt. Si uero
biarius tēat eq̄litate biarius ē d̄ra. z unus it̄
termīos nūm̄rus sp̄ intermittit̄. Sin aut̄ terna-
rius priō eq̄litate cōstituat ip̄e qp̄pe d̄raz fa-
cit. iter termīos. n. duo naturalit̄ intermittūt.
ac deīceps. termī. n. hic itelligūt nūeri substi-
tuti. Scdo p̄portōnalitas arithm̄tica p̄crea-
t̄ cū cōstituāt tres eq̄ termini quorū priō &
scdo substituat̄ nūm̄rus equus tū p̄ducat̄
equus nūerus priō & duob; scdis. nūc uero
tertius copulet̄ q̄ priō ac duob; scdis z terti-
o sit equus. ut si cōstitute sūt tres unitates sit
prius u nūm̄rus priē & scde unitati eq̄lis. s. z.
scds uero priē z duab; scdis unitatib; equus
sit. s. 3. tertius priē duab; scdis & tertie unita-
tibus sit equalis. s. iiii. Ibi enī terminorum
differentiam unitas facit. inter binariū. n. z
unitatē atq; inter ternarium & binarium u-
nitas inter est nullus uero naturalis nūer-
rus intermittit̄. post unitatē enī mox biarius
est z post binariū ternarius constitutus sitq;

70

ordīata descriptō hoc mō i i i Idez quo
q̄ ordo seruetur si in bīar ii 3 iiii io fiat de
scriptio. & tūc termīorū dīaz bīarius ip̄e p̄fi
tiet uno inter terminos naturaliter interiecto
nā inter iiii & v q̄narius naturaliter inter ue
ro v & octo septēarius collocat̄. Qd̄ si terna
rius eq̄lītatis fuerit p̄cipiū eodē ordīe texe
tur atq̄ ip̄e ternarius differētiā termīorū con
stituet & duo naturaliter numeri terminis i
teriacēt. i. uno semp minus q̄ sit dīa num̄ris
intermissis. Idēq̄ in q̄ ternario & q̄nario con
spiciē eos. n. quos ob breuitatē tacēus iisde
regulis ex semetip̄o diligens lector reperiet.
Geom̄trica uero p̄portōalitas sic ab eq̄litate
p̄cedit. Cōstitutis. n. tribus equis terminis
pōat̄ primus primo equus. secūdu priō &
secūdo tertius priō ac duobz secūdis z tertio
ut si tres unitates cōstituāt̄ hoc mō i i i ei
demque fiat de binario & ternario i ii iiii
nario ac de sigulis & hoc mō ex eq̄litate geo
metrica p̄portōalitas p̄cipiū sūmit. Armōi
ca aut̄ medietas de q̄ posterius latius tracta
bimus hoc mō ab eq̄litate nascit̄. Cōstitutis
enī tribus equis terminis substituāt̄ nume
rus primus primo & duobz secūdis eq̄lis ut
si sit tres unitates prius terminus sit equus

prie & duabz scdis unitatibus. scdus duabz
 primis z duabz scdis. tertius semel prie bis se
 cunde & ter tie ut hic. i. i. i. Et si i biario uel
 ternario constituat eq. 3. iiii. vi. litas eade ro
 medietatis appet t minis ac diis duplo an se
 distatibus. Si aut uelit ex extremis terminis
 piterq ex differentiis fieri tripla pportio pri
 mus terminus sit primo z secundo equus se
 cundus uero primo & duobus secundis terti
 us primo & duobus secundis & tribus tertiis
 ut. hic. i. i. i. Idem quoq de biario z ternari
 o cete. ii. 3. vi. risq iuditiu e sumedu. de hac
 qde posterius loquemur nuc autem ex pdictis
 euidenter monstratu e ineqls hntudies ab eqli
 tate initiu trahere. ea p nāq ineqliu pportio
 nu diuer a mometa qbus se se iuice custodi
 unt itercipere necesse e. quo musicas consona
 rias postmodu uero iuditio apperir possius.

De Contrarietate Continue & Discrete
 Quantitatis Capitulum Tertium.

Quantitatu eni ut ia dictu est ultio
 q capitulo secudi. Alia continua alia
 discreta. Continua eni qntitas magni
 tudo appellata est q a qntitate finita incipiens.
 ita adeo multiplicat i fntu ut finiendi. termina

121

nus nō admittat̃ z qdē m̃sure sue q̃titatē a d
 mittit cū crescit atq; multiplicādo dec̃scit nā
 si sit bipedalis liāa uel cuiuslibet alterius m̃
 sure pōt ī duo eq̃ diuidi eiusq; m̃dieta ī alte
 rā m̃dietatē seccari eiusq; rursus m̃dieta ī ali
 ā m̃dietatē z nūq̃ ullus seccādi magnitudiez
 finis occurrit. Magnitudo itaq; q̃tū a d maio
 rē mōuz termiata ē fit uero cū decrescet̃ cepit
 īfinita. Discreta aut̃ q̃titas multitudo appel
 lat̃ q̃ ab unitate īcipiēs q̃ nihil m̃ius ē & in
 ip̃a t̃ m̃iata siue finita ē ad maius ītermiabi
 lis. nullus. n. crescēdi finis occurrit sed cū uī
 dēt̃ finiti īfinitatē attigūt crescēdo. Cōtrarie
 itaq; sūt h̃arū p̃prietates q̃titatū. Altera enī
 multiplicata ī q̃titate decrescit. altera q̃tita īf
 p̃cipit augmētū. Cū aut̃ discrete q̃titati sub
 iecti sūt nūmri ob sui īfinitatē ut ēt̃ uisū ē vī
 scdi. Ip̃i quoq; lōnī q̃ ex nūmroz ip̃oz h̃it̃
 dīb; g̃ñrāt̃ eidē subit̃iēt̃ q̃ppe qm̃ & disc̃r̃
 ti siue īter se d̃r̃ntes sūt & īfiniti. not̃ic̃. n. dī
 co sonos īfinitos ēē nā licz sc̃do sc̃di dictū sit
 naturā hoīf̃ cōstituisse terminū hūañ uocī ul
 tra quē nulla īt̃eliōe ual; excedēt̃ id euēit de
 bilitate organoz & sp̃s hūani nā n̄q; cūctis
 unus idēq; ascēsus uocis attributus ē sed diu
 sorū diu; ē ascēsus alii namq; naturaliter

g̃uiore modũ retinēt p̃ferēdi alii ad acutio
ra naturaliter p̃deūt ut mulieres. & puuli &
nōnulli uiri quorũ sonos ad acumiā uidēuf
extolli. Insup & multiplitiũ diuſorũq; iſtru
mētũ edocēur expimēto quoddā nāq; pau
cis quoddā minimis quoddā multis agitat
cordis utpſalteriũ iſtrumētũ monocordi &
quod uulgariter dicimus alpā nā q̃scũq; ſu
peradiūxerimus cordas ſiue g̃ues ſeu in acu
tiore loco cōſtitutas ſulcipiūt & retinēt incre
mēta ſonorũ. Quippe z' monocordo quotcũ
q; ſupaddideris tactus cordarũ ſulcipit atq;
icremēta ſonorũ diſcretorũ. Ip̃i tñ ſonũ atq; cor
de ſi in acutiore pte iſtrumēti ſupadiūgat
qm̃ eorũ p̃portōes q̃to plus ad infinita p̃cef
ſerint tãto m̃iores atq; diminutiores effitiũt
uidenſ cōtinue q̃titatis p̃prietatē ſeruare ſic
& ſupparticulares h̃itudiēs q̃ in infinitũ ter
minos minuūt ut latius tactũ ē ultio ſecũdi
Cũ igit̃ & cōtinua & diſcreta q̃titas infinite
ſint de hiis tam̃ q̃ſi de rebus finitis philoſo
phia p̃tractat. nāq; i rebus iſinitis aliqd̃ rep
perit terminatũ de quo iure poteſt acumen
p̃prie ſpeculatōis adhiberē. Nāq; magnitudi
nis alia ſũt imobilia ut terra alia mobilia ut
ſpera m̃udi z' quicqd̃ i ea r. ta celeritate cōuer

titur. Discrete namque quantitatis alia sunt per se ut
duo uel tres uel quattuor & singuli numeri
alia uero ad aliquid relata ut duplum triplum
quadrum & alia quae ex compositione nascuntur. Pro
fecto immobilis magnitudinis geometria specu
latione tenet. Mobilis uero scientia astronomie per
sequitur. Per se uero discrete quantitatis arithme
tica auctor est. ad aliquid uero relate musices di
sciplina probatur obtinere peritiam & hec quidem
est presentis facultas considerationis.

De quorum generibus proportionum. c. llii.

Proportionum inequalium quinque
sunt genera. unum quidem dicitur
multiplex. aliud supparticulariter ter
tium suppartiens & hec tria sunt simplicia. quartum
multiplex supparticulare. quintum uero & ultimum
multiplex suppartiens & hec sunt compositae
ex primis simplicibus. In his quippe generibus con
sistunt omnes maioris inequalitatis proportionae. atque ip
sis oppositae sunt aliae quaeque. scilicet minoris inequalitatis
genera eisdem etiam nominibus nuncupata sed ipsorum
nominibus supaddita sub ut submultiplex. sub
supparticulare subsuppartiens. submultiplex
supparticulare & submultiplexsuppartiens
Igitur multiplex genus est cum maior numerus

compatus mīori cōtinet ipm mīorē in se plu-
ries totūz ut bis uel ter uel q̄ter. ita ut nihil
desit nīhilq; supsit. huius quidē infinite sūt
spēs prima nāq; dicit̄ pportio dupla q̄ fit
cū maior terminus compatus mīori cōtinet
eū bis. ut duo ad unū quattuor ad duos sex
ad tres octo ad q̄ttuor & huiusmōi. nā duo
cōtinet in se unitatē bis. similiter z q̄ternarius
binariū senarius ternariū octonarius q̄terna-
riū nihil ipis deē nīhilq; exupat. Tripla ue-
ro pportō q̄ secūda spēs est multiplicis gñis
fit cū maior terminus cōpatus mīori cōp-
hendit ipm ter intra se ut tres ad unum sex
ad duos nouem ad tres duodecim ad q̄ttuor
Quadrupla pportō q̄ ipius gñis tertia spēs
dicit̄ est cū maior numerus cōpatus mīori
cōtinet ipm intra se q̄ter ut q̄ttuor ad unum
octo ad duos duodecim ad tres z huiusmōi
reliq; a numeris suis denotatōez acqrūt. Sup-
particular gēus ē cū maior terminus cōpatus
mīori cōtinet ipm intra se semel tm̄ & nō plu-
ries & isup unā aliquotā ptē ipius mīoris ut
tres ad duos nā ternarius hēt in se totū bina-
riū semel & isup dimidiā eius ptē. s. unitatē
& q̄ternarius ad ternariū hēt totū isē mīorē
& eius tertiam ptē. s. unitatē. huius ē infinite

sūt spēs priā nāq; dī sexq̄ltera secūda sexq̄ter
 tia tertia sexq̄q̄rta q̄rta sexq̄q̄nta. z ad īfini ta
 hoc ordīe pcedūt. Quo circa si ea ps aliquo
 ta mīoris q̄ maior lupat ip̄z mīorē sit ipsius
 mīoris ps dimidia dī pportō sexq̄ltera dicta
 a sexq̄ qd ē scīs & altera q̄ ē media q̄ media
 ps alterius nūeri eq̄lis addit ītegro nūero ut
 tres ad duos. z sex ad q̄ttuor. Si aut excessus
 seu dīa seu illa ps aliquota q̄ maior termi
 nus excedit mīorē fuerit ip̄ius mīoris tertia ps
 dicet pportō sexq̄tertia dīa a sexq̄ qd ē totū
 & tertia ps eo q̄ maior nūerus cōphēdat totū
 mīorē z īsup ip̄ius mīoris tertiā ptē ut q̄ttuor
 ad tres & octo ad sex qd autē sit ps aliquota
 latius declaratū ē vīi scdi. Si uero pars illa q̄
 maior ē mīus excedit mīorē fuerit ip̄ius mīo
 ris q̄rta ps dicet pportō sexq̄q̄rta ut v ad. iiii
 & decem ad octo. ī simili modo habēt & reli
 que huius generis sp̄ties. Ex hiis namq; hē
 mus notare q̄ oīl pportio a maiore numero
 denominata est non autē a mīor Superpar
 tiens uero genus ē cum maior terminus con
 tinet in se totū mīorē semel & īsuper eius
 minoris aliquam partēz nō aliquotā sed ex
 duabus uel pluribus aliquotis partibus ip̄
 ius minoris conpositam. ut quinq; ad tres

sexq̄ in sexq̄ltera
 dī. semis. n
 alijs dī totum

in generi sup̄e
 proportio a maiore
 numero nō a mīor
 denominatur

nam quinque continet in se tres semel tantum
& inlup binarium qui non dicitur pars aliquota
ternarii sed ex duabus ipsius ternarii partibus ali
quotis compositus. scilicet ex duabus unitatibus qu
rum unaqueque dicitur pars tertia ternarii. huius quo
que generis infiniti sunt species. Quo circa si illa pars non
aliquota minoris quam maior terminus ipsius minoris
uicem contineat duas partes aliquotas dicti mino
ris dicitur proportio superbiptiens ut quinque ad
tres si uero pars illa tres aliquotas ipsius mino
ris partes continuerit dicitur supertripartiens ut
octo ad quinque & si quatuor continuerit super
quatriptiens uocabitur ut nouem ad quinque. Est igitur
huius generis prima species proportio superbiptiens
secunda supertriptiens. tertia superquatriptiens &
hoc ordine adhibita prius diligenti speculatione
ad infinita proceditur. Ad hanc duarum autem harum p
portionum nomen magis speciale perscrutandum est
quo sese habent iste partes aliquote respectu mino
ris termini utrum sint ipsius minoris tertiae quarte
uel quinte. si fuerit tertia dicitur proportio super
partiens tertias. si quarta dicitur superpartiens quartas &
sic in infinitum. Dicamus igitur sic Cum maior
numerus contineat totum minorem & insuper eius parte
non aliquota duas in se partes aliquotas minoris
habentem quarum quilibet sit tertia pars ipsius minoris

taliū pportō dī supbiptiens tertias ut quīq;
 ad tres. Si uero maior terminus cōtineat mi
 norē semel & īsup partē nō aliquotā mīoris
 tres in se aliquotas dicti mīoris cōtinētē q̄rū
 qdē aliquotarū ptiū unaq̄q; sit quinta pars
 īpius numeri mīoris pportio taliū debet di
 ci suptripartiēs q̄ntas ut sunt octo ad quīq;
 & sic pportōabiliter uidendū ē in aliis. ut si
 decē cōpauerimus senario dicet supq̄triparti
 ens sextas. & sic de singulis. Quartū uero ge
 nus dī multiplex superpticulare quod sit cū
 maior numerus cōtinet in se totū mīorē plu
 ries & īsup īpius mīoris unā aliquotā partē
 ut q̄nq; ad duos. quo circa si maior num̄rus
 cōtineat bis mīorē & īsup eius aliquotā par
 tez q̄ sit īpius mīoris dimidia dicet pportō
 duplasexqualtera ut q̄nq; ad duos & decē ad
 quattuor. Si aut maior cōtineat bis mīorem
 & ultra eius tertiā ptem dicet duplasexq̄ter
 tia pportō ut septem ad tres. & sic p īfinitas
 spēs multiplicat hoc genus ex multiplici &
 superparticulari. Quītū aut & ultimū gēus
 dī multiplex suppartiēs sit enī cū maior nu
 merus cōtinet ī se totū mīorē pluries & īsup
 īpius mīoris ptē nō aliquotā cōphēdentē ali
 q̄s ptes aliquotas dī mīoris. sic octo ad tres

Et si maior terminus fuerit in se totum minorem bis
z super hoc parte non aliquota continetur dual ipsius
minoris partes aliquotas dicitur proportio duplici
proportiones ut octo ad tres & si unaquodque pars illarum
aliquotarum sit tertia pars ipsius minoris dicitur duplici
superbipartites tertias ut in predicto exemplo Sic
quoque proportionabiliter dicens de aliis speciebus
multiplicis suppartientis permiscendo multipli
citate cum suppartiente cum illis que dicta sunt de pro
portione multiplici & de proportione suppartiente
Nunc etiam id est sciendum quod quicquid minoris inequalita
tis generata que predictis opposita sunt eadem norma
tenet atque naturam sed tamen differunt contrarietate
scilicet quod minor numerus continetur a maiore In maio
ris uero inequalitatis generibus & speciebus maior conti
netur & precedit minorem sed in minoris inequalitatis geni
bus minor precedens maiorem ab ipso continetur. Sunt
igitur maioris & minoris inequalitatis genera eisdem
regulis & momentis constituta. sed eorum contrarii
effectus nam cum in catibus figuratis maioris inequali
tatis proportionibus constituantur ipsarum minuunt ualo
rem notularum. at contra uero constitutis minoris ine
qualitatis proportionibus figurarum augeatur ualor at
que crescit iuxta dispositionem proportionis constitute
Predictorum itaque quicquid generis collectio breuiter
sic potest haberi. Omnis maior terminus comparatus mino

ri uel cōtinet ip̄z mīorē pluries & nihil ultra
 & tūc ē multiplex pportō. uel semel z aliqd
 ultra & hoc dupliciter si. n. id q̄ ultra mīorē
 cōtinet maior fuerit ip̄ius mīoris p̄s aliquota
 d̄r pportō supparticularis. Si aut id q̄ supra
 mīorē cōtinuerit maior fuerit p̄s nō aliquota
 mīoris cōtinēs aliq̄s aliquotas ptes dicti mī
 noris d̄r pportō suppartiēs. Item uel maior
 numerus cōtinet minorē pluries & aliqd ul
 tra & hoc dupl̄r naz uel illud qd ē ultra ē p̄s
 aliquota minoris & tūc ē pportō multiplex
 supparticularis. uel ē p̄s nō aliquota mīoris
 cōtinēs tñ aliquas ptes aliquotas ip̄ius mīo
 ris saltem duas & sic dicitur pportō multi
 plexsuperpartiēns. quorum exempla exqui
 runtur ex hac subiecta figura.

De formatōe spetieruz cuiuscumq;
Generis Capitulum quintum

Rediflorū iēq̄litas generū speties
p infinite in numeris naturalibus sic
se habēt si. n. cōparamus unūquēq;
numeruz unitati multiplicis gñis ordinatas
spēs reperitemus ut si binarius ad unitatē fu
erit cōpatus prima spēs erit multiplicis .s. p
portō dupla si aut unitati ternarius mox fit
secūda spēs. s. tripla. si uero q̄ternarius eidez
unitati collatus fuerit tertia speties erit vide
licet quadrupla & sic deinceps ut in hac fi
gura. z. 3. iiii. v. vi. vii. viii. Cū uero suppar
ticul. i. i. i. i. i. i. i. aris gñis uolueris
spēs habere. disponat numerus naturalis in
cipiens a binario detracta. s. unitate & unus
quisq; comparet ad mīorem sibi pximū ut
si ternarius binario cōpemus mox fit prima
suparparticularis gñis spēs. s. pportō sexq̄
tera At si quaternarius ternario fuerit cōpa
tus fiet secūda supparticularis gñis spēs. s. p
portō sexq̄tertia. Cū autē qnarius quaterna
rio fuerit collatus efficitur eiusdez gñis tertia
spēs. s. sexq̄q̄rta. pportō. ex scario ad qnariū
fit q̄rta spēs. s. sexq̄quīta pportō. septēarius

36

ad seariū q̄ntā cōstituit spēs videlicet sexquī
 sextā pportōez. Octonarius uero ad septena
 riū sextā spēm tradit. s. sexquiseptimā ppor
 tōnez nouenarius uero ad octonariū septiāz
 spēs. s. pportōez sexgoctauā pducit z sic eo
 dē ordine ad infinitū est pcessus ut in hac fi
 gura. 3. iiii. v. vi. vii. viii. ix. io. At cū suppar
 tiētis. z. 3. iiii. v. vi. vii. viii. ix. gñis īfinitas
 spēs uoluerius pducere disponat̄ numerus
 naturalis nō ab unitate nōq̄ a biario sed a ter
 nario inchoāl numero cui q̄dem ternario cū
 cōpatus fuerit maior terminus unus natura
 liter mediū terminū ītermittat̄. nā cū cōpa
 mus q̄nariū ternario q̄ternarius naturaliter
 numerus ītermittit̄. & fit ex q̄nario ad terna
 riū priā spēs gñis suppartiētis q̄ dē pportio
 supbiptiens. Secūda aut̄ spēs fit ex seq̄nti mī
 nori terminio. s. q̄ternario cōpato maiori cū in
 termissiōe duorū naturaliū nūerorū q̄ sūt quī
 q̄ & sex. ē. n. maior terminū septēarius q̄ ad
 q̄ternariū cōpatus secūda huius gñis spēs ef
 ficit. s. pportōez suptripartiētez. Tertia spēs
 format̄ ex seq̄nte mīori terminio. s. q̄nario cō
 parato maiori. s. nouēario cū interpositiōe tri
 ū naturaliū numerorū q̄ sūt sex septē & octo
 & dē q̄dē nouēarii ad q̄nariū collatō supq̄tri

ptiens pportō si uero eodē ordine pcelleris
 ītermīssis q̄ttuor naturalibz numeris fiet su
 perq̄ncuptiēs pportō q̄ p̄dcī ḡnis ē q̄rta spe
 ties ut. xi. ad. vi. atq; ad eūdē modū infinite
 pcedit multiplicatis ītermīssis numeris de
 q̄bz subiciit p̄ns figura. v. vii. ix. xi. iij. Hoc
 parit̄ ordīe oēs multipl. 3. iiii. v. vi. vii. icis
 supparticularis & multiplicis suppartiētis ge
 neris spēs diligēs speculator enucleabit cōiū
 gēdo semp multiplicatē cū supparticulari
 tate uel cū suppartiente p ut opus fuerit ut
 iā p̄dictū ē ī capitulo p̄cedēti. Ex p̄dcīs nāq;
 colligit̄ multiplex gēus īeq̄lītatis lōge duo
 bz reliqs s̄p̄licibz āt̄quius atq; dignius esse
 & auctius quia ī naturalis num̄ri dispositōe
 unitati q̄ priā ē cōpat̄. Supparticulare uero
 nō unitatis cōpatōe pficiit̄ sed ip̄ox qui īme
 diate post unitatē dispositi sūt numeroꝝ ut
 ternarii ad biariū. Suppartiēt̄ uero lōge ītro
 format̄ qd̄ neq; cōtinuis numeris cōpat̄ sed
 ītermīssis nec semp eq̄li ītermīssiōe sed nūc q̄
 dē una nūc uero duabz nūc quoq; tribz nūc
 ē q̄ttuor atq; sic ī īfinita sucrefcit. Amplius
 multiplicitas ab unitate. supparticularitas a
 biario supptiēs a ternario īitiū sūmūt. obt̄iet
 nāq; maiorez ad cōsonātias mul̄icas pōtatē

multiplex pportō. cōsequēt aūt supparticu-
laris Suppartiēs uero ab armonie cōcinētia
sepat ut Aristotili z Pithagoricis uideat. sed
hoc dissōat ptholemo ut latius patuit qnto
secūdi. uerū qm Ptholemeas ipe unicā ex eo
exquisiuit rōabilē cōsonātiāz q. s. sit ex dia-
pasō & diatessarō ipm gēus id circo a ceteris
armoniis abiciāus nō de eo erit āmodo cura.
duo quoq; ipa pposita gña eadē sūt reliquē
da rōe Duorū itaq; siplitiū. s. multiplicis &
supparticularis erit tota ī pcessu cōsideratio

De pductōe supparticularis gñis ex mul-
tiplici z supptiētis ex supparticulari. c. vi

Nteri dē nūero qdrato paulisp ē di-
cēdū. ē. n. il q geia dimēsiōe ī eq cō-
crescit ut bis duo ter tres qter qttu-
or qnq; qnq; & huiusmōi numerus aūt na-
turalis dī ipius qdrati latus cū pmāet siplex
ut fuerat an geiatōez qdratā. cōstituāus igit
numeros qdratos cōtinuos naturalis qbus
substituāt eorū latera. s. nūeri naturales abiec-
ta unitate que non est nūerus s; pīcipiū nu-
meri hoc modo.

iiii. ix. xvi. zv. 3vi xlix. lxiiii. lxxxii. ioo
oz. 3. iiii. v. vi. vii. viii. ix. io

*multiplex pportio
habet maiorem pportio-
nem ad consonantias musicas
consequenter supparti-
cularis.*

*proportio superpartes
ab armonia cōcinētia
separatur. ut arist.
pithagoricis ur.
p tholemeus dīstent
qm ex eo genere
exquisiuit cōsonātiā
que que sit ex diapaso
diatessaro. i. mē-
simam que sit
aquisonant quarte*

*unitas nō est
numerus s; pīcipiū
numeri*

notanter dixi quadratos numeros naturali
ter cōtinuos quia inter eos nullus alius nu
merus quadratus intercipitur. Sunt itaque
in hac figura superiores numeri qdrati uel q
dratores inferiores uero iporū sūt latera qdra
torū. quo circa si unūquēq qdratū numerū
suo lateri numero cōpaueris multiplices pro
portōes effities. nā si primū qdratū binario
qui ipsius est latus comparaueris primā effi
ties multiplicis generis spetiez scilicet duplā
si autem secūdo numero quadrato scilicet no
uenario suū latus. s. ternariū cōpaueris secū
dā spēz multiplicis. s. pportōez triplā repies
Cū uero tertio qdrato numero suū latus fue
rit cōpatū mox sit tertia multiplicis spēs. s.
qdrupla pportō nā sūt sedeci ad qttuor. sic
q ordinarie multiplitiū pportōz facta ē cō
stitutio. Nūc aut iporū qdratoz speculatōez
apiamus. si cōtinuuz qdratū miorē auferāus
a cōtinuo qdrato maiore ea pars q relinquit
scz qdrati maioris tātū erit qttū iporū qdra
torū latera cōfitiūt. ut si qttuor a nouenario
abstrahamus quīq sūt reliqui & duo & tres
qui utrorūq quadratorū sūt latera cōiungū
tur. Item si nouenariū abstrahamus ex de
cimo sexto septem reliquuntur q ex ternario

& q̄ternario coniūcti sūt. i. ex utrorūq; lateri
 bus q̄dratorū. idē etiā ē in ceteris Si uero q̄
 drati nō fuerint cōtinui sed īter eos unus fue
 rit intermissus tūc iporū latera medietatē tā
 tuz relīcē ptis q̄drati maioris p̄fitiūt ut si q̄
 ttuor abstuleriūs a xvi relinquūtur xii quo
 rū medietas est senarius q̄ ex utrorūq; lateri
 bus q̄dratoꝝ copulatur nā ipa latera sūt bi
 narius & q̄ternarius. atq; in ceteris idem mo
 dus ē dū semp unus fuerit q̄dratus numrus
 intermissus. Si uero duo intermissi fuerit q̄
 drati numeri tūc id quod relinquitur ex ma
 ior q̄drato ultra abstractōez minoris q̄drati
 tātū erit q̄ ter iporū latera q̄dratoꝝ cōstituet
 seu cōiuncta latera tertiā ptē cōiungent eius
 qd relinquit. ut si q̄tuor de xxv auferamus
 reliqui sūt xxi iporū uero latera sūt. z. & .v
 qui effitiūt septē qui. s. septenarius est tertia
 pars. xxi Atq; hec regula est ut si tres fuerint
 numeri q̄drati intermissi iporū latera q̄drato
 rū q̄rtaz ptē cōiungūt ipsius partis q̄ de ma
 ior quadrato relinquitur ultra remotionem
 minoris q̄drati ab ipo maiore Sin q̄ttuor in
 termittantur q̄drati numeri q̄ntā partē eius
 qd relinquitur cōprehendēt iporū latera &
 sic uno plus uocabulo minuuntur partes q̄

sit intermissi numeri quadrati. Cum itaque ut superius declaratum est secundo capitulo inaequalitas ab equalitate ita eueniat ut numerus ab unitate nunc quoque uidebimus breuiter restat quoadmodum superparticularitas ab multiplicitate. & superparties a superparticularitate ceteraque eodem modo eueniant. Ex consensu enim multiplicibus superparticularibus proportionibus efficiemus. & ex consensu superparticularibus superparties huiusmodi proportionibus creantur igitur ponantur tres unitates in ordine quibus substituamus numeri hoc modo prius numerus sit prime unitati equus. secundus prius & secundus. tertius prius ac duabus secundis & tertius & si et bis prius multiplicis species. scilicet. dupla proportio ut hic. i. i. i. Si uero binarium uel ternarium in superiori. i. z. iiii. in ordine constitueris eisque adeque ueris numeros subditos predicto ordine easdem produces proportionibus duplas. Si uero in superiori ordine has nuper creatas huiusmodi duplas statueris eisque singulis numeris disponas numeros equos eodem ordine quo ad tres superiores unitates conspexisti mox fient proportionibus triple ut hic apparet. i. z. iiii. Si autem in superiori ordine consti. i. 3. ix. tuantur proportionibus triple tunc ex numeris predicto ordine equatis fient quadruple proportionibus ut hic

129
 .1. 3. viiii. ac deinceps eodem ordine multi
 .i. iiii. xvi. plices habitudinis ad infinita p
 cedūt. Viso igitur quo iure ex duplis pporti
 onibus producantur triple & ex triplis qua
 druple eodemque naturali ordine relique nūc
 ex ipsis duplis enucleande sunt sexqualtere
 hoc modo conuertamus numeros duplarū
 pportionum ita ut maiores sint primi in or
 dine. substituaturque primus primo equus se
 cundus primo & secundo tertius primo duo
 bus secundis & tertio ut etiam actum est in
 creatōe multiplitiū de quibus sit hec figura
 .iiii. z. i. Eodē quoque mō fiūt sexquitertie p
 .iiii. vi. ix. portōes si de triplis cōv̄sis fuerit
 cōstitutō ut hic. ix. 3. i. At si de q̄druplis idē
 factū fuerit sex. ix. iz. xvi. q̄rte habitudīes
 pducēt ut hic. xvi. iiii. i. sic quoque de q̄ncu
 plis sexq̄nte. xvi. zo. zv. & eodē mō in īfi
 nitū cōsimilibz ī alterutra pte uocabulis su
 perparticularitas ex multiplicitate pducit.
 Ex superparticularibz uero cōv̄sis p̄dictoq̄
 ordīe dispositis superpartientes hītudines re
 periunt. disponātur hic sexq̄ltere cōv̄se hoc
 ordine. ix. vi. iiii. substituatur primus p̄rio
 equus .s. ix. secūdus p̄rio & secūdo uidelicet
 xv. tertius p̄rio duobz secūdis & tertio .s. zv.

qui omnes figurentur hoc modo. ix. vi. liii. Sup
partiens igitur ex conuersis sup. ix. xv. xxv. pa
rticularibus producta est hitudo Si autem ad hanc
diligenter accedamus speculatioem ex sexquartis
conuersis suptripartientes proportionem obtinebi
mus ut hic. xvi. xii. ix. Ex sexquartis uero
suptripar. xvi. xxviii. xlix. tiētes. cūctasq;
ceteras suppartientes species ex supparticulari
bus ceteris cōsimilibus uocabulis adequatis
speculator inueniet. Ex nō conuersis quidem
supparticularibus sed ita ut ex multiplici p
create sūt manētibus prefato ordine seruato
multiplices supparticulares creantur pportio
nes ut hoc patet exēplo. iiii. vi. ix. hic nāque
ex sexqualteris producte. iiii. x. xxv. sunt du
ple sexquatre atq; idcirco ex sexquartis du
ple sexquiterie pdeūt ut hic. ix. iz. xvi. Ex
sexquartis duplex sexquarte. ix. xxi. xlix. re
lique q; eodem modo. Ex manētibus uero sup
partientibus ita ut ex supparticularibz mul
tiplices supparticulares pdierūt multiplices
superpartientes ordine superius disposito p
creantur ut si disponātur supbipartientes p
portiones ponatur primus primo equus. se
cundus primo & secūdo. tertius primo duo
bz sedis & tertio & fient duplex supbipartientes

40

ut hic. ix. xv. xxv. Si autē cōstitute fuerūt su-
 pertri. ix. ziiii. lxiiii. partiētes hītudines eo-
 dē ordine effitiēt unā duplā suptripartiētē z
 alterā etiā eiusdē gñis sed nō eiusdēz spēi. qđ
 pbat̃ur ex hac figura. iiii. vii. x. nā xi ad q̃t-
 tuor est dupla suptri. iiii. ii. xviii partiēs l3
 vigessimus octauus ad undecimū duplasup-
 sexcup̃tiēs nā cōtinet eū bis & insup sex eius
 partes. s. sex unitates. hinc etiā alias supertri-
 partientes cōstituamus hoc mō. v. viii. ii. nā
 xiii ad v dupla supertripartiens v. xiii. 3z
 3z. aut ad i3. dupla supsexcup̃tiēs. id tñ eue-
 nit qđ ex suppartiētib3 duple suppartiētes e-
 ueniūt q̃cūq̃ sit ille ut pat3. diligēter ituenti
 Preterea nō ē omittēdū ut quēadmō3 ex eq̃li-
 tate pbatū ē pportōes ieq̃litas euenire ita
 etiā ieq̃liū pportō3. termīos eq̃. diuisiōe posse
 partiri monstremus utq̃ de cūctis gñibus &
 spēbus maioris ieq̃litas habeat̃ uerū iudi-
 tiū cōstituāt̃. sexq̃tertia pportō in q̃ maior
 termīus sit. q̃ternarius minor uero ternarius
 fiat primo cōstitutō ipsius maioris terminī
 quattuor unitatū atq̃ unicuiq̃ unitati sub-
 stituāt̃ totus minor terminus dicte pportō-
 nis. s. ternarius q̃ hoc mō q̃ter sūptus duode-
 cī p̃fitiet quos cū iuxta dilpositōez maioris

.s. q̄ternarij diuideris tres eq̄s ptes ex ip̄is effi-
ci pnotabis atq; ideo maior terminus equat̄
minori in hac diuifa multiplicatōe qm̄ ut p̄
tactū ē quarto capitulo pportōes maioris ī
eq̄lītatis diminuūt At contra si mīoris īeq̄lī-
tatis pportōes cōstituas z ut de ceteris suma-
mus iudiciū sit subsexq̄tertia pportō ī q̄ ter-
narius nūerus supest q̄ternario si. n. unicūq;
unitati mīoris termī substitueris totū maio-
rē. s. q̄ternariū ter hoc ordīe sūptus duodeci-
cōiūget quos cū iuxta totalē mīoris disposi-
tōez. i. ternarij partitus fueris q̄ternarie diuī-
sionī subici concernes & in hiis q̄dez minor
terminus hac speculatōe coeq̄tur maiorī qm̄
pportōes mīoris īeq̄lītatis augēt ut plato
cap. latius cōstat. idē p̄ter iudiciū ē de cūc̄-
is pportōib; & maioris & mīoris īeq̄lītatis
cuiuscūq; gñis q̄rū speculatōez diligēs ex le-
ip̄o scrutator apperiet eandē seruādo normā

De exquisitōe pluriū consimilium

supparticulariū pportōz. C. vii

*hoc in loco, multū dicitur
quod dicit in practica de
cōiunctione pluriū prop.
q̄z comparat
nariāz prop. p̄m
secūde r̄.*

Illud insup ē speculandū q̄ ex mul-
tiplicitate multas & quotlibet eq̄s
supparticulares hītudines cōsequē-
ter oī p̄sus errore ac difficultate remota hac
r̄gula p̄duci nouimus. unusq; multiplex
unitati. s. cūputatus tot supparticulares sue

In cōtrariā ptē denoiatōis habitudies pcedit
 quotus ab unitate ipse recesserit hoc mō du
 plex sexq̄lterā antecedit triplex sexq̄tertiā
 q̄drupla sexq̄rtas ac deinceps i hūc mōz sic
 itaq̄ duploꝝ descriptō terminorum ut hic.
 .i. z. iiii. viii. xvi. In hac nūeroꝝ cōstitutiōe
 .3. vi. iz. ziiii. duploꝝ biariū multipli
 .ix. xviii. 3vi plex qm̄ prius ab uni
 .zvii. liii. tate discedit unū tāta;
 .lxxxi .s. ternariū habet cui
 pōt sexq̄lterā respōdē pportōez ipse uero ter
 narius nō hēt cui cōpet i sexq̄ltera pportōe
 qm̄ indietate deficit. itē q̄ternarius q̄ sedus ē
 duplex ab unitate distūctus duos sexq̄lteros
 aīcedit sēariū. s. & nouenariū q̄ nouenarius
 qm̄ recto deficit dimidio nō hēt sibi sexq̄lte
 rū cui possit cōpari. In ceteris quoq̄ idem est
 modus Tripli etiam eodem ordine sexq̄ter
 tios creant. sit enim triplorum figura ut hic
 .i. 3. ix. zvii. lxxxi. In ista triploꝝ nūeroꝝ
 iiii. iz. 3vi. cviii. dispositōe ternarius q̄
 .xvi. xlviii. cxliiii. ab unitate primus ē
 .lxi. ciz. triplex unū tm̄ sexq̄
 .cclvi. tiū aīcedit. s. q̄ternariū
 q̄ nullū hēt cui possit i sexq̄tertiā hitudie co
 pulari qm̄ carz ē tia pte. nouēarius uero qm̄

secūdus triplus ē ab unitate disiūctus duos
sexq̄tercios ancedit numeros. s. i. z & xvi. hic
quoq̄ decius sextus cuz tertia pte deficiat nō
hēt cui possit ī sexq̄tertia hītudīe cōpari. Itē
xxvii qm̄ tertius ē triplex tres ancedit sexq̄
tercios & sic sēp ps tertia in ultio sexq̄tertio
quodā fine claudīe ut nulluz possit sup̄h̄re
lexq̄tertiū. Si aut̄ q̄druplorū dispositōez sta
tueris sexq̄q̄rtos eodē ordine creabis. si quin
tuplos sexq̄quitos ac deinceps siguli denoia
tōnis multiplicis tot sup̄particulares p̄cedūt
quoto loco ip̄i ab unitate discesserūt. est igit̄
hec speculatō inuēta ut quociēscūq̄ q̄ttuor
uel tres uel plures sexq̄lteras uel sexq̄tercias
uel sexq̄q̄rtas uel q̄llibet alias sup̄particula
res p̄portōes qs̄ inuestigare & cōleq̄nter h̄re
uoluerit nullo unq̄ errore labatur. Nunc id
quoq̄ sciēdū ē q̄ radices p̄portōz dicunt̄ in
q̄bulcūq̄ ḡnibus illi nūm̄ri q̄ priō occurrūt
ī nūero naturali ad formatōez ip̄ius p̄porti
onis atq̄ ip̄a p̄portō primuz occurrēs cū ter
minis suis dicūt̄ radices omniuz cōsimiliū
sibi p̄portōz ut ternarius & biarius cōstituē
tes sexq̄lterā qm̄ ip̄a ē aliaq̄ sexq̄lteraz priā
in nūero naturali cōstituta d̄r cū termis suis
oīuz sexq̄lteraz radix. similiter sexq̄tertia ex

142

q̄ternario & ternario cōstituta qm̄ prima est
 q̄ occurrit in numero naturali dicitur oīum
 aliarū sexq̄teriarū radix. Itē sexq̄quarta ex
 q̄nario & q̄ternario copulata eadez rōe dicit̄.
 sexq̄rtarū radix. idez quoq; iuditiū in ce
 teris p̄portōibz cuiuscūq; gēnris ē sumēdū
 Nūc quoq; alia dat̄ uia in exquirēdis dua
 bus sexq̄lteris hoc mō sūmamus radicez sex
 q̄lteram. s. 2. & 3. multiplicemusq; binariū
 p̄ binariū fient. iiii. item ternarius p̄ binariū
 crescāt fiēt. vi. rursus ternarius p̄ semetipsum
 multiplicez fiēt. ix. qui disponant̄ hoc mō
 . 2 . 3 . 3 . Sūt igitur due sexq̄ltere p̄portio
 . iiii. vi. ix. nes. vi. ad. iiii. & ix. ad. vi. Si aut̄
 tres uoluerimus sexq̄lteras exquirere dispo
 namus eosdē numeros q̄ supra in exquirēdis
 duabus sexq̄lteris dīpositi fuerāt ip̄asq; du
 as prius exq̄litas p̄portiōes. multiplicemus
 binario q̄ternariū fient. viii. rursus senariū
 binario fient. iz. itez nouenariū binario fiūt
 . xviii. itē ip̄m nouēariū ternario fiēt. xxvii.
 q̄ disponant̄ hoc mō. 2. 3. iiii. . vi . ix . ix.
 Hic etiā ordo erit in cet̄. viii. iz. xviii. xxvii
 ris ut si sexq̄terias extēdere uolueris dispōas
 sexq̄teriarū radices q̄ sūt q̄ternarius & ter
 narius ad se inuicem cōpati atq; p̄dicto mō

multiplicabis. At si sexquiſſrtas exſſras sexſſ
ſſrtarū radices disponas eadēq; multiplicatō
ne sexquiſſrtū quodlibet extēdat . ſimiliter
& reliquas eodē reperiēs ordine . Nūc autē
ſſrtū iſte conſiderationes pſint conſiderandū
eſt. ſi duos numeros eorū dſra fuerit integre
pmeſa in eadē ſūt pportione numeri quos
ſua dſra meſa ē. in qua erūt poortiōe etiam
hi numeri ſcdm quos eos ſua meſa eſt dſra
Sint enī numeri. l. & .lv. hi ergo ad ſeiuicē
ſexqdecima compatiōe hñt. Eſt nanq; eorū
dſra quīnarius qui pars decima ē numeri .l.
hic igitur decies ſumptus metit. l. vndecies
uero. lv. Quippe ſcdm. x. & .xi. propria dſra
ſ. gnarius numeros. l. & .lv. pmetit. & qdem
xi. ad. x. ſexqdecima ſūt cōparatiōe cōiūcti.
In eadē igit ſūt pportione numeri quos p
pria dſra integre permēſa ē in qua ſunt hi ſe
cundū quos eos ppria dſra permeſa ē. Sed
ſi qua dſra nūerorū ita eos nūeros quorū eſt
dſra metiat ut eandē meſurā nūerorū plura
litas excedat. idemq; in utriſq; ſit exſſus &
ſit diminutior dſre meſura q̄ ſit pluralitas
nūerorū maiorē obtinebūt pportione ad ſe
uicē nūeri ſi eis illud qd ſlīq; poſt meſſione
retardū ſit q̄ fuerit itegri cum eos ppria dſra

metlebat. sint enī hi duo nūeri. liii. & .lv. lii.
 Hos igit̃ quinaris q̃ est eorū d̃ra metiatur
 metitur enī numerum. liii. quinaris decies
 usq; ad. l. reliquit̃ uero ternarius. Rursus
 idē q̃narius numerū. lviii. metitur undecies
 usq; ad. lv. atq; in eo iterū trinaris relinq̃t
 Auferatur igitur ex utrisq; ternarius fiēt. l.
 & .lv. In hoc ergo manifestū ē maiorem esse
 p̃portionē inter se. l. & .lv. q̃. liii. & .lviii. In
 minoribus enī numeris maior semp propor
 tio reperitur & in maioribus minor. Sin ue
 ro illa d̃re permensio numerorū multitudi
 nē supuadat eadēq; utrosq; numeri pluralita
 te pretereat minores erūt p̃portōnes numeri
 superius mensi cum additione eius sūme q̃
 utrosq; metiens d̃ra superuadit q̃ fuerūt ante
 cum eos propria d̃ra metiebatur. sint enim
 numeri. xlvi. & .liii. horū quinaris d̃ra ē
 Metiatur igitur quinaris. xlvi. numerū
 qui decies fiunt. l. Igitur. l. numerus super
 uadit. xlvi. binario. Idem pretereā quina
 ris undecies metiatur fiēt. lv. qui eisdē rur
 sus duobus. liii. nūerū supuadit. Addat̃ u
 trisq; b̃narius z disponāt̃ hoc mō. xlvi. liii.
 l. lv. m̃iores igit̃ sūt p̃portōes. l. ad. lv. cōpa
 ti cum. s. additōe binarii nūeri quo d̃ra eos

metiens superuadit q̄. xlviii. & liii. numeri
quos eadē q̄ tm̄ in eis sup̄excreuit q̄narii d̄ra
mensa est. Maiores enī p̄portiones atq̄ m̄o
res hoc mō intelligunt̄. dimidia pars maior
ē q̄ tertia. Tertia pars maior est q̄ q̄rta. q̄rta
maior ē q̄ q̄nta ac deiceps eodē mō. unde fit
ut sexq̄ltera p̄portō sit maior q̄ sexq̄tertia z
sexq̄rtā uicat sexq̄tertia atq̄ idem ī ceteris.
hīc euenit ut ī m̄ioribus numeris maior sēp
uideat̄ sup̄particulariū numerorū p̄portio
qd̄ appet ī dispositōe numeri naturalis hoc
mō do. i. z. 3. iiii. v. Binarius namq̄ ad uni
tatē duplus est. Ternarius ad binariū sexq̄l
ter est. q̄ternarius ad ternariū sexq̄tertius est
maiores numeri sunt ternarius & q̄ternarius
minores uero biarius & unitas In maioribz
igitur numeris minor & ī m̄ioribus maior
semp̄ p̄portio continet̄. Hinc quippe patet
q̄ si aliquibus numeris sup̄particularem p̄
portionem continentibus equa addat̄ plura
litas maior ē p̄portio ante eque pluralitatis
augmentuz q̄ postquam eis equa fuerit plu
ralitas superaddita.

De formatione proportionum musi
cas consonantias p̄ducētiū. C. viii

Roportōz q̄ consonantias formāt
 naturā aperiamus sūt enim in mul
 tiplici genere dupla tripla & q̄dru
 pla in superparticulari uero sexq̄ltera sexqui
 tertia & sexq̄octaua est quidem iuxta eq̄lita
 tem ea q̄ est dupla & prima multiplicis ḡn̄is
 sp̄s naturaliter q̄dem in duo equa iudiuisi
 bilis. fit enī ex duabus primis supparticula
 ribus. s. sex sexq̄ltera z sexq̄tertia q̄ ieq̄les sūt
 nā ipsam duplam prime diuidunt fit tñ sim
 pli cit̄ duplarū radix p̄portōz. s. p̄ia occur
 rens in numero naturali. s. ex biario ad uni
 tatē p̄se & nō p̄ coniunctōez sexq̄ltere & sexq̄
 tertiae p̄ cōpositōez uero sexq̄lter & sexquiter
 tie fit hoc modo. z. 3. iiii. nā ternarius ad bi
 nariū sexq̄lterā facit. q̄ternarius uero ad terna
 riū sexquiteriā itē q̄ternarius ad binariū
 duplā. Item q̄nq̄ intercipit alias supparticu
 lares p̄portōes p̄portio dupla ultra sexq̄lte
 rā & sexq̄tertiā ut in hiis numeris. iiii. v. vi.
 . vii. viii. nam q̄ternario senarius conpatus
 sexq̄lteram constituit octonarius uero ad se
 nariū sexq̄tertiā itē octonarius ad q̄ternariū
 duplā. iursus quinaris ad q̄ternariū sexq̄
 q̄rtā. sc̄ariū ad q̄nariū sexq̄quītā. septēariū
 ad senariū sexq̄lxtā. octonarius uero ad sep

tēariū sexq̄septiāz. hic pz q̄ & alias suppartic
 culares hītudīes p̄r sexq̄lterā z sexq̄tertiā du
 pla pōt ītercipē p̄portio. atq̄ ē suppartien
 tes p̄portōes ut ī īpīs nūeris ex septēario ad
 q̄ternariū. Itē ex septēario ad quinariū & ex
 octonario ad qnariū euidenter appet ītuentī.
 Hoc tñ notū sit q̄ due īpe p̄rie supparticula
 res p̄portōes sēp ipsā diuidūt duplā. qm̄ pri
 mā duplā ī termīs naturalibz p̄ter radicē du
 plarum q̄ ob sui simplicitatē nullū ītercipit
 nūerū naturalē. s. īter biariū z unitatē. cōpo
 nūt z diuidūt sñ īteriectōe alterius termini. ē
 igit̄ ultra radicē duplax p̄ria dupla. z. 3. iiii
 tres. n. ad duos sexq̄lteraz hñt. q̄tuor ad tres
 sexq̄tertiā cōstituūt. Itē q̄tuor ad duo duplā
 pficiūt. nullus qppe īter biariū & ternariū z
 q̄ternariū nūerū naturaliter ītercidit. Atqm̄
 sexq̄ltera maior ē q̄ sexq̄tertia rectū duple p̄
 portōis supuadit. sexq̄tertia uero inteḡx di
 midiu nō īplet. Id. n. natura fert ut quotiēs
 aliqd secat̄ ita ut nō epl ptibus diuidat̄ q̄to
 mīor p̄l dimidio ē mīor tāto maior p̄l eadē q̄
 auctior ē dimidiū uicat. q̄tū igit̄ sexq̄ltera
 maior ē dimidio duple tm̄ sexq̄tertia mīor ē
 īpo duple p̄portōis dimidio. quocirca sī du
 as sexq̄lteras cōtinuas p̄posueris p̄portōes

145

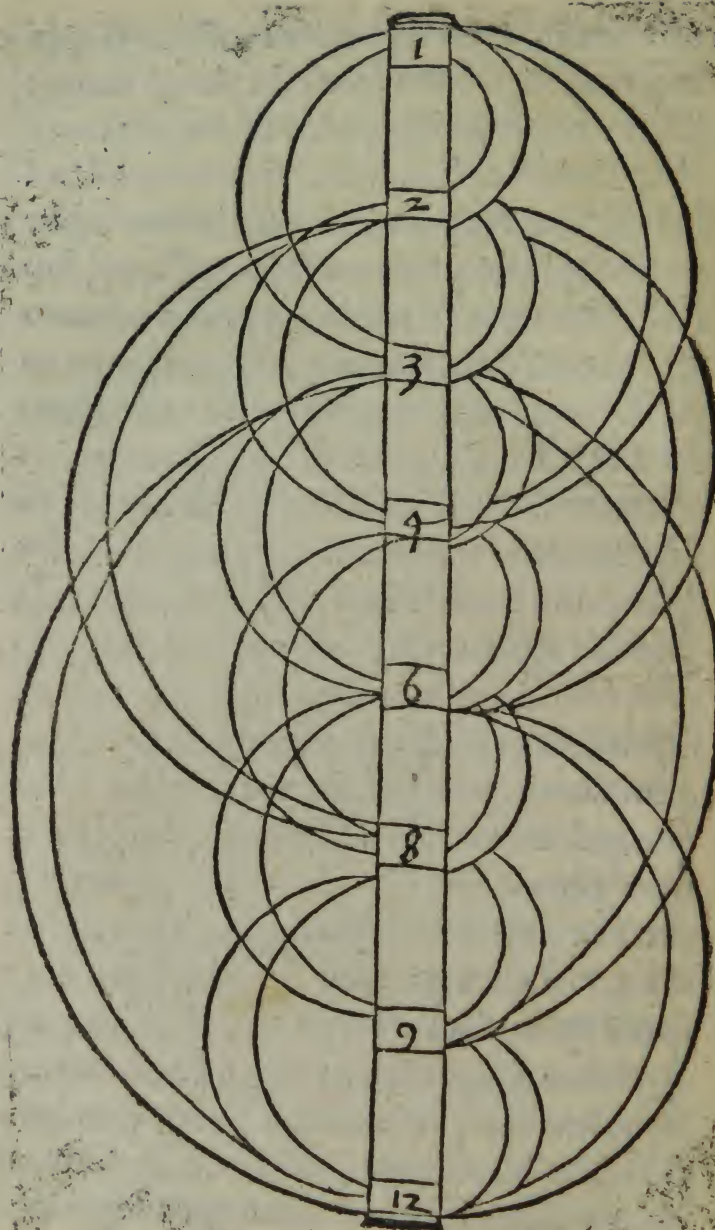
id qđ ex extrēis r̄sultabit termīs n̄ duplā tm̄
 cōstituet pportōez s̄z āplius excedet ut hīc p̄z
 .iiii.vi.ix. senarius ad q̄ternariū sexq̄ltera ē.
 nouēarius ad eūdē lēariū aliā sexq̄lterā porri
 git. Itē nouēarius ad q̄ternariū nō duplā cō
 stituit s̄z supradit. ē. n. iteriectus octonarius
 q̄ ad q̄ternariū ip̄z duplā mōstrat pportōez
 q̄ si nouēariū ad octonariū p̄emus sexq̄oct
 aua fit pportio. itaq̄ due sexq̄lter pportōes
 duplā excedūt ex una sexq̄octaua pportioe
 Qm̄ uero sexq̄tertia pportio mior ē dimidio
 duple. due idcirco sexq̄tertie n̄ pficiēt duplā
 qđ pbat hoc mō cōstituāus duas pportōes
 sexq̄tercias ut ī hīs nūeris. ix. xii. xvi. duode
 cī itaq̄ ad ix. sexq̄terciā faciūt. xvi. quoq̄ ad
 xii. aliā sexq̄terciā pbat. xvi. uero ad .ix. n̄ p
 ficiūt duplā si aut supaddatur biarius q̄ de
 .xvi. ps ē octaua tūc fiet recta pportō dupla
 ut ī hīs nūeris. ix. xii. xvi. xviii. uides igit̄
 .xviii. ad. xvi. sexq̄octauā facer pportōz. &
 idē xviii. ad. ix. duplā iūger hītudinēz. Itaq̄
 due sexq̄lter pportōes excedūt duplā d̄ una
 sexq̄octaua. due v̄o sexq̄tertie miores sūt a du
 pla d̄ eadē sexq̄octaua. vñ sexq̄tertia a sexq̄l
 tera supar de una sexq̄octaua ut ī hīs patz
 numeris. vi. viii. ix. octo namq̄ ad sex sexq̄
 terciā creāt. nouem uero ad octo sexq̄octauā

idē quoq; nouē ad sex sexq̄lterā iūgūt. mīor
 ē igitur sexq̄tertia q̄ sexq̄ltera de una sexqui
 octaua. Sexqui octaua p̄portō naturaliter ē
 īdiuisibilis ī duo īeq̄ ad cuius euidentia dīf
 ponāul termīos ip̄az cōstituētes p̄termittēdo
 radicē sexq̄octauā q̄ ex nouēario fit & octo
 nario qm̄ nullus naturalit̄ īter ip̄os termīos
 numerus intercīpīr hoc mō. xvi. xvii. xviii
 hīc nāq; xviii ad xvi. sexq̄octauā p̄portōez
 cōstituūt at qm̄ medius terminus. i. xvii. ad
 .xvi. sexq̄decimā sextā copulat p̄portionez
 .xviii. uero ad eūdē mediū. i. xvii. sexq̄deci
 mā septimā p̄portōez facit nullo mō ip̄a sex
 q̄octaua equā diuisionē acq̄ret nā ex extrēis
 & medio terminis īeque p̄portōes oriūt ma
 ior est. n. sexq̄decia sexta p̄portō q̄ sexq̄decia
 septima qm̄ ut ī p̄cedēti capitulo claruit ma
 ior semp ex mīoribus numeris euenit p̄por
 tō & ex maioribus minor. maiores qdē sunt
 numeri. xviii. ad. xvii. mīores uero xvii ad
 .xvi. Si duple p̄portōi addat̄ sexq̄ltera fit
 scda multiplicis spēs. i. tripla id qd̄ resultat
 ex extremis terminis ut hīc .3. vi. ix. senari
 us ad ternarium duplā facit nouenarius ad
 senariū sexq̄lterā itē nouenarius ad ternariū
 triplā pficit p̄portōez. hīc qm̄ sexq̄ltera ex

140.
cedit sexquartiam de una sexquarta si ipsa
sexquarta supaddita fuerit duple non attinget
perfectiorem triple ut hic. 3. vi. viii. senarius enim
ad ternarium duplam facit. octonarius autem ad
senarium sexquartiam idem octonarius ad ter
narium triplam non perficit cui si sexquarta sup
adiuxerimus mox triplam a primo ternario
resultare non dubitamus quod hic euidenter ap
paret. 3. vi. viii. ix. nam nouenarius ad octona
rium sexquarta supaddidit idemque nouenarius
ad ternarium triplam collatione perficit. sed si an
supadditionem nouenarii superaddideris sex
quarta mox tertia species multiplicis. scilicet quadrupla
proportio reperitur ut hiis apparet numeris
3. vi. viii. ix. uides. n. duodenarium octauo
superius sum sexquarta respondere proportionem
idem duodenarius ad senarium duplam idem
quoque duodenarius ad senarium quadruplam re
tinet proportionem. Quod si triple proportio quam
antea ex dupla et sexquarta producta fuerat ut
hic. 3. vi. ix. sexquartiam supaddideris mox
eandem quadruplam effici poteris ut hic patet
. 3. vi. ix. ix. duodenarius namque ad nouenarium
sexquartiam probat idem quoque duodena
rius ad ternarium quadruplam perficere concernis. ac
de hiis omnibus subiciat huiusmodi figura

Pa
ip
di
bi
tip
fed
erit
erat
par
id
en
ex
re
é a
cul
cis
lure
en
lare
pe
pe
tip
for
uel
cum
attir

17
Predicant itaq; rōnes pportōz diligēs ex se
īpo scrutator exgret ī figura. Id quoq; ex pre
dictis aduertendū ē qd si multiplex pportio
bis fuerit multiplicata tūc quod ex illa mul
tiplicatōe nascit multiplicē dū cit pportōez
sed si illud qd sit ex ipa multiplicatōe nō fu
erit multiplex tunc id qd multiplicatū ē non
erat multiplex anteq; multiplicaret itē si sup
particularis pportō binario multiplicetur
id qd ex ipa sit multiplicatōe nōq; multiplex
erit neq; superparticulare. unde si illud quod
ex tali multiplicatōe creat nō sit multiplex
neq; superparticulār tūc id quod multiplicatū
ē an huiusmōi multiplicatōem uel superparti
cularis erat uel alterius gñis nō aut multipli
cis. Hic etiā claruit duas primas superparticu
lares spēs. s. sexq; lterā & sexq; tertiā primā cōsti
tūt multiplicē. s. duplā. itē primā superparticu
lares cum prima multiplici secundam multi
plicem explere. s. triplam rursus secundaz su
perparticulare. s. sexq; uertiam secunde mul
tiplici que tripla est superadditam tertiam
formare multiplicem scilicet quadruplam
uel econuerso uidelicet secundam multipli
cem secunde superparticulari tertiam ipsam
attingere multiplicem. Eodem etiam ordine

¶ drupla sexquiqrte superaddita quīduplam
perficit. uel sexquiqrta q̄druple eodē mō qn
tuplā cōstituit. atq; ad hūc mōz cōiūctis sup
pticularibus cuz multiplicibus multiples
in infinitū pcreatur pportōes. Nūc cū musi
cas cōsonantias simus tractaturi illud ē scien
dū q̄ ea q̄ in numeris dī pportō dupla dī i
sonis diapalō cōsonātia & q̄ i numeris dicie
sexq̄ltera uel emiolia in sonis diapētes cōso
nātia est appellata q̄ uero sexq̄tertia uel epi
trita in numeris diatessarō cōsonātia dicitur
in sonis q̄ autē sexq̄octaua est in pportōibz
fit tōus in cōsonātiis q̄ uero tripla ē diapalō
ac diapentes cōsonantiam iungit in sonis. q̄
drupla quidē pportio in numeris bisdiapa
son format in sonis. Sed de hiis latius in q̄r
to sequenti tractandum est.

Explicit liber tertius Incipit quartus

De consonantiis ex pportionibus
eductis Capitulum primum

Vm ex omni numerorū uarieta
te sex tantū apud Macrobiū &
Boetiū numeri ad miores relati
fuerit exquisiti qui ad cōstituen

das musice discipline consonantias sibi con
ueniāt. eorū quippe numeroꝝ tres multipli
ces & tres superparticulares nouimus enucle
atos. Sunt enim. hii. multiplices. s. duplaris
triplaris & quadruplus. Superparticulares
uero sunt emiolius uel sexqualter. epitritus
uel sexquertius. epogdous uel sexquodauus.
Duplaris numerus est ille qui dū cōparatus
fuerit minori continet bis totū ipm minore
& dicitur pportio dupla ut q̄tuor ad duos
Triplaris uero est ille qui comparatus mino
ri continet ter in se ipsuz minorem ut sex ad
duos. Quadruplus aut dicitur ille qui dū
comparatus fuerit minori continet eum i se
quater ut octo ad duos. & dicitur pportio
quadrupla uel bis dupla. Emiolius nume
rus est ille qui cum cōparatus fuerit minori
continet ipsum in se totum semel & insuper
dimidiā ipsius minoris partez ut tres ad du
os. dicitur enim emiolius ab emi quod ē di
midium & olon totū quasi continens totuz
minorem & etiā mediā ipsius partē. & hec p
prie dicitur pportō sexqualtera a sexqui qd
est semis & altera. q̄a media pars alterius nu
meri equalis addit̄ integro numero. Epitri
tus numerus est ille qui dū compatus fuerit

*sunt in emoliis
 epitritus & epogdus -
 nota maior terminum
 in proportionibus
 sexquialtera sexquitercia
 & sexquioctaua. nō
 autē proprie ipsarū
 proportionū s. q. p. p.
 hōnes a maioribus
 terminis capiunt deno-
 minationē. aliq. p.
 eadē vocabula
 attribuitur igit
 per maioribus
 ipsarū terminis
 inscripta sunt.*

minori cōtinet ipm ī se totū. & īsup eius ter-
 tiā ptē ut qtuor ad tres. Dī enī epitritus ab
 epi qd ē supra & tritos tertius qsi cōtinēs to-
 tū minorē in se & īsup eius tertiā ptem. Dī
 qz hec proportio sexqtercia a sexqui qd est se-
 mis & tertia pars eo qz tertia pars alterius nu-
 meri eqlis. s. medii additur integro numero.
 Epogdous numerus ē ille q dū cōparatus fu-
 erit minori cōtinet ipm totū & īsup eius
 octauā ptē ut nouem ad octo. & dī pportio
 sexquioctaua. Dī autē ab epi qd est supra &
 ogdo octo qsi cōtinens in se minorē & īsu-
 per octauā partē. Sūt enī emoliū. epitritus
 & epogdous noīa maiorū terminorū in pro-
 portōibus sexquialtera sexquitercia & sexq-
 octaua. nō autē pprie ipsarū pport onū. sed
 quia pportiones a maioribus terminis capi-
 unt denominationē. aliqñ eadē uocabula at-
 tribuūt ipis pportionibus. q & maioribus
 iparū terminis īscripta sūt. Vñ emoliāz pro-
 portiōz sexquialterā uocamus. epitritā uero
 sexqterciā. & epogdoā sexqoctauā. Sciēdū p-
 terea ē qz mulice cōsonātie a maioris īeqli-
 tis pportōibz eueniūt non autē a mīori īeqli-
 tate. neqz ab eqlitate. l. i. libro collocutionū
 mearū scda collocutōe tractauerī. eas etiā a p-

49
 portōibz mīoris īēqlitatis enucleari posse qđ
 multis z uariis argumētis possz pbari. nūc tñ
 cōcludo d mēte philp̄sophi cōsonātiās īpsas ex
 solis multiplicibz z supparticularibz maio
 ris īēqlitatis eueire. Itaqz ut tactū ē ultio pri
 mi. & qnto scđi. ultioqz tertiū. Diapason cō
 sonantia īsultat ex pportōe dupla. Diapen
 tes cōsonantia cōsistit ī pportōe sexq̄ltera. dia
 tessarō cōsonantia ī pportōe sexq̄tertia. Tonus
 ī pportōe sexq̄octaua. Diapalōdiapētes cō
 nantia ī pportōe t̄pla. Bīdiapalō ī pportōe
 q̄drupla. ex multiplici nanqz z suppticulari
 tñ cōcludimz scđz pythagoricos mūlicas cō
 nantias educi. qbus z Aristo. ip̄e cōfessū adhi
 buit. xli pblēate sue mūlices. Eis tñ pthole
 meus n̄ uī assētīr ut hītū ē qnto scđi. nūc īgi
 tur lectoris fidei q̄ pponimz cōmēdamus ut
 arbitret̄ diapalō ī dupla. diapētē ī sexq̄ltera
 diateessarō ī sexq̄tertia. tonū ī sexq̄octaua. dia
 palōdiapētē ī t̄pla. bīdiapalō ī q̄drupla p
 portōe cōsistēt. q̄ qdē cū mūlices dīscīplīe sūt
 p̄cīpīa nulla lūt necessitate p̄bāda īz p̄lūp
 ponēda ut hēt̄ vi. methaphi. Hoc nāqz py
 tagoricis erat ī morē. ut cū qđ a m̄grō pytha
 gora d̄rēt̄. hīc nullus audīētū rōz petēr au
 debat. s̄z erat eis rō docētis auctās idqz fiebat

mag pythagorici

q̄ diu discētis animus firmior doctrina robo-
ratus ip̄e earūde rerū rōz nullo etiā docēte re-
periret. qđ quidē Ieronimo laudabile fuit dī-
centi Ingeniū docile & sine doctore laudabi-
le est. Sed ut satisfactiōē adhibeaz his q̄ di-
uturna tāte tamq̄ archane rei inquisitione e-
uigilant. Et q̄obrem tres ip̄se consonantie in-
multiplici. relique uero tres in superparticu-
lari gñe constituātur. & utrū unaqueq̄ ip̄sa-
rum consonantiarū in altera p̄portiōe q̄ in
sibi p̄supposita possit creari ap̄ire disposui.

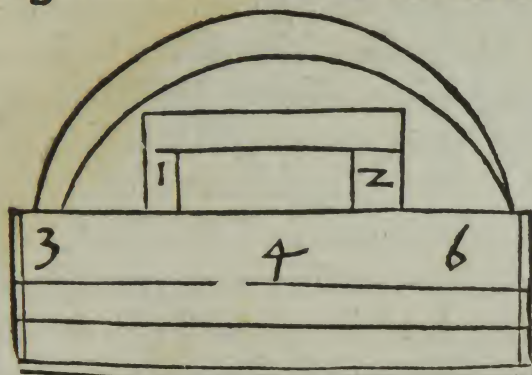
De natura & formatōe cōsonātiarū ex p̄por-
tionibus. C. ii. *Intelligendum*

diapason itaq̄ cōsonātia qm̄ i dupla
d p̄portiōe cōsistit ip̄ius sapit naturā
p̄portiōis. ita quoq̄ unaq̄q̄ cōsonā-
tia illius retinet naturā p̄portiōis in q̄ cōsi-
stit. Vñ fit ut diatesseron sexq̄tertie naturaz
cōtineat. diapente sexq̄ltere. tonus sexq̄octa-
ue. diapason diapente triple. bisdiapason q̄-
druple p̄prietatē seruent. Quocirca ea quidē
q̄ de ip̄lis p̄portiōibus regulariter ultimo
tercii expolita sūt de eisdē cōsonātiis cōscrip-
ta fuisse n̄ ambigo. I3 ut notior fiat materia
ad eiusmodi cōsonātiis ex ip̄is p̄portiōibus

30
 re
 di
 abl
 q̄ di
 ne e
 e in
 ticu
 ip la
 q̄ in
 volui.

pducēdas ueniēdū ē. q̄ ex re armonīcā ppor
 tionalitatez de q̄ diffusius scdo tertiū expoli
 tū ē figuraliter extendamus hoc modo

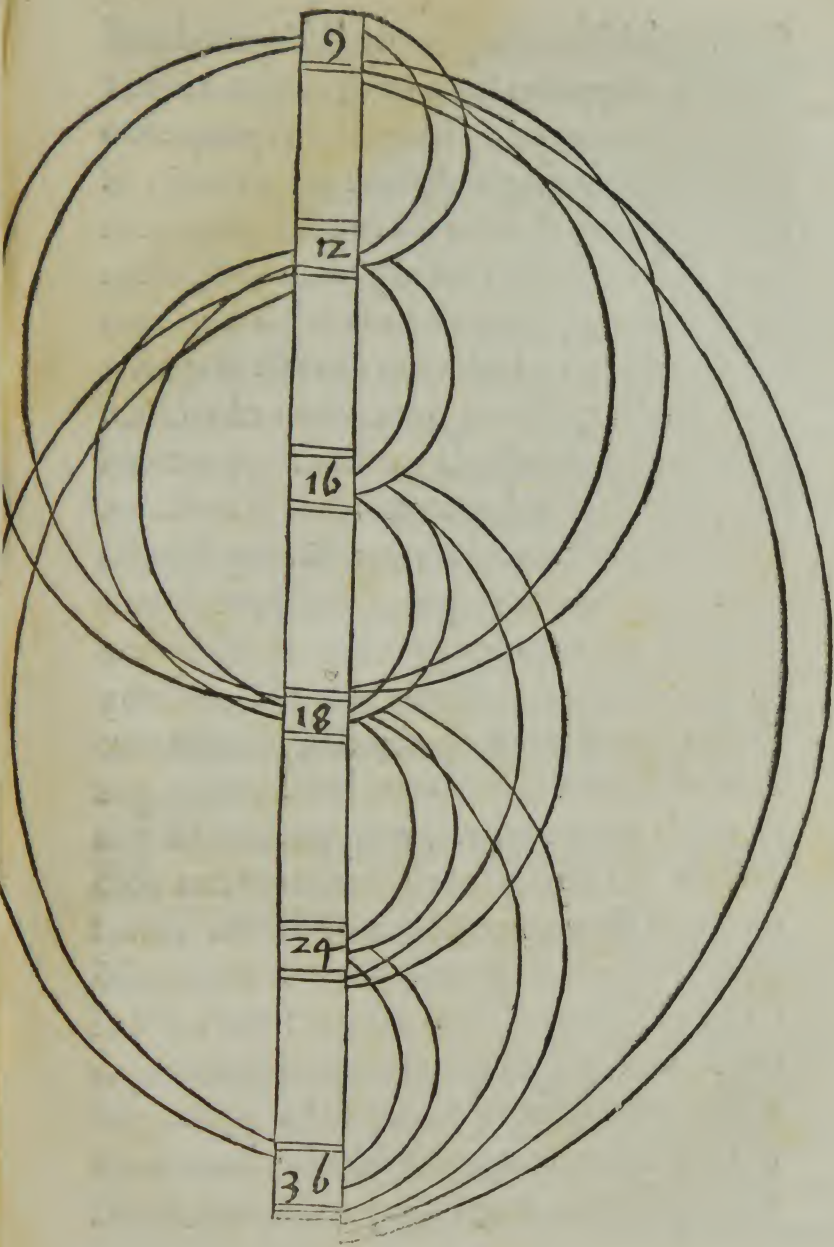
ppri
 dupl
 naturā
 sonā
 onli
 uray
 octu
 on q̄
 quidē
 timo
 (crip
 eria
 bus

In hac liq̄dē figura mōstrat̄. iiii. a 1 iiii. sexq̄
 tertiā seruār pportōz diatēssarō sonātiā pro
 ducētē. sex uero ad q̄tuor diapentes sonātiā
 formāt i sexq̄ltera pportōe sex aut ad tres in
 dupla pportōe diapasō sonantiā extēdunt
 hoc idē & dñe indicāt duplam. s. pportōz &
 diapasō sonātiā v3 binarius ad unitatē. Ex
 quo dephēdit̄ diapentē & diatēssarō ita dia
 pasō simphoniā educē & i duo ineq̄ diuide
 re sicut sexq̄ltera & sexq̄tertia duplā formāt
 & diuidūt pportōz. Si uero extremos termi
 nos multiplicemus alternatī. & medius etiā
 terminus sui multiplicitate succrescat. toni
 hitudinē i sexq̄octaua pportōe inuicez cōser
 uabūt. nā senarius ter sūptus. xviii. cōfir. nat

quaternarius uero quater sumptus, xvi. efficit
 q. s. xviii. ad. xvi. copatus sex octaua implz
 pportioz tonu consonante. Itē si minimū ter
 minū in se ipm multiplicemus. s. ternariū fi
 ent. ix. Maior uero. s. senarius in se ipm mul
 tiplicatus, xxxvi. efficit. q. nouenario copati
 qdrupla ducūt pportioz bisdiapason confir
 mantē. Et si hec diligentius inspiciamus hec
 erit oīs uel terminorū uel dīarū in se inuicez
 multiplicatio. nā si minimus terminus me
 dio multiplicet fiēt. xii. Itē si ipm minimuz
 maxio multiplicemus fiēt. xviii. si aut medi
 us terminus maxī nūerositate augeat. xxiiii.
 constituet. rursus mīmus terminus si se ipo cōcre
 scat fient. ix. Itē medius se ipz cōcrecēs. xvi.
 facit. Senarius uo q ē maximus si se ipsum
 multiplicet reddet. xxxvi. Vñ diatessarō o
 natiā pbāt. xviii. ad. xxiiii. i sexq̄tertia ppor
 tioe. eodē mō. xii. ad. ix. Diapentē uero xviii.
 ad. xii. & xxiiii. ad. xvi. i sexq̄ltera ducūt p
 por. diapason aut. xxxvi ad. xviii. z. xviii. ad
 ix. i dupla pportioe retinēt. Diapason diapē
 ten. xxxvi. ad. xii. i tripla pportioe cōseruāt
 Bisdiapason. xxxvi. ad. ix. i qdrupla formāt
 proportionē. Tonus uero ex. xviii. ad. xvi
 comparatione sexquioctaua pducit. q. qui
 dē omīa ordinariē disponātur in hac figura

fficit
npl3
u ter
riu fi
n mul
cōpati
confir
as hec
nuicz
as me
nimuy
it medi
xxiiii.
o cōre
is .xvi.
ipsum
laro lo
ppor
xviii.
icūt p
viii. ad
adiapē
seruat
ormāt
xvi
qui
gura

Comprehēditur itaq; ex predictis ita diatessaron & diapenten formare diapason consonantiam quemadmodum sexquitercia proportio & sexqualtera dupla complent proportionem. & ex diatessaron & tono ita confici diapenten sicut ex sexquitercia & sexquioctava compositur sexqualtera proportio. & eodem modo si bis sumatur diatessaron cum additione toni fit diapason quo due sexquitercie proportionem cum additione sexquioctave dupla perficiunt proportionem. Itē patet sic se se diapason habere & diatessaron cum additione toni ad formandam diapason diapentes consonantiam. quemadmodum proportio dupla & proportio sexquitercia cum additione sexquioctave ad perficiendum triplam proportionem. Eadem quoque norma fit ex diapason diapente cum additione diatessaron. bis diapason quod ex tripla & sexquitercia proportione fit quadrupla. Ita denique se se habent inuicem consonantie in formatione & compositione uelut proportionem in augmentatione & coniunctione quarum proprietates latius extense sunt ultimo tertiū. quod si diapason consonantie super addatur diatessaron non fiet secundum pythagoricos consonantia. quoniam non seruatur ordo multiplicatis. neque superparticularitatis. nam

92
 nec in ipsis proportionibus maior numerus
 continet minorem pluries simpliciter nec se
 mel tantum cum una ipsius minoris aliquo
 ta parte. ut pluries declaratum est. quibus si
 tonus superadditus fuerit. fiet diapason dia
 pente in tripla ut monstratum est proportio
 ne consistens. at quoniam diapason in dupla
 proportione consistit. quamcumque aliam susce
 perit consonantiam. semper multiplicatis
 ordinem tenet. ex quo fit ut cum ipsa diapason
 in dupla. & diapason diapente in tripla con
 sistant proportione. diapason diatessaron nul
 lo modo in multiplicatis ordine possit ha
 beri. quoniam inter duplam & triplam nulla potest na
 turaliter proportio multiplicatis intercipi
 Idcirco diapason diatessaron redditur incō.
 nans

De natura toni & semitoniorum. Capi. iiii. *Intelligendum*

¶ Vm ex sex octava proportione to
 nu perpedimus educi. ipsius idcir
 co proportionis naturam sentit. quocir
 ca in duas inequas partes dividatur necesse est.
 duo namque inequalia semitonia continet quo
 rum unus minus nuncupatur. & aliud ma
 ius. Non enim proprie dicta sunt semitonia

*Tonus ex sex octava
 educto in duas partes
 inequales dividitur
 in duo inequalia
 semitonia. maius
 minus, nec dicta
 sunt a semis quia
 non bene esset divisio
 facta. per 2 et 3. nam
 semitonium non tripliciter
 dividitur in 2 semitonia
 namque excedit.*

quasi dimidiū toni tenētia. sed quia ad inte
grū usq; tonū n̄ pdeant. nā neq; semiuocalē
in lris p media uocali accipimus. Semitoni
um minus rectū toni dimidium nō attingit
Maius uero semitoniū ultra dimidium toni
excedit eadez particula. qua minus semitoni
um ab ipso toni dimidio superat. Et quidē
semitoniū minus pithagorici diēsim nomia
rūt. Plato uero limā appellauit. Posterī ue
ro semitoniū uocitari conscripserūt. ip̄ius di
midiū diēsim nūcupantes. atq; dimidiū diē
seos coma statuerunt estq; ea particula qua
maius semitonium excedit minus. Apothome
quidē a cunctis semitoniūz maius appel
latū ē. Igit̄ semitoniū minus ē qđ pprie in
cōsonantiis locū tenet. Cū enim ex diatessa
ron cōsonantia duos auferimus tonos id qđ
r̄linquit̄ ē ip̄m minus semitoniū. Ita quoq;
si de sexquiertia pportiōe duas sexquiocta
uas abstulerimus id qđ relinquet̄ cōstituet
semitoniū minus. Constituamus igit̄ duos
tonos seu duas sexquoctauas cōtinua disposi
tione cōscriptas. s; duas sexquoctauas cōtinu
as h̄re n̄ possumus nisi multiplex ille a quo
deriuari possint reperiatur. sit namq; unitas
prima eiusq; octonarius octuplus primus.

huic enim unus tm sexqoctauus pōt cōpara
ri ut dictū latius ē septio tertiū. sed q̄a duos
q̄rimus sexquioctauos fient octies octo qui
cōstituēt. lxiiii. Est igit̄ hic scdus octuplus
a quo possumus scdaz sexquioctauā educere
pportōz. naz octonarius q̄ ē octaua pars de
lxiiii. eisdem additus fient. lxxii. his quoq̄
si sua octaua pars apponat̄. s. ix. fiēt. lxxxī.
Eruntq̄ hoc modo due sexquioctauae & p cō
sequens duo toni principali dispositōe cōsti
tutū ut hic. lxiiii. lxxii. lxxxī. Nūc restat ut
adhibeamus. lxiiii. numeris suū sexq̄tertiūz
s3 qm̄. lxiiii. nō h3 tertiā ptē. si oēs hi nume
ri ternario multiplicent̄. mox ipi minori ps
tertia cōtingit. & oēs eadē pportōe durabūt
q̄ fuerunt anteq̄ ipsi ternario multiplicarent̄
Igitur. lxiiii. numerus ter sūptus. c. lxxxxi
constituit. cuius tertia pars. s. lxiiii. ipsimet
superaddita. cc. lvi. complet. erit nāq̄ sexqui
tertia proportio diatessaron cōsonātiā tenēs
c. lxxxxi. ad. cc. lvi. duas nunc sexquiocta
uas pportiones ad. c. xcii. duobus sese nūe
ris cōtinētes recto ordie disponamus. pficit
enim. lxxii. numerus ter sūptus. cc. xvi. nu
merū. Nūerus vō. lxxxī. ter sūptus. cc. xlii
nūerū cōplet q̄ inter p̄dictos duos numeros

sexquiterciam facientes collocentur ut hic

diatassaron

cōsonantia

tonus

[tonus

.semito. m̄

c. xcii.]

cc. xvi.

cc. xliii.

.cc. lvi.

sexq̄octaua ppor. sexq̄octa ppor.

Sexquitertia

proportio.

In his numeris primus ad ultimum sexq̄ter
tiam facit pportionem diatessaron consonā
tiam producentem. Primus uero ad secūdū
sexquioctauā & tonum format. Itēz secūdus
ad tertium aliam sexquioctauam aliumq; to
num facit. Restat nunc spacium quod cadit
inter. cc. xliii. & cc. lvi. in q̄bus minimis se
mitonii minoris primum forma consistit.

Quoniam uero prediximus hoc semitoniū
non implere rectum toni dimidium. ad id
probandum nunc ueniamus. nā cū. cc. xliii.
& cc. lvi. differentia. xlii. tantum unitatibus
sistat. si ipsa dñā deciesocties sumat̄ n̄ red
det totū minorē s; deficiet a tota sūma ip̄ius
mīoris. nā fiēt. cc. xxxiiii. q̄ mīor ē q̄. cc. xliii

54

Si uero decies nonies ipsa3 dñam multiplica
ueris supuadēt ipm minorē. nā fiēt .ccxlvii.
Igit̃ ipsa dñā minus cōtinet q̃ decimā octauā
ipsius minoris parte3. plus uero q̃ nonā decī
mā. Ex quo oportet semitoniu3 omē ad hoc
ut integrū toni dimidiū seruet inter sexq̃ sex
tādecimā & sexquiseptimādecimā p̃portiō3
collocari qđ ē impossibile.. nā ut supradixi
mus ultio terciū. p̃portio sexq̃ octaua ī duo
ineq̃ diuidit̃ ut iter. xviii. & .xvi. qm̃ natu
raliter .xvii. nūerus intercīdit nō eandē pro
portionē retinet. xvii. numerus ad .xvi. nūe
rū quam facit. xviii. ad .xvii. & qm̃ .xvii. ad
xvi. cū sint minores numeri maiorē tenēt p̃
portionē q̃. xviii. ad .xvii. Ipsa idcirco sexq̃
octaua ī duas eq̃s partes non pōt diuidi qđ
li fieri dēberet necesse ess3 sexquiseptedecime
p̃portionis partē aliq̃tulā coniūger̃ p̃portō
ni sexquidecimeseptie q̃ minor ē ut fierēt eq̃
qđ nullo mō pōt fieri. qm̃ sexquiseptadecia
p̃portō nullā ī se h3 minorē pticulā q̃ sexq̃
sextādecia3 q̃ ē unitas penitus indiuisibilis
patet itaq̃ ex his q̃ tonus neq̃q̃ ī duas eq̃s
ptes pōt diuidi. Itē qm̃ semitoniu3 minus nō
attingit dimidiū toni si id duplicatū fuerit
nō cōplebit tonu3. ergo z duo semitonia mi

nora non faciūt totū tonū. qm̄ q̄cquid cuius
cunq; fuerit dimidium si id duplicetur illud
totum perficit cuius dicitur esse dimidiū. si
uero illud totum implere non possit gemi-
ta particula minorem sequitur fuisse ipsam
ante geminationēz particulā q̄ ipsius totius
partem dimidiam. si aut̄ geminata particula
superexcreuerit suū totum. tūc anteq̄ dupli-
cetur maior erat parte dimidia. Illud igit̄
quod uere semitonium in consonantiis nun-
cupatur minus est recto toni dimidio. quod
uero relinquitur de toto tono maius est par-
te dimidia ipsius toni. Ip̄m enim apothomē
greci nuncuparunt. a nobis autem pōt uo-
cari decilio. Quanto itaq; semitoniū minus
recto toni dimidio minus est. tanto apotho-
me integrū toni dimidiū excedit. & qm̄ mō-
stratuz est semitoniū inter. cc. lvi. &. cc. xliii.
principaliter stare. nūc in qbus minimis nu-
meris apothome constet aperiendum est. Si
enī. cc. xliii. octauā possent recipere partē ut
ad eum suus cōpararet̄ sexquioctauus. tunc
cc. lvi. habitudo ad ip̄ius minoris sexq̄octa-
uaz cōparat̄. apothomen necessaria rōne p̄ba-
ret. sed qm̄ ip̄se. cc. xliii. numerus octauā nō
pōt habere partē. utriq; numeri octies fiant

& quidem. cc. xliii. octies multiplicati effici
mille dcccc. xliiii. quibus si propria eorum
superaddatur octaua .f. cc. xlii. mox fient
duo milia. c. lxxxvii. Item. cc. lvi. per octona
riū crescant. fient .ii. milia. xlviii. qui predi
ctorū duorū ī medio collocentur hoc ordie

to		nus
	semitoniū minus apothome	
i. ix. xliiii.	zo. xlviii.	z. i. lxxxvii
sex octaua		pportō

Tertius itaq; terminus ad primū tonū con
stituit in sexquioctaua pportione. sed us ue
ro ad primū. semitoniū minus producit. sed
tertius ad scdm semitonium maius siue apo
thomen tenet. atq; in hisde; primis apotho
mes constat proportio. cum semitonii mino
ris spacium in. cc. lvi. & cc. xliii. minimis cō
tineat numeris. Sūt idcirco mille. i. ix. xliiii.
& duo milia. xlviii. ī eadem pportione qua
cc. xliii. & cc. lvi. quoniam. cc. xliii. & cc. lvi.
sunt octonario multiplicati. si enī unus nu
merus duos quoslib; numeros multiplicet
nūeri q ex ea multiplicatiōe oriūt. in eadem
erunt proportione qua fuerunt hii numeri

quos multiplicator numerus multiplicauit
 Sed toni diuisioneꝝ alio modo philolaus pi
 thagoricus tradidit statuens primū impareꝝ
 numerum. s. ternariū cum suo quadrato qui
 nouenarius dicitur. hūc quoq; ternario mul
 tiplicat & fiunt. xxvii. qui ad. xxiiii. cōpara
 ti tonum tenent in sexquioctaua pportōe
 eorum enī ternarius est differentia qui odi
 es computatus. xxiiii. perficit. nonies uero
 xxvii. implet. tonum enī in semitoniuꝝ mi
 nus & apothomen diuidit. horum quidem
 dīam coma esse dixit affirmās minus semito
 nium. xiii. unitatibus constare. eo q̄ inter
 ccliii. & cclvi. preuisa sit dīa. Et quia idē
 xiii. numerus ex nouenario & ternario atq;
 unitate que cunctis obtinet locum consistit
 ternarius primus est impar in numero nata
 rali. nouenarius primus impar q̄dratus. hac
 de causa qm̄ in. xiii. numero semitoniuꝝ mi
 nus constituit. reliquā partem. xxvii. nume
 ri que ē. xiiii. apothomen continere censuit
 sed cum. xiii. & xiiii. unitas dīam faciat unī
 tatem loco comatis arbitratur esse tenendam
 totū enim tonuꝝ in. xxvii. unitatibus locat
 eo q̄ iter. ccxvi. & ccxlii. qui inter se distāt
 tono. ipse. xxvii. numerus sit dīa. Ex his in

*Ternarius primus
 q̄dratus in numero
 naturalī.
 Nouenarius primus
 impar quadratus*

fertur tonum fieri ex duobus semitonis &
uno comate. nam sicut tonus ex apothome
& semitono constat. semitonium uero ab a
pothome differat comate. nihil aliud est apo
thome q̄ semitonium minus & coma. Vnde
si de tono duo semitonia minora abstrahan
tur relinquatur coma. quod hac etiam pro
batione monstratur. si diapason quinque tonis
& duobus semitonis minoribus continetur
sex toni excedunt diapason uno comate. non
est dubium quin tonis ipsis quinque a diapaso
sublati duo relinquuntur minora semitonia
a sex uero tonis retractis quinque relinquatur
tonus. qui duo ipsa semitonia vincit coma
te. si autem ipsis duobus semitonis coma repo
natur perficitur tonus. Constat igitur tonus
duobus semitonis & uno comate. Semito
nium namque minus philolaus ipse dielim ap
pellauit. Posterius uero ut ponit Boetius die
lim dixerunt semitoni minoris dimidium. Igi
tur semitoni minus duas habet in se dies
Apothome uero siue semitoni maius duas
dies & unum coma. ex quo sequitur tonum
ex quatuor dielibus & comate perfici. ad quo
rum euidentiam sex litteras quinque spacia p
ducentes statuamus hoc ordine.

	dieſis	dieſis	dieſis	dieſis	coma
A	b	c	d	e	f
Semitoñus minus.			Semitoniũ maius		
to			nus.		

Coma enī ut qbusdā placet est dimidiūz di
elis, sed Boetius n̄r coma ip̄m dielis dimidiū
excedere rationabiliter mōstrat in tertio sue
musices Et quidem diminutiores particulas
philolaus ipse dimensus est. Coma quippe
in duo sichismata, unumq; sichisma in duo
dyachismata partiuntur nōnulli, dielis uero
& comatis, aliarūq; diminutōrum particula
rum naturam in numeris aperire nō curo ob
ipsarū difficultatē, cum minime sint necessa
rie ad facilem consonantiarū considerationē
sed semitoniorū naturā monstrasse sufficiat
que minima quidem sunt in consonātiis cō
stituta, & prima ī diuisione tonorū occurrē
tia, ut euidentius apparet ī diuisione mono
cordi.

De natura diapentes & diapasō. Ca. iiii. *Intelligitur*

d Iapentes cōsonātia cōsistēs ī ppor
tione sexquātera sit ex diatessarō z
tono. nā sexq̄tertia & sexq̄octa. pro

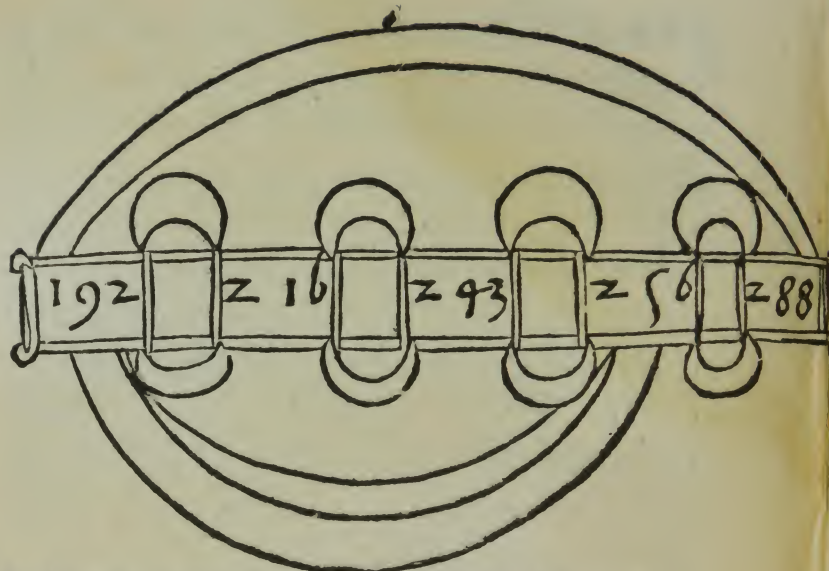
toms in quatuor
diebus et dimittit
coma. Si quis in
duo comata
coma in duo
diminuit.
Si quis in
duo diminuit

portio sexqualterā formant. qm̄ igit̄ ut pre
dictum est. diatessaron simphonia fit ex du
obus tonis & semitonio. si supradunxeri
mus tonum diapenten creabimus. dispona
mus nanq; numeros quos supra ī sexquiter
tie proportionis extensione cum interpositō
ne duarum sexquioctauarum. & spatii sem
tonii minoris exposueramus hoc modo.

c. xcii. .cc. xvi. .cc. xliii. .cc. lvi. primus
enim terminus ad secundum & secūsus ad
tertium sexquioctauas faciunt proportōes
idcirco duos tonos. quartus uero ad tertiu
semitonii minoris spacium tenet. idem quar
tus ad primum sexquiterciam atq; diatessarō
facit ut superius uilum est. Nunc uero si oc
tauam. cc. lvi. numeri partem. eidem supad
iunxerimus fient .cc. lxxxviii. qui ad eundē
cc. lvi. numerum sexquioctauam tenebunt
proportionē & tonū. Ipse uero. cc. lxxxviii.
numerus ad. c. xcii. comparatus sexqualterā
probat proportionem diapentes simphoniā
retinentem. Igitur diapente fit ex diatessarō
& tono. idest ex tribus tonis & semitonio.
Disponantur enim omnes hi numeri hoc
modo.

Sequitur figura

In hac numerorum dispositione ultimus terminus. s. cc. lxxxviii. ad quartum. s. cc. lvi. sexquioctauam ut uidemus facit hinc tonū ipse uero ultimus ad. c. xcii. qui primus est sexqualteram. idcirco diapenten facit. patet igitur diapenten effici ex tribus tonis & semi tonio. siue ex diatessaron & tono. nam proportio sexqualtera fit ex sexquitercia & sexquioctaua. Diapason uero consonantia simul iuncte diatessaron & diapēte perficiūt nam cū in dupla proportione consistat. dupla quidem pportio ex sexquitercia & sexq̃ltera formatur. Igitur quoniā diatessaron & diapente in sexquitercia & sexq̃ltera cōsistūt

68
neceſſe eſt ex ſimul iunctis diateſſarō atq; dia
pentediapason ſimphoniaz produci. Et quo
niam monſtratuꝝ eſt diateſſaron ex duobus
tonis ſemitonioq; conſtare. Diapenten uero
ex tribus tonis & ſemitonio. Diapason que
fit ex iſſis. neceſſario ex quinq; tonis & duo
bus ſemitoniiis conſtabit. Verū cuꝫ illa duo
ſemitonía non perficiant tonuꝫ ut latius ui
ſum eſt in precedenti capitulo. ſed quidē to
ni medietatem excedant Diapason conſonā
tia nullo modo ſex tonos cōtinere poteſt. ſz
deficit de ſex tonis uno comate. quod ſi ad
hiberetur illis duobus ſemitoniiis tonum p
ficeret. & ſic diapason fieret ex ſex tonis. Nō
igitur diapason conſtat ex ſex tonis. ut arbi
tratus eſt Ariſtoſenus. quam quidem falſi
tatem concludit Macrobius in ſcdo ſomniū
ſcípionis dicens. diapenten ex tribus tonis
& ſemitonio. diateſſaron uero ex duobus to
nis & ſemitonio conſtare. duoq; ſemitonía nō
implere totum tonum. Diapason deniq; de
ſex tonis confici. preponit uera. concluden
do falſum. eodē etiaꝫ errore deceptus eſt do
minus reconciliator medicine ſuper. xiii. p
blemate muſices Ariſto. cōcludens biſdiapa
son perfici ex duodeciꝫ tonis ex quo ſeq̃ret

1237
diapafō ſex tonos habere. Nam nihil aliud
eſt biſdiapafō q̄ diapafō duplicata. nihil ali
liud duodecim toni ſūt q̄ ſex toni duplicati
Diapafon itaq; quoniam in dupla p̄portiōe
conſiſtit. que in duas inequas partes diuidi
tur. ſ. in ſexqualteram & ſexquitertiam diui
ditur in duas partes inequales. ſ. in diapētē
& diateſſarō. ut tactum eſt quinto ſecūdi. cu
ius quidem naturam in diuiſione monocor
di euidentius declarabimus. Et quidem ſi
diapafon conſonantie diapentes ſimphoniā
addamus fit conſonantia ex utriſq; uocabu
lis nuncupata ſcilicet diapafondiapente in
tripla conſiſtens proportione ut iam ſuperi
us claruit. quoniam diapafon in dupla. dia
pēte ī ſexqualtera cōſiſtūt. que ſimul iuncte
triplā perficiūt ut euidentius patet ſcdo capi.
q̄ ſi diapafō diapētes ſimphonie ſupaddita
fuerit diateſſaron mox fit biſdiapafon cōſo
nātia in quadrupla p̄portiōe cōſiſtēs. nam
ſi triple p̄portiōni addiciamus ſexquitertiam
efficiet quadruplā p̄portiōnē ut apparet pre
fato capitulo. & ultimo tertii. Conſtat enim
diapafondiapente ex octo tonis & tribus ſe
mitoniis minoribus. Biſdiapafō uero ex de
cem tonis. quatuorq; minoribus ſemitoniis

59
ut patet diligenter intuenti. q̄ quidē posteri
us elucescēt in monocordi diuisione. & disti
ctione sp̄rum introductorii. Si aut quadru
ple p̄portioni supaddita fuerit sexqualtera
mox fiet sexcupla nō īmerito. quia cum du
pla proportio geminata quadruplam faciat
ita quoq; necesse est ex tripla geminata sexcu
plam effici. sic igitur diapente cuz superadi
ciatur bisdiapason consonantie efficiet cōso
nantia bisdiapasondiapentes que a musicis
in consonatiarum ordine minime constituta
est ob maximā extremorū sonorū ad inuicē
distantiā. Et quoniā inter quadruplā & sex
cuplā proportionem una naturaliter interci
pitur. i. quincupla. videndū est utrū sexqui
tertia q̄ minor est q̄ sexqualtera si iungitur
quadruple proportioni possit in multiplici
tatis ordine contineri. disponatur enim qua
drupla proportio hoc modo .iii. xii. cui su
peradiciamus sexquiterciam scilicet. xvi. qui
omnes consequenter ordinentur. iii. xii. xvi.
Duodenarius enim ad ternarium quadru
plam perficit. sextusdecimus autem ad duo
denarium sexquiterciam. Itē .xvi. ad .iii.
non quincuplam tantum facit sed excedit de
una unitate que ipsius ternarii ē tertia pars.

& quia inter ipsa quicupla. & sexcupla prius
 us ex quadrupla & sexqualtera. productam
 nulla naturaliter potest proportio multiplex in
 tercipi. ideo sexquitercia non additur quodru
 ple ut sit in genere multiplici. & per consequens
 non dicitur bisdiapason diatessaron consonanti
 am esse. que licet ex. iiii. &. xvi. proportionem
 uideatur effici quod dicitur quincupla sexquitercia
 in multiplici superparticulari. ea tamen non
 in multiplici constare probatur sed in multipli
 ci superparticulari. quoniam in cunctis quadruplis
 seruatur ordo multiplicis & superparticu
 laritatis cum supadiungatur ipsa sexquitercia propor
 tio. ut his monstratur numeris. vi. xxiiii.
 xxxii. quippe. xxiiii. ad. vi. est quadrupla proportio
 xxxii. uero ad. xxiiii. sexquitercia. item. xxxii.
 ad. vi. quincupla sexquitercia. eodem modo
 sunt. xii. xlviii. lxiiii. ad inuicem comparati
 ideo cum iuncte superparticulares multiplici
 bus proportionibus alias debeant formare
 multiplices in his non seruatur ordo talis si
 cut neque in dupla & sexquitercia. quod dicitur dia
 pason diatessaron ut iam clauit quinto secundi
 ergo bisdiapason diatessaron non recipitur in ordine
 consonantiarum. & quod bisdiapa. diapen. omise
 runt musici ob maximam extremorum sonorum ut

dictū ē distātiā. s3 qđ de diapalōdiapente. &
diapalōdiatessa. tradiderūt. de his quoq; con
senferūt itelligi. qā nihil aliud ē bisdiapalō
q̄ diapalō duplicata. nihilq; aliud ē pportō
q̄drupla q̄ gemiata dupla. s3 hoc tm̄ interest
inter diapalōdiates. & bisdiapa. diatessarō. q̄
diapasondiates. cōsistit ī multiplici suppartī
ente. Bisdiapasondiates. vō ī multiplici sup
particulari ut ex p̄dictis rōibus pōt colligei
q̄sq;. Tres igit̄ tm̄ sūt ī multiplicibus cōso
nātie q̄s mulici tractāt. s. diapason. diapason
diapē. & bisdiapa. tresq; ī supparticularibus
s. diatessarō. diapēte & tonus. q̄ cū nō sit con
sonātia s3 cōsonātiarū mēbrū. tm̄ qm̄ in sexq;
octaua cōsistit pportione & cū peraptissime
adhibeat cōpositioni cōsonantiarū. ipsis eū
cōnumeramus cōsonātiis. Bisdiapason itaq;
cōsonantie soni ī extremitate maxime distāt
cuz a se quadrupla interualli dimēsiōe dī
scedant. & quidem ipsam maiorē mulici con
tractarunt. Diatessaron uero cunctis concī
nentiis minorem probant. quoniam acutior
sonus grauiorem tertia parte ipsius grauiō
ris transcendit. Est igit̄ hic concinentiarum
modus ut neq; ultra quadruplam possit ex
tendi. neq; intra partē tertiā coartari.

De ordine consonantiarū. Capitulum. v. *intelligi facile*

Vnc iparū ordinē consonantiarū scd̄ pythagoricos exprimamus. Ea enī consonantia prima ē in ordine constituenda cuius suauitatis pprietatē sensus apertus cōphēdit. Quale enī ē unūquodq; p semetipsum tale etiāz dephenditur sensu in armonica facultate. ut inquit Boetius. Quocirca si ea cōsonātia que in dupla proportione cōsistit cunctis est notior cōsonantiis. nō ē dubium primā cōsonantiā esse diapason simphoniam. meritoq; excellere qm cognitione pcedat. Relique uero que multipliciter ordinē seruant. quoniam multiplices pportiones nō immerito superparticulares habitudines trāscendunt scdm pythagoricos naturali ordīe debent sequi. quod fit ut diapason quidem in dupla sit prima. Diapason diapente ī tripla sit secunda. Bisdiapason uero in quadrupla proportiōe sit tertia. hinc idcirco numerum naturalem ab unitate inchoantem usq; ad quaternarium disponamus hoc modo. i. ii. iii. iiii. binarius nāq; unitati cōparatus duplam facit proportionē diapason cōsonantiā reddētē q̄ est maxia & simplicitate notissī

*simphonia prima
diapason qz notior
alij ep̄ et son
dupla. Dispositio
diapason diapente
secunda qz in tripla
bisdiapason tertia
qz in quadrupla
et proportionēs
multiplices sunt
priorēs superpart.
inde diapente que
fit ex sex p̄tibus
diatessaron inde
que a sexquitercia*

ma. ternarius uero eidē unitati cōputatus tri-
 plam monſtrat pportionē diapason diapētē
 perſonātem. quaternarius autē ipſi unitati
 comparatus quadrupla efficit biſdiapason
 ſimphonīā educētē. & quidē qm hi multipli-
 ces unitatez q̄ prima ē reſpitiūt. eāq̄ reſto or-
 dine ſubſequūt. Pythagorici ſtatuerūt mul-
 tiplices precedē. ſuperparticulares uero ſeq̄.
 Reſtat igitur proportio ternarii ad binariū
 que eſt ſexqualtera diapētē conſtituens. pri-
 mam quidem ſuperparticularē occurrentem
 in ordine naturali. quaternarius autē ad ter-
 ternariū ſexquitertiā ducit. diateſſaron cō-
 ſonātiā probātem ſecūdā ſupparticularem
 Item quaternarius ad binariū duplam facit
 quēadmodū binarius ad unitatez. & q̄a due
 prime ſuperparticulares ipſā diuidūt duplā
 poſt multiplices habitudīes. ſuperparticula-
 res poluerunt que diapēten & diateſſarō du-
 cunt. Embulides tamē atq̄ hyppaſus aliū
 conſonantiarum ordinem ſtatuerūt dicentes
 multipliciſſimam augmenta diminutioni ſup-
 particularitatis correſpondere ita ut non
 poſſit eſſe duplum preter dimidiū. nec tri-
 plum preter tertiam partem. duplam primo
 ponunt. ſ. diapason. ſecundo ſexqualteram

*prima ſuperparti-
 cularis*

*alius conſonantiarum
 ordinis et melioris
 ſonitum hyppaſus et
 embulides.*

da.

aliqui d'ona
naq. arde. fm
m. loma. c. m.

quasi in contrariā diuisione duple q̄ diapen
ten facit, tertio triplā que fit ex permixtione
duple & sexqualtere. Idcirco diapason diapē
te, quarto sexquitertiam quasi in contrariā
diuisione triple diatessaron habentē, quin
to quadruplā, s. bisdiapason, factam ex con
iunctione triple & sexquitertie. Nicomachus
tamē alio modo consonantiarum ordinē sta
tuit, vt enim in pportionibus unitas cremē
ti diminutionisq; principiū tenet, ita quoq;
diapason reliquarum esse consonantiarū prī
cipium inquit, illasq; sibi in contraria diui
sione posse constitui. disponatur enī nume
rus naturalis incipiēs ab unitate hoc modo
i. ii. iii. iiii. v. Binarius enī unitatis duplus
est, cuius contraria pars, eiusq; dimidiū, ē ip
sa unitas, ternarius unitatis triplus ē, cuius
contraria pars tertia, quaternarius unitatis
est q̄druplus, pars eius cōtraria q̄rta, atq; ita
crecēdi & decrecēdi i simplici ē unitate prin
cipiū, quocirca diapason qdē q̄ ē dupla erit su
p̄mi loco prīcipii, reliq; aut erūt i cōtraria di
uisione, p̄termitta diapason, sexq̄ltera, n. triple
opponetur diuisioni, sexq̄tertia vō q̄druple
qd̄ hac argumētatione pbat̄, idē, n. primus sex
q̄lter ē nūs q̄ primus ē t̄ plus si unitati op̄et̄.

157

Nam ternarius binario cōparatus primus ē sexqualter. idem uero unitati cōputatus primus est triplus. rursus eius differentie quaz inter se & binarium facit triplus ē. Cū igitur hac rōe sexqualtera opponatur triple. diapētes consonantia diapason diapentes simphonie rationabiliter putatur opponi. Itē quadrupla contrariam habet sexquiertie diuisionem. nam qui primus est quadruplus unitati comparatus. s. quaternarius ipse primus est sexquiertius si ternario comparet. Eius quoque diē quā inter se & ternariū habet. efficitur quadruplus. ex quo fit ut sexquiertia proportio quā est diatessaron quadruple proportioni quā ē bisdiapason in cōtrariū diuidatur. Dupla uero quā nullā habet oppositā proportionē scdm hanc Nicomaci ratiōz. nec ullus minor sexqualtero extat numerus cui possit binarius qui primus est duplus superparticulari proportionē cōiungi talem formā cōtrarie proportionis excedit. atque idcirco scdm nicomacuz diapason tenet consonantiarum principium. & quibus ita se se habeant he consonantie. Postremo tñ concludit euz pythagoricis melius esse omnes multiplices consonantias precedere. & superparticulares sequi

In quo genere consistat diapason cōsonātia
Ca. vi. *intellectu facile*

¶ Vm amplioribus sit monstratum
c declarationibus diapason consonā
tiā in multtplici genere ineqlitatis
constitui in dupla. s. pportione. & diapentē
diatessaronq; ac tonū. in supparticulari. v3 ī
sexqualtera. sexquitertia & sexquioctaua. re
stat probare fortioribus argumētationibus
nullo modo ipsam diapason in alio inequa
litis genere q̄ in multiplici posse locari. dia
pentenq; ac diatessaron & tonum in alio q̄ ī
superparticulari consistere posse. & primo
hoc unum quidē dignū scitu est. q̄ si ab om
ni superparticulari continuā ei superpticula
rem abstrahamus pportionē q̄. s. minor sit
tūc id quod relinquitur minus est medietas
eiusdem pportionis abstracte. ut in sexqual
tera & sexquitertia. qm̄ sexqualtera maior ē
sexquitertiam auferamus a sexqualtera. r̄ma
net sola sexquioctaua proportio. q̄ si dupli
cetur non implet diatessaron consonantiā. s.
sexquitertiā pportione3. sed minor ē de uno
semitonio minore. q̄ si duplicata sexq̄octa
ua non perficit sexquitertiam. simplex sexq̄
octaua non tenet dimidium ipsius sexq̄tertie

Igitur si a diapente auferamus diatessaron
 restat tonus qui ipsius diatessaron medieta-
 tem non implet. quoniam ut sepe tactum ē
 diatessaron constat ex duobus tonis & semi-
 tonio. Pro cuius euidētia subitiamus sexq̄l-
 teram que sexquiterciā & sexquioctauā di-
 stinguat hoc modo.

Sexqualtera		proportio
Sexquitercia ppor.		sexquioctaua
vi.	viii	ix.
Diatessaron		tonus
Diapentes		consonantia

Vides nāq̄ nouē ad sex sexq̄lterā habere col-
 lationem & diapentes consonātiā. octo au-
 tē ad sex sexquiterciam atq̄ idcirco diatessa-
 ron. nouē uero ad octo sexquioctauā hinc
 tonum. Igitur si minore numerū. s. senariū
 cuius sexquitercius est medius v3 octonari-
 us auferas. relinquuntur octo & nouem qui
 inuicem comparati sexquioctauam & tonū
 ducunt. qui rectum diatessaron consonantie
 dimidium non implet. Si autem sexquiq̄r-
 tū auferamus a sexquitercio. id qd r̄lingit n̄ im-
 plet medietatē sexquiterci. hoc idē est in ceteris

Nunc enim diapasōn consonantiā adeūduz
est. si quidem diapasōn non in multiplici ī
equalitatis genere fuerit constituta. in super
particulari genere necesse est collocetur. Itaq;
sit diapasōn in superparticulari habitudine
auferamus nunc ab ea continuā consonantiā
am. s. diapenten. relinquitur diatessarō que
duplicata excedit diapentes consonantiā to
no ac semitonio. sed si ipsa diatessaron sim
plex non implet medietatem diapētes. tūc
duplicata non attingeret totā diapenten. &
sic diapasōn consonantia posset in superpar
ticulari genere collocari. Veruz qm diatessa
ron est plus q̄ diapentes dimidiū. si duplicet
excedit diapenten. nam cuz diapente constet
ex tribus tonis & semitonio. diatessaron ue
ro duobus tonis semitonio ꝑ formeꝝ. si dia
tessaron ipsa geminetur erunt quatuor toni
& duo semitonia. & quideꝝ superatur diapē
te a quatuor tonis & duobus semitoniis de
uno tono unoꝝ semitonio. non igitur fieri
pōt. ut bis sūpta diatessaron. diapenten con
sonantiā non attingat. hinc idcirco diapasō
consonantia in superparticulari genere minī
me cōprehendi potest.

65
In quo genere consistant diatessaron diapente & tonus. Ca. vii. *intellectu facile*

¶ Vāq̃ ex precedētibus satis elucescit diatessaron & diapenten atq; tonum ī superpticulari genere cōsistere. id quoq; lucidioribus argumētationibus restat probādū. & primū quidem hāc ueram conclusionem p̃supponemus. q̃ si ab omni p̃portōne superparticulari cōtinuam ei superparticularem auferamus p̃portionem minorem. id quod relinquitur deficit a medio ipsius que retracta est proportionis. ut declarātū est ī precedenti capitulo. Igit̃ si quis has consonantias in superparticulari genere consistē negauerit. in multiplici fateatur necesse est. in superpartienti nāq; & in ceteris cōpositis cur n̄ possint collocari. ex superioribus speculator capitulis poterit ex seipso colligere quicūq;. Presupponamus itaq; eas in multiplici genere statuēdas. licet sit impossibile. & qm̄ diatessarō cōsonātia minor est. diapente uero maior. sit diatessaron in dupla. diapēte in tripla. est quidē uerisimile ut si diatessarō statuatur in dupla. diapēte q̄ ei continua est p̃portioni que duple cōtinua est. s. triple

debeat attribui. Tonus autē qui in musicis
habitudinibus post diatessaron habet. cuius
quidē minor sit in ea pportione ē locandus
q̄ minor ē q̄ dupla. sed hec nō reperit̄ ī gñe
multiplici. nam dupla pportio est prima &
minor cūctis multiplicibus. necesse est ergo
ip̄m tonū in superparticulari gñe collocari
sit igitur tonus ī prima supparticulari. s. in
sexqualtera. quippe si duplicez auferamus a
tripla relinquatur sexqualtera. Vnde si dia
tessaron sit in dupla. & diapēte in tripla. ab
stracta diatessaron a diapente relinquatur to
nus. non est enim dubium quin tonus secū
dū hanc rationez debeat in sexqualtera cōsti
ui. sed cū relictus tonus non debeat medieta
tē diatessarō q̄ retracta ē a diapente adimplet̄
ut patet per conclusionēz presuppositā. due
nunc sexqualtere duplam excedūt proportō
nē ut latius expositū est ultimo tertiū. & sic
duo toni diatessarō superēt. qd ē icōueniens
nā diatessaron duos tonos semitoniūq̄ cōp
hēdit. Igit̄ diatess. & diapente ac tonus ī alte
ro genere q̄ ī superparticulari neq̄q̄ possunt
constitui. Si autem & tonum in multiplici
statuamus. cuius sit tonus minor q̄ diatessarō
& diatessaron minor q̄ diapente collocemus

tonū in dupla proportionē. diatessarō uero
in tripla. & diapenten in quadrupla. s; quo
niam diapente constat ex diatessaron & to
no. quadrupla pportio hoc modo fieret ex
dupla & tripla. quod quidē fieri nequit. na;
dupla & tripla sīmul iūctē sexcuplā perfici
unt ut in his patet numeris. ii. iiii. xii. qua
ternarius enī ad binariū duplā monstrat p
portionem. Duodenarius uero ad quaterna
rium triplā. Item duodenarius ad binariū
sexcuplā. Item constituamus diatessarō in
tripla. & diapenten in quadrupla. si nūc ab
strahamus triplā a quadrupla. quod relin
quitur sit sexquitercia. rursus si diatessaron aufe
ramus a diapente relinquitur tonus q; scdm
hanc rationem in sexquitercia pportione cō
stabit. sed tres sexquitercie pportiones una
tripla sunt minores. igitur tres toni unā dia
tessaron nō implerent quod ē falsissimū. nā
tres toni diatessaron excedunt uno semitoio
maiore. s. apothome. Diatessaron itaq; nullo
mō in multiplici pōt gñe collocari. quocirca
nec diapēte multiplicē tenebit pportōz. q; si
diapente ī multiplici statuamus. quonā dia
tessaron ē minor. & ei cōtinua nullo mō ipaz
locabimur ī pria multiplici. i. ī dupla ppor.

cū nō esset tum locus seu minor a dupla pro-
portio. cui posset diatessaron cōuenienter ad-
aptari. sed diatessaron consonantia multipli-
cis generis nō est. Idcirco diapente in mino-
ri habitudīe multiplicis generis q̄ est dupla
q̄ minima est aptari nō potest. sit igitur dia-
pente in minima multiplici q̄ est dupla. tūc
diatessaron que minor est nō poterit in mul-
tiplici collocari. qm̄ dupla pportio minima
est ut dictū est. que in multiplici genere oc-
currat. Si uero diatessaron in sexqualtera fu-
erit constituta. tonus in sexquītertia que ei
continua est locabitur. sed due sexquītertie
unā sexqualterā excedūt proportionē. igitur
& duo toni unā diatessaron excederēt. quod
nulla ratione concedit̄. quippe cōstat latius
ex predictis rōnibus diatessaron. diapenten
ac tonum ī multiplici genere locari nō posse
ergo in superparticulari iure cōsistunt. quo-
niam ut pluries tactū est. omnes musice con-
sonantie enucleantur ex multiplici & superp-
ticulari. Est insuper notandū q̄ si diapente
& diatessaron in superparticulari genere col-
locantur. maximas proportionēs superparti-
culares habeāt necesse ē. Sunt enim in super-
particularibus maiores sexqualtera & sexq

5
tertia. quā qdē conclusionem sic probamus
nam si in minoribus generis superparticula
ris pportionibus q̄ sexqualtera & sexquiter
tia. diapente & diatessaron consistenter. nōn
est dubiū quā sicut alie quelibet due super
particulares pportiones preter sexqualtera
& sexquiterciam simul iuncte non efficerent
unā duplā. & sic diapente & diatessaron non
perficerent diapason. que ut monstratum est
in dupla proportionē cōsistit. dupla uero p
portio ex sexqualtera & sexquitercia compo
nitur. diapason itaq; ex diatessaron & diapē
te coniungitur. quocirca si diapason in du
pla proportionē constituta est. necesse ē dia
pente ac diatessaron ī sexqualtera & sexqui
tercia collocari. aliter enim nō possent simul
iuncte diapason cōsonantiā perficere. q̄ in du
pla proportionē cōsistit. Aliarū nāq; super
particulariū pportionum due queq; continue
duplā nullo modo perficere possunt pporti
onez ut in his patet numeris. iiii. iiii. v. vi. q̄
ternarius nāq; ad ternariū sexquiterciā facit
proportionem. quinariū uero ad quaterna
riū sexquiquartā. iūcte autē simul sexquiter
tercia & sexquiquarta nō perficiunt duplam
quippe quinariū ad ternariū nō est dupla

proportione cōstitutus. similiter & sexq̄rta
 iūcta sexquiquinte a tota sūma deficit duple
 quīnarius enim ad quaternariū sexquiquar
 tam. senarius uero ad quīnariū sexquiquin
 tam tenet. idem uero senarius ad quaternariū
 um nō duplā implet sed sexqualteram facit
 idem quoq; iudiciū ē in ceteris superparticu
 laribus cōtinuis. Id tamē aduertendū est q̄
 due queq; continue superparticulares simul
 iūcte deficiētes a perfectione duple. tot unita
 tibus deficit a dupla maior terminus ad mi
 nimū. quoto ordine a duabus primis super
 particularibus duplā ipsā non implentibus
 discesserint. ut hi monstrant numeri. iiii. iiii.
 v. vi. vii. viii. ix. x. Huic enim regule nō in
 tercipitur sexq̄ltera. qm̄ cu3 sexq̄tercie q̄ libi
 cōtinua ē copulat. duplā ut latius declarat i
 ē pficit pportōz. sed hic ordo a sexq̄tercia ex
 ordiū capit. Iuncte itaq; simul sexq̄quarta z
 sexq̄tercia nō pficiūt duplā. q̄ppe maiori ter
 mino. s. q̄nario deficit unitas ad hoc ut ad
 minore qui ternarius est duplam seruet pro
 portionem. Iunctis uero simul sexq̄quarta
 & sexq̄quīta. q̄ i nūero naturali ordie subse
 cūt binarius deficit maiori termio. s. senario
 ad hoc ut sit duplus q̄ternarii q̄ minor est.

quid significet
 ad hunc finem

Cum autem sexquiquita & sexqsexta fuerit
simul iuncte tunc maior terminus uidelicet
septenarius deficit de ternario a duplo mino
ris scilicet quinarium. q̄ si sexquisextam ac sex
quiseptimam sumplerimus maior numerus
minor erit de quaternario a duplo minoris
sicut patz ī his numeris .vi. vii. viii. octona
rius nāq̄ qui maior est non duplam seruat
ad senarium minorem proportionem. nam
bis sumptus senarius duodecim efficit qui ip
sum octonarium de quatuor unitatibus su
peruadunt. igitur maior numerus deficit a
dupla proportione minoris quatuor unita
tibus. Eodem quoq̄ ordine multiplicatis
proportionibus iuxta naturalem numeroꝝ
dispositionem multiplicatur numerus. quo
maior terminus deficit a duplo minoris. ut
patet diligenter intuēti. Id quidē euenit qm̄
ut expositum est septimo tertii. maiores sup
particulares pportōnes ex minoribus fiunt
nūeris. ex maioribus v̄o nūeris mīores. nāq̄
cū sexq̄ltera & sexq̄tertia ex mīoribus ducā
nūeris. cūctis supparticularibus sūt maiores
idcirco duplam implent proportionem. sex
quitertia uero & sexq̄quarta q̄ maiores cape
scūt numeros. qm̄ ex unitate incremētū hnt

eadem unitate deficiunt à tota dupla. sexqui
quarta autem & sexquiquinta qm̄ a sexqui
tertia discedunt ī extremitate per binarium
eodez binario deficiunt a dupla. atq; idcirco
maiores sunt pportiones sexquitertia & sex
quiquarta. q̄ sexquiquarta & sexquiquinta
quia in maioribus numeris minor. & in mi
noribus maior semper superparticularis pro
portio reperitur. Nunc quoq; ad diapentes
diatessaronq; cōsonantias redeūdum est. qm̄
enim diapente in sexqualtera & diatessaro in
sexquitertia consistunt proportionē. cūq; sex
qualtera pportio sit maior. sexquitertia ue
ro minor. & in cōsonantiis diapente similis
sit maior. diatessaron uero minor. concludi
tur maiorem consonantiam maiori & mino
rem minori proportioni coaptandam esse.
Erit itaq; diapente in sexqualtera. & diatessa
ron in sexquitertia proportionē collocanda
Cum enim diatessaron a diapente subtrahi
mus relinquitur spaciū quod dicitur to
nus. Ita quoq; sexquiterciam a sexqualtera
auferamus relinquitur sexquioctaua ppor
tio. quo fit ut tonus debeat ī sexquioctaua
proportionē constitui.

In quo geuere diapason diapente & bisdiapason
son consistant, Ca. viii *intellectu facillimum.*

Voniam monstratum est diapason
q̄ consonantiam in dupla diapenten in
sexqualtera diatessaron in sexq̄ter
tia, ac tonum in sexquioctaua proportione cō
sistere. Nunc quidem aduertendum est qm̄
quēadmodū dupla & sexqualtera proportō
simul innēte triplā efficiūt ut habetur ultio
tertii, ita quoq̄ diapason ac diapente simul
iuncte aliam efficiunt consonantiam que ex
utrisq̄ uocabulis nomen retinet, igitur dia
pason diapētes cōsonātia in tripla proportione
necessario collocatur. Si autem triple ppor
tionī sexquiterciam superaddiderimus mox
fit quadrupla proportio. Vnde si diapason
diapentes consonantie diatessaron simphonia
fuerit superaddita bisdiapason efficitur cōso
nantia que hac ratione in altera nullo modo
proportione q̄ in quadrupla poterit colloca
ri. Sunt igitur diapason diapasondiapente
& bisdiapason in multiplici ſequalitatis ge
nere. Diapente uero & diatessaron ac tonus
in superparticulari. Quoniam igitur presē
tis considerationis consonantiarum specula

tio extitit cumq; ipsa consenātia sit duarū
rata pmixtio uocū scdm Boetiū. Sonus ue
ro modulate uocis casus una intensione pro
ductus. qui quidē minima ē modulationis
particula. omnis aut sonus constet in pulsu
Pulsus tandem omnis fiat ex motu ut preta
ctum ē primo scdi. Cūq; motuū alii sint eq
les. alii inequales. Inequaliū uero motuum
alii sint multo inequales. alii uero minus. a
lii autem mediocriter inequales. ex motuū
nanq; equalitate nascitur sonorū equalitas
Ex inequalitate uero mediocriter habita que
& magis manifesta est. proxime ac simplitio
res eueniūt proportionēs. i. multiplices & su
perparticulares. q̄ sunt dupla tripla quadru
pla sexquialtera & sexquitercia atq; sexquoda
ua. Ex inequalibus uero pportōnibus mul
timodis uel non ita claris uel longe omnino
a se distantibus dissonātie exeunt. nam nul
la sonorum concordia procreatur. hinc idcir
co ultra bīdiapason que maxima est distās
in extremitate sonorū quadruplo interual
lo pythagorici consonantias excluderunt. &
licet superius quarto capitulo dictum sit. eā
dem normam bīdiapason diapēte. & bīdia.

46
pason diateffaron seruare . quam diapason
diapente. & diapason diateffaron uidentur ha
bere . Hoc quidem uerificatur in dispositio
ne tonorum ac semitoniorum. sed quoniam
cum a quadruplo uocum interuallo discedi
mus . quod ut predictum est maximum ui
detur in armoniis quandam ipse excessus af
fert dissonantiam . & quanto ultra bisdiapa
son se se extenderint soni . tanto amplius ui
detur talis distantia sonorum dissonantiam
auribus permiscere . Boetius idcirco ceterique
musici in exquirendis consonantiis quadru
plum sonorum spacium satis distans termi
nanter confixerunt . ultra quod musice con
sonantie minime debeant ampliari . Tonus
namque fit ex duobus sonis & uno interual
lo . Diateffaron uero ex quatuor sonis . tri
busque interuallis . Diapente autem quatuor
sonos . quatuorque interualla continet . Dia
pason itaque cum ex diateffaron & diapente
formetur octo sonos habet . & septem inter
ualla . Diapason diapente duodecim sonos
habens undecim comprehendit interualla .
Bisdiapason etiam quindecimdenique reti

nēs sonos. quatuordecim possidet interualla
Ita unaqueq; cōsonantia unū semper minus
habet interuallū q̄ fuerint eius uoces. Estq;
notandum q̄ diapente ac diatessaron disiun
cte excedūt diapason. nam diapente quīq; so
nis diatessaron uero quatuor perficitur. qui
in sūmam ducti nouem fiūt. diapason uero
octo sonis impletu. rquocirca cuz de compo
sitis cōsonantiis loquimur. intelligendum est
simplices ipsas esse cōiunctas. ita ut ultimus
sonus prime consonantie sit primus secunde
subsequentis in ipsa compositione. Harum
quidem consonantiarū quintus liber sequens
facultatem monstrat.

Explicit liber quartus Incipit liber quintus
De ordinatione & inuentione sonorum. Ca
pitulum .i.

Vsices disciplina teste Nicoma
co primitus simplex extitit qua
tuor tātū sonos comprehendēs
quorū primus ad ultimū diapa
sō cōsonantiā r̄spōdebat. idē primus ad scdm

169
diatessaron cōsonantiā. item primus ad tertium diapēten. tertius uero ad quartū diatessaron. rursus secūsus ad tertiū tonum tenebat Huius enim quadricordi mercurius asserūt greci inuentorem fuisse. quod minime credendum est. quoniam non dubium est quin Iubal ante diluuiū hoc prius exquisierit tetracordum. His enī quatuor tantum sonis constabat hec disciplina ad similitudinē musicę mundane. que ut tactum est secūdo primi. ex quatuor elementis constare probatur Directa paulatim postmodum est a nonnullis doctrina canendi & aucta multis modis Corebus nāq; athiris filius qui fuit lidorū rex quintam superaddidit cordaz. Hyagnis uero phrix sextam apposuit. Septimam uero Trepander lesbis adiunxit. septē plane tarum ordine ductus. qui ut ex preallegato capitulo apparet. mundana perficiunt musicen. Item quoniam septem sunt tantummodo soni totam musicen nutriendos. quorum alter ab altero dissimilitudine disgregatur eorū nāq; alter alterius similitudinem negat Sūt enī sibi ipsis penitus dissimiles. hinc idcirco virgilius ī sexto. septē discrimina uocū id est septē differentes uoces. ad instar septem

placētāx mūdānā musicē pficiētū septēq; die
rū ebdomade q; d uolubilitate pluries ductū
torum anni corpus implēt. ita quoq; hi sep
tem soni pluries explicati musicen armonicā
atq; instrumentalem grauitatibus acuminī
bulq; perficiunt. Harum quidem uocū gra
uissima est. Hypate nuncupata quasi maior
& honorabilior. Vnde & iouem hypatō uo
cant. idest supremum. Item consulem eodez
nomine propter dignitatis excellentiam. cu
ius quidez hypates proprietas saturno attri
buita ē tarditate motus & grauitate soni. Se
cunda uero dicta est parhypate. quasi iuxta
hypaten fixa. Tertia lycanos. quia digitus
quem nos indicē uocamus. a grecis lycanos
dicit. apud quos lycanos a ligendo lūpta ē
cūq; in cātādō ad hanc cordā q; tertia erat ab
hypate index pertingeret digitus q; ab ipsis
lycanos ē appellatus. lycanos idcirco r̄tinuit
nomē. Quarta dicta ē mese. quā i media. q; a
inter primā & septimā quarta semp ē media
Quinta paramese quā i iuxta mediā colloca
ta. Septima dicit̄ nete quasi neate. i. inferior
inter quā neten & paramesen ē sexta q; uoca
tur paranete. quā i iuxta neten cōstituta. Pa
ramese uero qm̄ tertia ē a nete. eodē uocabu

70
lo . Tríte. i. tertia nuncupat^r quaruz descrip
tio fit hoc modo

Hypate	i.
Parhypate	ii.
Lycanos	iii.
Messe	iiii.
Paramesse uel tríte	v.
Paranete	vi.
Nete	vii.

Duo tetracorda coniuncta

Iste quidez septē corde uident^r essentialiores
& magis necessarie. qm̄ ut p̄dictū ē sole sunt
inter se differentes. quibus om̄s modulatio
diuergit^r. & ē sententia dñi recōciliatoris sup
tertio problemate mulices Aristō. cū enīz su
per has septem ascendimus .sonū prime gra
uioris similem mox habemus. q̄ si ad ulteri
ra processerimus. secūde corde similis sonus
occurrit. atq̄ ad hūc modū r̄plicatio p̄cedit
septē diuerforū sonorū. octauus nāq̄ similis
ē primo. nonus scdo. decimus tertio. undeci
mus q̄rto. duodecimus quīto. xiii. sēxto. q̄r
tusdecimus septimo. q̄ntusdecimus octauū
replicat. q̄ primi quoq̄ similitudinē trahit.
quocirca cum septem tantum sint soni dissi

miles. octauus primus est qui primi similitudinem capescat. quisque enim sonus sui octauae similitudinem affert. quo fit ut diapason consonantia quae tale extremorum sonorum efficit consonantiam ut unus atque idem sonus esse uideatur secundum pythagoricos & Ptolemeum. ex octo sonis perficiatur. Septem enim prescriptis cordis Samius lycaon octauam adiunxit cordam ut totam diapason consonantiam perficeret quae in octocordo consistit. atque inter Paramesen quae trite dicta est & paraneten coaptauit. ut ipsa esset tertia a nete & paramese quidem uocata est sola quae post mediam collocabatur. trites uero nomen perdidit. cum inter eam & paraneten tertia a nete collocata est corda quae non immerito trites nomen assumpsit. cuius octocordi est haec descriptio.

Hypate. i.

Parhypate ii.

Lycanos iii.

Mese iiij.

Paramese v.

Trite vi.

Paranete vii.

Nete viij.

Duo tetracorda disiuncta

Octocordum. diapason consonantia

Sunt enim in eptacordo duo tetracorda cōn
iūcta. Sinaphe quippe que apud latinos cō
iunctio dicitur, in eptacordo occurrit, quoti
ens duo thetracorda unius medietas termini
cōtinuat atq; cōiūgit, & quidem in superius
disposito eptacordo, mese que media ē, duo
bus ipsis tetracordis cōis est, primi nanq; ul
tima, secundi uero prima ē corda tetracordi
Eptacordum itaq; hac de causa dicitur cōm
neinon quasi cōiūctū. Octocordū uero dici
tur mezemeinō qd est disiūctū. Nā in octo
cordero sunt duo tetracorda disiuncta, prime
nanq; quatuor corde primum implent tetra
cordū, alie quoq; quatuor secūdū perficiunt
Est igitur ī octocordero diezeusis q̄ disiunctio
dici potest, quotiēs duo tetracorda toni uel
semitonii medietate seu interiectōe separant̄
Cum igitur in octocordero mese q̄ a media lo
catione nomē habuit, non sit recte media sed
due medie reperiantur Theophrastus perio
thes ad grauiorem partem unaq; adiūxit cor
dam, que qm̄ super hypaten est posita, hypa
ripate nūcupata fuit, Estiachus melophoni
us decimā ī grauiorē partez coaptauit cordā
Timotheus uero milesius undecimā q̄ cū su
per hypatē atq; super parhypaten addite fue

rint. hypatehypaton appellate sūt q̄si maxie
magnarū. & grauiſſime grauiū . Ip̄arū itaq̄
vndecim cordarū prima hypatehypaton uo
cata ē . ſcda v̄o parhypatehypatō. q̄si iuxta
hypatehypaton collocata . Tertia aut̄ q̄ du
duz ī endecacordo hyparhypate uocabatur
lycanofhypaton ē nūcupata . Quarta anti
quum hypates retinuit nomē . Quinta par
hypate . Sexta lycanos . Septima mese . Octa
ua paramese . Nona trite . Decima paranete
Vndecima nete . Est enī in hoc vndecacordo
unum tetracordum . Hypatehypatō . Parhy
patehypatō . Lycanofhypaton . Hypate . Ali
ud vero hypate . Parhypate . Lycanos . Mese
Et hec quidem duo coniuncta sunt . Hypate
nanq̄ grauioris ac primī tetracordī acutior
corda est . ſecundī uero & acutioris grauior
Tertiū autē ē Paramese . Trite . Paranete . Ne
te . Sed qm̄ inter primū hoc tetracordum &
inter tertium collocatur medium . ſ. ſecūduz
qd̄ est hypate Parhypate Lycanos Mese . hoc
totū tetracordū meſon uocatū ē q̄si mediatū
nūcupat̄ cū ſupadditione meſon . Hypateme
ſon . Parhypatemeſon . Lycanofmeſon Mese
Cū uero inter hoc ſcdm tetracordū & terciū
diſtinctio est meſes & parameſes p̄ tonū . terti

um ipm tetracordú disiúctarú uocatú est. i.
diezeugmenon cū hoc additamēto. s. Parame
sediezeugmenon. Tritediezeugmenon. Para
netediezeugmenon. Netediezeugmenon. cu
ius quidem endecacordi descriptio. triúq; te
tracordorú fit hoc modo.

Hypatehypaton

Parhypatehypaton

Lycanoshypaton

Hypatemeson

Parhypatemeson

Lycanosmeson

Mese Duo tetracorda coniuncta

Paramesediezeugmenon

Tritediezeugmenon

Paranetediezeugmenon

Netediezeugmenon tetracordú disiúctú
Endecacordum

Est igitur disiúctio inter mesen & paramesē
atq; ideo diezeugmenon appellatum est tertí
um hoc tetracordum. Si autem auferatur
Paramese & tetracordum diezeugmenon. re
maneatq; tetracordum. Mese. Trite. Parane
te. Nete. tunc enim erunt triatetracorda.

cōiuncta. i. sinemena hoc modo. Mese. Trite
sinemenō. Paranetesinemenon. Netesineme
non. est enim adiunctū hoc sinemenō tetra
cordū. & cū corda meses ligatū. pro tempera
tione trittoni cuius asperitatez dissonam ab
horret natura. esset nanq; superfluum hoc te
tracordum. si trittonus occurrens inter pari
pathemeson z paramesen posset aliter tempe
rari. quocirca tria tantum prima in endecacor
do thetracorda. s. hypatō. Meson. & diezeug
menon retinere philosophi i ordine mono
cordi. Verum quoniā Mese que a medio lo
co nomē trahit i endecacordi dispositione nō
erat media. superadiūctum ē unum aliud te
tracordum supra netediezeugmenon. qd cuq;
ceteras cordas acumine superuaderet hypar
bleon uocatum est quasi superius adiūctū
Et quidē cōiūctum est cū corda netesdiezeug
menō. hoc modo. Netediezeugmenon. Tri
tehypbleon. Paranetehypboleō. Netehyp
bleon. Sūt igitur quatuor tetracorda con
iuncta i quatuordecim cordis. quibus quo
niam nōdum mese erat media. superadiūcta
fuit ad grauiorem partez unica corda proslā
banomenos nuncupata. quasi acquisita seu
apposita. eo qd quis ultima fuerit adinuēta

ceteris tamen necessario sit preposita. Ex his
itaque quindecim cordis constat totum greco-
rum monocordum. Namque bisdiapason ex ip-
sis quindecim cordis perficitur consonantia
ultra quam cordarum ordo minime debet ex-
tendi ut tactum est ultimo quarti. quarum
quidem hec est descriptio.

Proslambanomenos
Hypatehypaton
Parhypatehypaton
Lycanohypaton
Hypatemeson
Parhypatemeson
Lycanosmeson
Mese
Paramese
Tritediezeugmenon
Paranetediezeugmenon
Netediezeugmenon
Tritehyparbolcon
Paranetehyparboleon
Netehyparboleon

Quinque itaque sunt tetracorda, scilicet hypaton me-
son, sinemenon, Diezeugmenon & Hyper

boleon quorum medium scilicet sinemenon
non intercipitur in ordine quindecim corda
rum philosophici monocordi. quoniam ut
predictum est superfluitatem affert. quod cum
solum ad temperandum tritonum sit ques-
tum. non tamen ad extinguendum. quonia
sine tritono non possunt omnes diapentes spe-
ties atque diapason inuicem differentes concipi.
ad placitum adiungitur cum menses corda
atque ad placitum aufertur. Horum quidem
quinque tetracordorum cordas Albinus la-
tina oratione interpretatus est. Hypatas. n.
principales uocauit. Mesas medias. Sineme-
nas coniunctas. Diezeugmenas disiunctas
Hyperboleas excellentes. Insuper confide-
randum est hic quod vnumquodque tetracordum
resonat diatessaron consonantiam. Dictum
quippe est tetracordum a tetra quod est qua-
tuor & corda. Vnde tetracordum coniunctio
quatuor cordarum dicitur. Item diatessaron
dicta est a dia quod est de & tessara quatuor
quasi consonantia de quatuor sonis facta.
Vnde etiam notandum hic quod dia scriptum
per i vocalem latinam. idem est quod de pre-
positio. Sed scriptum per y grecam signifi-
cat duo.

De generibus tetracordorum, Ca.ii.

Ria apud philosophos fuerunt genera melorum que tetracordorum essentia distinguebant. melos a meliis suauitate nouimus deriuari. inde melodia quasi dulcis cantus. Primum namque genus dyattonicum appellatum est. in quo unum quodque tetracordum per semitonium minus procedit & tonum ac tonum ut hic

Tetracordum in genere dyatonico

Hypatehypaton
semitonium

Paripatehypaton
tonus

Lycanohypaton
tonus

Hypatemeson

Diateffaron consonantia

In hoc siquidem dyattonico genere tetracordum semper tribus interuallis constat. primum namque interuallum quod inter primam & secundam est cordarum semitonium minus. secundum uero quod inter secundam & tertiam accidit. tonus est. tertium quoque

quod inter tertiam & quartam cordam ē spa-
tium integrum toni. Dictū enim puto dya-
tonicum quasi dyttonum naturaliter habēs
in duobus interuallis . hoc enim genus quo-
niam aliquanto durius & naturalius est cete-
ris. a philosophis retentum est atq; ipsuz so-
lum musices disciplina pertractat . nam cum
in omnibus cantibus naturaliter is modus
sit. q̄ in singulis quatuor uocibus semp de-
beat proferri diatessaron consonantia que ex
duobus distinctis tonis cōstat vnoq; semito-
nio id comode congruit in hoc dyattonico
genere. minime autem ī cromatico neq; enar-
monico. Itaq; ī dyattonico genere vnūq; d̄q;
tetracordum incipit a semitonio procedens
per duos tonos. quoniam semitonium ē mol-
lius tono. Vnūquodq; enim in naturalibus
debet inchoare a suauioribus. postmodūq;
per duriora & aspera procedere. q̄ si a tono
inchoaret tetracordum. frustra tetracordum
sinemenon foret coniunctuz atq; adinuentū
atq; cum corda meles ligatum trittoni euitā-
di causa. quod diligens lector per se exquire-
re potest. Igitur cum naturaliter modulādo
in quatuor uocibus proferamus diatessaron
Cūq; diatessaron tribus modis consideretur

in genere dyattonico. Triplex idcirco dicitur modus cantandi. Primus enim cantandi modus fit cum in quatuor sonis modulamur primam speciem diatessaron videlicet per semitonium & duos sonos intensiue. Et dicitur hec prima species diatessaron. Secundus uero cantandi modus est cum in quatuor sonis proferimus intensiue duos tonos & unum semitonium minus ex quibus fit secunda species diatessaron. Tertius autem cantandi modus occurrit in cantu cum intensiue proferimus unum tonum, unumque semitonium ac unum alterum tonum, & hec dicitur in his tetracordis tertia species diatessaron. Verum cum ad superiores proceditur cordas in singulis quatuor sonis nihil aliud proferri discernimus quam ipsas tres predictas diatessaron species que predicto ordine replicantur, differunt enim ab inuicem sola semitonii locatione. prima namque diatessaron species primus habet semitonium, duos deinde tonos. Secunda uero duos primus habet tonos postea semitonium. Tertia quidem primum tonum tenet deinde semitonium, postmodum uero tonum. Huius namque ordo processus seruatus est in ordinatione tetracordorum. At cum

postea superaddita fuit in grauiori parte *ps*
lambanomenos tono distans ab hypatehypaton. ne eius frustra fuisset locatio ad melen
que media est inter quindecim diapason consonantiam perficit. & ad lycanohypaton eaz
diatessaron spetiem que sit ex tono semitono
& tono. que cum superius monstrata sit
tertia speties. nunc uero primordia in *ps*lamba
nomenos capiens. prima dicitur ipsius dia
tessaron speties. Secunda uero est illa q̄ for
matur ex semitono & duobus tonis. Tertia
ex duobus tonis & semitono. huc quidem
ordinem philosophi seruauerunt in monoco
do post superanexionem *ps*lambanomenos.
Latini quoq; musici in introductorio musices
& tonorum cantus plani compositione uene
rantur. Tres igitur tantum speties habet dia
tessaron consonantia. quoniam ex solis qua
tuor sonis constat. Omnis namq; consonantia
vnam semper minus habet spetiem q̄ fuerit
eius uoces. cum autem ultra tertiam fuerit p
cessus. mox se se offert prima speties. que cum
prime sit similis. prima est habita. nam qd est
simile non dicitur esse diuersum. ceteraq; repli
cantur eodem ordine. sit enim ipsarum trium
spetierum processus quoadusq; possint uoces.

reperiri. adeo ut ad infinita si uoces essent in
finite. Has qdē tres diatessarō species in prio
ri ordine tetracordorum monstrabāt duo te
tracorda in eptacordo coniuncta. & primam
replicatam inter quartam & septimāz cordā
Sed post additionem proslambanomenos ī
īpsa ordine inchoato. sex prime corde predi
ctas tres diatessaron species producant. qua
rum prima ex tono semitonio & tono cōsta
re probatur. secūda ex semitonio & duobus
tonis. Tertia ex duobus tonis & semitonio
ut hec probat parigraphia.

Tres diatessaron species ī genere dyattonico

Proslambanomenos

tonus

Hypatehypaton

semitoniū

Parhypatehypaton

tonus

Lycanofhypatō. priā spēs diatessarō

tonus

Hypatemeson. scda spēs diatessarō

semitoniū

Parhypatemeson. tertia spēs diatessa.

Quoniam igitur in sex cordis tres constane
diatessaron species differentes ut monstratu
est. quarum successionem & replicatione dis
positio naturalis cordarum ordine indicat.
Latini musici musices introductoriu quod
manus dicitur constituentes. sex tamen differen
tes syllabas v3. vt. re. mi. fa. sol. la. cordarum
locis confixas. quibus tres ipsas diatessaron
species educeret statuerunt. ipsas tamen repli
candas quotiens necessitas compelleret. qua
rum replicatione resumuntur tres ipse diatessa
ron species ut pluries dictum est. sed de his
posterior erit tractatus. Dyattonicum igitur
genus quoniam peroptime tetracorda coiun
git per diatessaron. adeo ut per semitonium
& tonum ac tonum procedant in tribus di
stinctis conuenienterque proportionatis inter
uallis a musicis retentum est & obseruatum.
Omnis namque armonia in ipso genere firma
mentum tenet. Erit quippe omnis in pro
cessu tractatus in eo tamquam in firmamento fun
datus. Aliud uero genus quo tetracorda a
pud philosophos diuergebantur chromaticum
dicebatur. Chroma enim grece latine dicitur
color. Inde enim chromaticum nomen uenit
quasi tetracordum alia intensione producens

Sicut enim permutate superficies in aliū trā
 seunt colorem. ita hoc canendi genus tāq̃ co
 lor pmutatus ab aliis differebat. In hoc qui
 dem genere tetracordum procedebat per se
 mitonium minus. & semitonium maius. &
 tria semitonia quorum vnum maius. s. apo
 thome. & duo minora que simul semidytto
 num. i. tonum & semitoniū minus conficiūt
 Itaq; vnūquodq; tetracordum in hoc gene
 re diatessaron consonātiā respondebat. sed
 nō ea intensiōe qua in dyattonico generē. &
 ut de ceteris tetracordis sumamus exemplū
 id in primo tetracordo concernendum est in
 ter hypatehypaton & parhypatehypaton se
 mitonium minus constituebant. inter uero
 parhypatehypaton & lycanofhypaton semi
 tonium maius. s. apothomen proferebant.
 Sed inter lycanofhypaton & hypatemeson
 duo semitonia minora & vnum maius scili
 cet apothomen. i. semidyttotonum. qui a semi
 dictus est quod imperfectum sonat. & dytto
 nus quasi duo toni imperfecti. est enī vnus
 tonus & vnum semitonium minus. nam se
 mitonium maius & semitonium minus to
 num faciunt restatq; semitonium. cuius qdē
 generis cognitio hoc patet tetracordo.

Tetracordum in genere cromatico

Hypatehypaton

semitoniū minus

Parhypatehypaton

semitonium maius

Lycanohypaton

semidytonus

Diateffaron consonantia cromatica

Cum uero semitoniū maius consonātiis minime sit interceptum ob sui dissonantiaz. ac semidytonus in duabus sequētibus cordis. nulla media interiecta in consonātiarum tractatu incōueniētiam ducat. quia semidytonus nullo modo effici potest ī uno minimo duarum cordarum interuallo. sed minus q̄ ex duobus trium cordarū interuallis haberi nō potest. ut per se aduertens quisq; ī cōsonātiis colligere potest. hoc ipsuz genus nimia sui mollitie infame esse posterī probauerunt. penitus ipsum relinquentes. Aliud autem genus dictum est enarmonicuz quali magis coaptans tetracordum q̄ cromaticuz. In hoc enim genere philosophi secabant illud minus semitonium in duas deses. Est enim dies semitonii minoris dimidium. ut latius

monstratum est tertio quarti. Igitur in hoc
 genere enarmonico vnumquodq; tetracordū
 procedebat per diesim & diesim & dyttonū
 utq; de cunctis detur exemplum. primū hic
 sumamus tetracordum. & quidem inter hy
 patehypaton & parhypatehypaton profere
 bant diesim. item inter parhypatehypaton
 & lycanof hypaton alteram diesim. inter ve
 ro lycanof hypaton & hypatemeson dyttonū
 proferebant. quod hec declarat figura

Tetracordum in genere enarmonico

Hypatehypaton

Diesis

Parhypatehypaton

Diesis

Lycanof hypaton

Dyttonus

Hypatemeson

Diateffaron cōsonātia enarmonica

Proflābanomenōs ppriā semp ī omī gñe ser
 uabat naturā. nanq; ab hypatehypatō tono
 sēp distabat. necunq; ipīs tetracordū cordis

ordine subiūcta ē. ut uariatam diuersorū ge-
nerum intensiōem participaret. sed post du-
orū abiectiōem generum. in genere dyatto-
nico quod solum a philosophis approbatū
atq; retentum ē proslambanomenos ipsa ce-
teris cordis ī cōsonātiarum formatiōe cōnu-
merata est. Verū cū ī cōsonātiis nihil minus
a semitonio minore possit pferri. ut ī sequē-
tibus explanabitur. diēsis idcirco ob paruu-
lam sui portiōē difficilime exprimit. Cūq;
dyttonus ī unico minimo duarū contigua-
rum cordarū interuallo naturaliter non pos-
sit contineri. quippe quia ex duobus triū
sibi cōsequētium cordarū interuallis perfici-
tur. recessit hoc enarmonicū genus ob nimia
sui difficultatem ab usu. In singulis igitur
generibus unumquodq; tetracordū diates-
saron cōsonantiā seruabat. diuersis tamen in-
tensiōibus ut declaratum est. Sed cromati-
cum atq; enarmonicum genus ob quā ī sui
pronūtiatiōe difficultatem tenebant a mu-
sicis sunt abiecta. Dyattonicum uero a pla-
tonicis & pythagoricis ceterisq; musicis ob
sui dulcissimam coaptatamq; cōuenientiam
naturaliter dispositam summa ueneratiōe re-
tentum atq; seruatum est.

De interuallis quindecim cordarū. Ca.iii.

Vindecim cordarū superius dispo
 q sitarū interualla nūc discernēda sūt
 Proslambanomenos enim prima ē
 cūctis grauior. Scda aut hypatehypaton q̄
 interpretata est grauiissima grauiissimarū qd
 nomē iure sibi cōpetebat ante supadditionē
 proslambanomenos cū tūc esset prima graui
 or. nūc vero cum sit altior tono q̄ prima pri
 mū sibi attributū nomē retinuit. Tertia ē
 parhypatehypaton intēsa ab hypatehypatō
 solo minore semitonio. Quarta lycanof hy
 paton est. distans a parhypatehypaton tono
 que & ad proslambanomenos diatessarō cō
 sonantiam dyattonici generis format. Quin
 ta corda est hypatemeson grauiissima media
 rū interpretata q̄ a precedēti sibi uiciniori i
 acumine distat tono. & ad primaz diapentes
 cōsonantiā format. Sexta est parhypateme
 son distans ab hypatemeson solo minore se
 mitonio. Septima lycanosmeson distans in
 tensione tono a sexta. Octaua corda ē mese
 que dicitur media distans a septima sibi vici
 niore tono. & ad quintā diatessarō tenet. ad
 quartam uero diapenten. & ad primā scilic3

proflābanomenos diapasō consonātiā īplet
q̄ etiam in loco medio sedens regit ceteras se
quentes cordas & ei tāq̄ principio ac relatio
nis fūdamēto referūt. Nona corda est para
mese dīstās a mese tono. q̄ licet cū duobz p̄
cedentibus tonis trittonū duritie asperū ex
pleat. tñ a philosophis retentus atq; hoc fix
us ē loco. ut nona hec corda ad secūdā. s. hy
patehypaton q̄ sibi octauo correspondere p̄
batur loco. unā de septez perfectis diapason
spēbus pficeret. q̄ qdē diapasō ex quībz tonis
duobusq; semitoniis explet. ut diffusius cla
ruit q̄rto q̄rti. estq; ip̄a p̄fecta inter scdam &
nonā cordā cū discors ip̄e trittonus occurrit
qm̄ cū ī ip̄is octo cordis q̄nq; toni duoq; mi
nora seītonia collocāt q̄bus diapasō līpho
nia pficiūt. q̄ si hec pameles corda solo mīore
seītonio a mese distaret. diatessarō consonātiā ī
ip̄is q̄tuor cordis q̄ trittonū tenēt cōcipere
q̄ nālīter debet semp ī q̄tuor cordis p̄ferri se
cūdū genus dyattonicū quo oīs cātus regit
& procedit. sed rerū natura philosophorum
adeo solertiā exercuit ut & cōgruū modum
quo posset pessima illius trittoni duritiā in
modulatiōe euitari ip̄aq; diapasō p̄fecta spēs
concipi lōga exq̄sitū īuestigatiōe adhiberēt

ob quā causā tetracordū illud sinemenō cuz
 meles corda ānecti cōstituerūt. qđ cuz a semi
 tonio ueluti & reliq̄ tetracorda esset inchoa
 tū. hūc tertiū seq̄ uētē tonū inter melen & p̄
 melen cōstitutū intricabat. quocirca q̄tuor il
 le corde e q̄bus trittonus primitus exprime
 bat. diatessarō cōsonātiā postmodū p̄duce
 bant. Verū qm̄ ipsius trittoni remotio z ex
 tictio . scđam quā iā diximus p̄fectā diap̄sō
 cōsonantie sp̄etiē destruebat cuz in predictis
 octo cordis q̄tuor tm̄ toni tunc intercipiēbā
 tur & tria semitonia mīora que diap̄son si
 mul iūcta nō implent . statuerūt philosophi
 trittonū ip̄m p̄manere. iugē potius volentes
 cū eodē pessimo trittono h̄re colluctationez
 q̄ unā de septē diap̄sō sp̄ibus auferre d̄ nūe
 ro. hīc tetracordū illd sinemenō t̄p̄e cōgruo
 auferebat. z cū oportebat cū dicta meles cor
 da cōiūctū ducebat ut p̄dictū ē cap. primo
 Decima corda ē tritediezeugmenō distans a
 paramese solo minore semitonio. tertia q̄dez
 interptat̄ disiūctarū. locū a meles corda reti
 nēs tertium . Vndecima corda ē paranetēdie
 zeugmenō distās acumiē a decia tono . Duo
 decia ē netēdiezeugmenon ab undecima. libi
 viciniore tono distās. & ad melē q̄ media est

diapētes cōsonātiā pficiēs. Tertiadecima est
tritehypboleō duodecimā sibi uiciniorē solo
mīore semitonio p̄diēs. Quartadecia corda
dicit̄ paranetehypboleon distans a tritehyp
boleon tono. Quītadecima v̄o & ultima est
netehypboleon a q̄rtadecima distās tono. &
ad duodecimā diatessarō cōsonātiā pficiens
ad mesen v̄o q̄ octaua ē ac media diapalō p̄
fectā. & ad primā. s. p̄slābanomenos bisdia
pason implēs simphonīā. Hoc quoq; nunc
dignū scitu ē q̄ ab hypatemeson q̄ quīta est
in harū quīdecim cordarū dispositiōe ad ne
tediezeugmenō q̄ duodecia ē ab ip̄a hypate
meson octo sonis. i. p̄ diapalō distās. ē quasi
quoddā ordinis disiūctionisq; celestis exem
plar. Hypatemesō nāq; saturno attributa ē.
Parhypatemeson ioui. Lycanosmeson marti
Mese soli. Paramese ueneri. Tritediezugme
nō mercurio. Paranetediezeugmenō lūe. Ne
tediezeugmenō terre. Sed Marcus tullius cō
trariū ordinē ponit ī sexto de re pu. dicens.
Et natura fert ut extrema ex altera parte gra
uiter. ex altera uero acute sonēt. q̄obrem sū
mus ille celi stelliferi cursus. cuius conuersio
ē cōcitatio acuto & excitato mouetur sono.
Lūaris v̄o q̄ īfimus ē ḡuissīmo. Terra nanq;

nona immobilis manēs infime sedi semp adhe-
ret idcirco Tullius ipse eā tāq silētiū pōit. s.
imobilē post hāc gūissimū sonū silētiū ppi-
gorē lune deputat. ut sit Luna pslābanome-
nos. Mercurius hypatehypaton. Venus phy-
patehypatō. Sol lycanoshypaton Mars hy-
patemeson. Iupit̃ phypatemeson Saturnus
lycāomesō Celū ultimū stellifex mese. Nūc
quindecim cordarū inter seinuicē distantia
parigphiam substituamus hoc modo.

Proslambanomenos

tonus

Hypatehypaton

seitonium

Parhypatehypaton

tonus

Lycanoshypaton Diatessaron

tonus

Hypatemeson

seitonium

Parhypatemeson

tonus

Lycanomeson

tonus

Mese Diapente diapason

tonus

Paramese trittonus
semitonium

Tritediezeugmenon
tonus

Paranettediezeugmenon
tonus

Nettediezeugmenon diapente
semitonium

Trithypboleon
tonus

Paranetehypboleon
tonus

Netehypboleon diatessarō diapasōn

Bisdiapasōn

De diuisione cordarū per tonos &
cōsonātiās secūduz pportōes. c. iiii

Vpior qndecī cordarū ptitioparū uī
det pficēr nīlī eas prius arythmēti
ca dictāte iudicemus quo circa si in
mēsurā corde uel in numeris seu pportōibz
statuamus describēdaz partitōnē spatiū ma
ius corde maiorq; numeri multitudo sonos
efficiet gūiores. si uero corde longitudo fue

rit cōtractior quoniā in numeris tūc minor
 extat pluralitas acutiores gñabit sonos. nāq̃
 ex hac conpatione q̃tuq̃ unaqueq̃ fuerit uel
 longior uel pluriū numerorū aliaq̃ cōtracti
 or uel paucioribus signata numeris tāto uel
 g̃uior uel acutior sonus iuenit̃ nec lectoris
 mentē res illa cōturber q̃ intēdentes mulici
 spatia pportōz maior sepe numero signaue
 rint remittētes uero mīore cū itensio acumē
 fatiat remissio g̃uitatē illic. n. pportōz tātū
 spatia signabant nihil de g̃ustatis aut acumi
 nis pprietate laborantes atq̃ ideo & in acu
 men maioribus numeris intendebant & mī
 noribus i grauitatē sepe remittebant. hic ue
 ro ubi cordarū spatia sonosq̃ metiemur rerū
 naturam sequi necesse est. & maiori cordarū
 longitudini ex qua grauitas exīstīt āpliores
 mīori uero ex qua uocis acumen nascit̃ nu
 meros dare breuiore. Igitur qm̃ instrumen
 tū monocordum unica rationabiliter potest
 partiri corda unicam ipam cordā cōstituēus
 partiendā in q̃ quindecim ipas philosopho
 rū uoces arytmeticis pportōibz collocabūus
 quippe quod in mōcordero instrumēto mul
 tis producitur cordis in una sola corda op
 tie cōsonaret si se se nō inpugnarēt tactus &

clauicula pulſe hīc ī unica corda pportōabi
liter q̄ndecī ipſos ſonos cōſtituāus partiēdos
Sit. n. corda nouē eq̄ſſiorū paſſuū & ubi pri
mus īceptus fuerit paſſus ad ḡuiorē. ſ. ptem
ibi p̄ſlābāomēos q̄ priā uox ē cōſtituat ubi
uero prius ip̄e paſſus fuerit termīatus ſcda. ſ.
hypatehypatō reponat q̄ a priā diſtat tono
q̄a corda nouē paſſuū eamq̄ octo tīm paſſus
cōtinet hēt ī ſe & īſup eius octauā ptē ī ſexq̄
octaua pportōe ex q̄ ut ī q̄rto mōſtratū ē re
ſultat tonus Proſlābanomenos. n. qm̄ ī priō
& ḡuior loco cōſtituta ē ſonū ḡuiorē emittit
a quo & ceteri ſoni ſic ab unitate nūeri naſcū
tur oēs. Hiis igit̄ duabz cōſtitutis uocibus
qm̄ iter ſcda & tertiā nō īteger extat motus
ſed minus ſemitoniū q̄rtā āte tertiā creare ne
ceſſe ē q̄a motus nō īteger mulicus nullā cer
tā dimēſione metit̄ cordā. nullū itaq̄ pōt p
ſe creari maius minus ue ſemitoniū. hīc idcir
cō totā cordā incipiēs in primā ḡuiorī uoce
q̄ttuor eq̄ſſimis paſſibz ptire ubi nāq̄ prius
q̄uerit paſſus ibi q̄rtā. ſ. lycāos hypatō figer̄
debes uocē q̄ ad primā diateſſarō cōſonātiā
reſpondebit in ſexq̄tertia pportōe nā corda
q̄ttuor paſſuū eā q̄ triū ē inle cōtinet & īſup
tertiā ptē. Nūc pōat̄ cōpaſſus ī hac q̄rta nu

per cerata uoce totāq in octo eq̄llimis passib
 bus cordā diuidāus rursusq̄ fixus cōpassus
 ī ip̄a q̄rta uoce ad ḡulorē p̄tez retorq̄atur &
 ubi nonus ille geuerit passus tertia uox. s. p
 hypatehypatō collocet a q̄rta q̄ lycāo hypa
 tō est distās tono. Illud uero spatiū quod in
 ter secūdā & hāc nup creatam tertiam euenit
 semitoniū minus est atq̄ fixū. Ea quippe se
 mitonia minora q̄ post duos tonos uel ante
 uel infra cadūt & pmanēt in ordine naturali
 dicunt fixa ea uero q̄ diuiso tono fieri solēt
 ad tēpus & ad tēpus repelli mobilia. Omne
 itaq̄ semitoniū siue maius siue minus mo
 bile uel fixū q̄a nullatenus ut dictū ē cordā
 eque partiri ualet p̄ quosdam integrorū mo
 tuū musicorū circuitus generari necesse est
 Rursus ponat cōpassus in prima uoce totā
 in tribus equis p̄tibz partiēs cordam ubi
 tūc prius passus terminūz duxerit ibi quita
 uox. s. hypatemeson cōfigat diapentes cōso
 nātiāz fatiens ad primā in sexq̄ltera p̄porti
 onenāz corda triū passuū cōtinet in se cordā
 duorū z īsup eius dimidiū. hec. n. q̄nta uox
 ad quartā tonū facit. Ponat tū cōpassus in
 tertia uoce totāz residuaz cordam in q̄ttuor
 equis passibus metiēs ubi. n. primus finē fe

erit passus sexta uox. s. parhypatemeson ap-
ponat q̄ ad ip̄am terciā diatessarō cōsonanti-
am seruat & ad quintam sibi p̄ximā minus
semitoniū qd̄ haberi non poterat nisi p̄ hūc
aut p̄ similē modū. Si uero in quarta uoce
compassus fuerit cōstitutus q̄terno passū eq̄l
sime totū corde residuū p̄tiēs ubi prius cessa-
uerit passus ibi septiā uox. s. lycāolmesō ap-
pōat ad eandē q̄rtā uocē in sexq̄tertia p̄por-
tiōe diatessaron cōsonātiā p̄ficiens & ad sex-
tā sibi p̄ximā in sexq̄octaua tonū. Pōt̄ hec
ad primū oīum reuertere cordam in qua fix-
us cōpassus totā corda duobus equissimis
passibus diuidat ubi. n. primus terminū sta-
tuerit passus octauā ibi cōstituas uocem. s.
Mesē q̄ media dicit̄ uerā equisonās diapa-
son cōsonātiā cū ip̄a priā ī dupla p̄portiōe
nā corda duorū passuū unius tm̄ passus cor-
dā bis in se cōphēdit. hāc. n. diapalō cōsonā-
tiā ptholomeus uocat equisonā atq̄ bīdī
apalō ex ea geminata ut p̄actū est quito se-
cūdi dicēs equisonas esse q̄ simul pulse unū
quodam mō s̄plicē ex duobz effitiūt sonū
cōsonas uero q̄ cōpositū ac p̄mixtū licet sua-
uē ducūt sonū ut diapēte & diapalō diapēte
quis nāq̄ hoc auribus facillime nō p̄cipit &

¶ diapason duos extrēos sonos unū & idēz eq
 sonare. Eā siquidem differentiam quam in p
 tibus corde cōprehēdis in simul pulsīs duo
 bus extremis diapason sonis pcipere potes
 & sicut in monocordo uel in hac corde diuī
 sione nulla est inter cordam unius passus &
 cordam duorum passuum differentia nisi q
 ista longior illa uero breuior que tamen ea
 dem est geminata ita quoq; nihil differunt
 extreme diapason uoces nisi q; grauis graui
 orem & acuta acutiorez emittit sonum Eqli
 tatis enim id propriuz est ut semper equalis
 sit quamquam diuila locū mutet nam & si
 due partes diuīsi continui loco distent do
 nec illarum non mutetur quantitas semper
 equales sunt. extreme igitur diapason uoces
 equales ac similes sunt ut tactum est capitu
 lo primo quia unaqueque octo uocum con
 nexio similitudinem efficit extremorum me
 rito igitur ptholemeus diapason equisonaz
 appellauit alias uero q̄ ab hac equalitate mul
 tum distare noscuntur consonantias Nam
 que diatessaron uel diapente cordam per me
 dium non diuidunt nec in duplo cadunt
 numero ut monstratum est septimo quarti

Quis simul iuncte ad hanc equalitatis unionem attin-
gat Hec idcirco de diapason equalitate dicta sunt
quo multis innotescat ea esse que ob sui ius-
sissimam dimensionem uoces in monocordo & in
hac tractabili corda faciliter copulat & prece-
rat ita tamen quod spiritus ex omnibus suis tonis & scilicet tonis
diapason ipsa prestitit constituta. quod licet uariis
multisque modis fieri soleat hec nihilominus est
potior corde dimensio ut primum octo uoces
formetur & proportionabiliter copulentur deinde
fiat ad infinita per diapason si necesse fuerit pro-
gressus. Memeto itaque lector quod diuisa superius
per medium corda primam tibi creauerit diapason
nunc uero si secundam eius spiritus atque nonam uoces
hanc uolueris ponas compassum in secunda uoce quod
dicitur hypate hypaton totam duobus equalissimis pas-
sibus pertiens cordam ac ubi primus terminauit
rit passus nonam ibi. scilicet. paramesiam affige cordam
diapason ad ipsam secundam & ad octauam tonum perfici-
entem. Rursus in tertia uoce fixus compassus
duobusque equalissimis passibus cordam pertiens ubi pri-
mus terminum fecerit passus uoces decimam. scilicet.
tritediezeugmenon apponit compellit scilicet tonum mi-
nus ad nonam ad ipsam uero tertiam diapason equalis-
sonantiam implentem. Item in uoce quarta constitutus compassus
totamque cordam duobus equalibus passibus diuidens ubi

primus terminū fecerit passus undecimaz. s.
 paranetiedieugmenō uocē creabit. ad ipsaz
 q̄rtā diapalō pducētē & ad decimā tonū. In
 quinta vō uoce fixus cōpassus totūq; corde
 residuū duobus equissimis partiēs passibus
 duodecimā uocē. s. netedieugmenō ī termi
 natione primi passus affigit. ad quīta3 ipsam
 diapason cōsonātiā & ad undecimā tonū pfi
 ciētem. Rursus si cōpassū ī sexta uoce statue
 ris totāq; cordā duobus equis passibus men
 suraueris. ubi primus finierit passus ter
 tiādecimā q̄ est tritehypboleon cōstituas uo
 cē. a duodecimā minore semitonio distātē. & a
 sexta p diapason. Itē ī septima uoce cōfixus
 cōpassus totū corde residuū duobus eqs pas
 sibus mensurans. ubi primus finierit passus
 q̄rtādecimam uocē. s. paranetehypboleon iū
 bet configi. a tertiadecima tono. & a septima
 p diapason distātē. Deniq; fixus cōpassus ī
 uoce octaua metiens totū corde residuū ī du
 oseqssimos passus ubi primus terminatus
 fuerit passus ibi uox quindecimā. s. netehy
 perboleon debet cōstitui. ad q̄rtamdecimam
 tonū pficiens & ad octauā diapason cōsonā
 tiā. hoc nāq; modo corda equissime diuidit
 de sonis in tonis p mediū3. hisq; quindecim

uocibus quotquot uoluerimus superaddere
possumus uoces. semp eodez pcessu diapalō
replicando.

De diuisione tonorū p ppria semitonia. Ca
pitulū. v.

Ab ita dimēſione tonorū atq; natu
h raliū ſixorūue ſeītoniorū & ſonan
tiarū. ī unica corda arhythmeticis p
portōibus dētiātibz. nūc mēſtrādū ē quo ri
tu unusq; tonus ī dicta corde dimēſione
cōſtitutus debeat ac poſſit ī duo iēq̄lia ſeīto
nia diuidi. ſūt. n. ſeītoniū minus & ſeītoniū
maius mēbra q̄ ſimul iūcta tonū pficiūt. lūt
pp̄terea & diminutiores pticule q̄ ip̄a ſeīto
n a diuidūt atq; poſtmodū ſimul iūcte pfici
unt q̄s excludimus omittēdas ob nimiaz ſui
quā lortiuē portioz. ut taclū fuit tertio q̄rti
ſeītonia itaq; qm̄ maiora & prima occurrūt ī
diuisione tonorū. in corde dimēſione tonos
ſingulos diuidēdo diſtinguemus. Cūz igitur
maiora mīoribz ī ſupparticulari ac in ceteris
gñibus eq̄ri n̄ poſſit ſcđm ſcolas muſicorū
tonus q̄ ī lexq̄octa. cōſiſtit pportōe ī duo iēq̄
lia diuidit ſeītonia. quocirca ponat̄ p̄paſſus
ī tertia diſpoſite ſupius ac dimēſe corde uoce
totā ī octo eq̄ſſimis paſſibus partiēs cordaz

q̄ i ipsa tertia uoce rediēs r̄torq̄at̄ ad ḡuiorē
 ptē. & ubi nonus ille terminuz posuerit pas
 sus ibi fit diuilio m̄ioris maiorisq̄ semitonii
 primi. s. toni cōsedētis inter p̄llābanomenos
 & hypatehypatō. cū v̄o hec uocula auferat̄
 ad placitū & ad placitū reponat̄. q̄a natura
 liter i dispositōe s̄onātiaruz nō cōuenit. nul
 lū sortiē nomē cōgruū. Ipsā idcirco clauicu
 lā noiābimus ceteras sibi similes cōsimilibz
 uocabulis nūcupātes. Hic igit̄ primus to
 nus i duas ieq̄s ptes diuisus ē. iusta dimēsiō
 ne cōputata i m̄iori parte minus r̄sonat seīto
 niū. & i maiori apothome seu seītoniūz ma
 ius p̄ se discors ac ad nihil aptū. minus uero
 seītoniū ecōuerso ē armoie decus & suauitas
 q̄ simul iūcta seītonia semp p̄ficiūt tonū. no
 nus ergo ille passus ex īmobili ac fixo necnō
 naturali seītonio qd̄ inter scdam & tertiā vo
 cē accidit. & ex maiori pte. s. seītonio maiori
 primi toni diuisi tonū fecit. nō igit̄ negādū
 est fixū illud & īmobile seītoniū esse minus
 quo cū ei maior ps toni fuerit inserta explet̄
 tonus. Duo igitur ex his inferūtur. s. q̄ to
 nus per maius & minus seītoniū diuidit̄ ad
 instar diuisibilis sexq̄octaue p̄por. & q̄ m̄io
 ra p̄rlus sūt illa seītoia q̄bus maiora iūgūt̄

semitonium minus
 per se discors
 semitonium minus
 concors

ut inde tonus redūdet. Multe igitur sunt
huiusmodi clauiculae ī monocordo istrumē
to. quas alii fictas uoces alii uulgo bmoles
noīant. nonnulli tñ uerius ac magis proprie
semitonia dicunt cuz nihil aliud faciāt q̄ sin
gulos tonos in duas impares partes diuiderē
quas si iuste dimēsus fueris ac unā altera ma
iorem aut ecōuerso minorē non inueneris. il
lud teneas monocordū iniustuz fuisse cōpar
titum. querat nūc prouidus lector quare he
clauiculae q̄ recte semitonia nūcupātur cū so
nos producāt. nō intercipiātur in superiore
quindecim uocū dispositione ac ppriis sibi
cōuenientibus nominibus nominēt & pfe
rātur ī naturali cōsonātiarum prolatione. Id
quidem nimis intrincatū atq; superfluuz fo
ret. cū presertim homo naturaliter liberaꝝ &
expeditam habeat uocē. Id enim natura fert
ut in modulatione uocum ī gñe dyattonico
nihil minus a semitoīo minore pferri possit
humana uoce. ip̄mq; solū minus semitoniū
pferendū cōstituit abitiēs apothomē seu se
mitoniū maius ob nimīā sui dissonātiā quā
generat modulādo. sed minus īteruallū qd ī
cōsonātiis proferri debeat optime cōsonans
quod semitoniū mīoris spacio maius est dic;

tur tonus. Itaq; semitoniū minus qđ ob sui
 suauitatē in cōsonātiis coaptat hūana uoce
 p̄nunciādū a musicis sūma ueneratōe reten
 tū ē atq; in naturali dispositōe uocū āte uel
 post uel inter duos tonos constitutū. quod
 tūc singulis quattuor uocū cōstitutōibus na
 tura duce p̄fectā p̄ficit diatessarō cōsonātiā
 que semp debet in q̄ttuor sonis hēri ut satis
 dictū est capitulo scdo. Faciliē itaq; pōt q̄sq;
 quēcūq; uoluerit diuidere tonū p̄ ut in mo
 nocordo iſtrumēto hūisdē clauiculis z uocu
 lis cōstat sed ī musice armonica minime sūt
 necessarie ob sui puulā portōnem ut p̄dictū
 ē sūt. n. mobilia semitonia quia ad placitū
 appōita sūt z ad placitū possūt auferri. licz
 armonice platōi nō cōtingāt p̄ter q̄ in tēpa
 tōe trittoni de quo latius tactū est. c. primo
 neq; si ip̄am trittoni asperitatē aliter effugerē
 potuissēt mulici clauiculā illā inter melen
 & paramesē fixissēt. Nūc aut q̄ in huiusmōi
 tonorū diuisione semitonia p̄ire debeāt & q̄
 subsequē mīora. s. an maiora p̄piendū est. non
 nulli. n. dicūt hoc arbitrio diuidētis esse cō
 mittēdū nā sic tonus in maius ac minus sei
 toniū diuidit ita per minus & maius exple
 tur. uerūtū minus semitoniū in huiusmodi

*semitonia maiora
 ad placitum ponuntur
 & auferuntur*

dimēsiōe pcedat ac in gūiori parte toni per
sistat necesse est tribus saltē de causis Primo
nāq; ut de ipso trittono sūmat' argumētū si
sit a mesēs corda in tritēsi nemenō ubi tonus
ad temperādū trittonū refecat' sēitoniūz ma
ius seu apothome nūqd primo errore peior
erit nouissimū. pfecto plus dissiōat apothomē
cū duob; tonis q̄ triū sibi inuicē succedētiū
tonorū modulatio. p̄terea si sēitoniū minus
in hac toni diuisiōe nō pcederet tetracordūz
sinemenō aut oīno nō esset iuentū aut a dis
cordia pessīa qd nullo pacto esset tollerādūz
inchoaret decebat qppe ip̄z p minus semito
niū & tonūz ac tonū ut z alia tetracorda p
cedere. Postreō si in huiusmōi toni diuisiōe
sēitoniū minus nō pcederet q̄s nō uidet ubi
naturaliter ē semitoniū minus fixū ibi duo
succedere sibi semitonia mīora primū. s. mo
bile de pcedēti tono diuiso secūduz erit hoc
atq; fixū. q̄ nō modo difficilīe p̄nūtiānt' s; qd
deterius est simul iūcta tonū nō explent
Vt exēpli grā si cōpassū ī secūda dimēsiōe cor
de uel mōcordi uoce posueris totā cordā no
uē eq̄ssimis passib; discurrēdo primus pass
us tonū inter tertiā & q̄rtā uocē p maius &
mius semitoniū partiē ac si sic ulterius p

singulos tonos pcefferis. apothome primo
 tibi semp occurret & illud de duobz semito
 niis minoribz sibi succedētibz incōueniens
 euadē nō poteris. qđ lz certis in locis occur
 rat nec sit euadēdi modus potissīe cū tonuz
 subseqñtez naturale ac fixū sēitoniū diuidi
 mus in mīus & maius semitoniū qā ibi tūc
 cōseqñter sibi succedūt duo semitōia mīora
 qđ tollerať & cōuenit in ipō mōcordero dum
 mō naturale & fixū mīus ipm semitoniū p
 cedat mobile uero seqñ. tñ ubi tonū cōpetit
 reſecari p tempando trittono haud aliquo
 pacto tollerāduz ē maius semitoniū pcedere
 & minus sequi. Hiis igit ita pmissis uolens
 & ceteros mōcorderi tonos p minus ac maius
 semitoniū diuideť p ut prius diuīsus ē tōus
 ponat cōpassū in ipā uocula mobili q̄ dual
 primas uoces primūq; tonū diuidit totā in
 q̄ttuor eqsīos passus metiēs cordā ubi enīz
 prius termīauerit passus iter q̄rtā uocē & qn
 tā p diatessarō in sexq̄tertia pportiōe ibi cō
 stituať clauicula q̄ tonū illū tertiū p mīus
 maiusq; semitoniū diuidet. Hoc ita diuīso ī
 hac nup creata clauicula tertiū tonū diuidē
 te ponas conpassuz quattuor equis passibz
 totā mēsurās cordā & ubi prius ille q̄uerit

I
 Ita notanda
 pro intellectu
 artificij mono-
 cordij

passus ibi cōstituas clauiculā q̄ ab ip̄a in q̄
cepisti diatessarō resōabit & tonū q̄ntū int̄
septimā & octauā uocē p̄ minus maiusq̄ sēi
toniū icidet. Ab hac uero uocula q̄ hūc q̄n
tū tonū diuidit si totū corde residuū in du
os eq̄ssios passus dimēsus fueris ac postmōz
cōpassū retorq̄as ex ip̄a in qua incepit uoce
v̄sus ḡuiorē ptē & ubi tertius ille terminuz
fecerit passus ibi clauiculā appōas diuidētē
tonū secūdam inter tertiā & q̄rtā uocē p̄ mi
nus semitoniū & maius diapētes cōsonātia
ac sexq̄ltera p̄portōe dictāre. Nūc ab hac di
uisione secūdi toni totā in q̄ttuor eq̄s passi
bus diuidas cordā & ubi prius passus finie
rit inter sextā. s. & septimā uocēz ibi clauicu
lā q̄rtū tonū p̄ minus maiusq̄ semitoniū di
uidentē affige q̄ ab ea in q̄ cōpassus ceperit
p̄ diatessaron in sexq̄tertia p̄portōe distabit
Deniq̄ si cōpassū in ea clauicula q̄ primū di
uidit tonū posueris duobus eq̄ssimis passi
bus totā partiēdo cordā ubi primus termia
tus fuerit passus. s. inter octauā & nonā uo
cē ibi clauiculaz cōstituas q̄ sextū illū tonū
in minus ac maius incidet semitoniuz & ad
ip̄am in q̄ cepit p̄fectā diapasō respondebit
De cetero hoc ritu p̄cedēdū est in cōstituen

da p̄titōe quocūq; tonorū p̄ minus z̄ malus
 sēitoniū cordā ut pote ip̄az duobz eq̄lissimis
 passibus freq̄nter p̄tiendo uerāq; diapasō de
 tono bipartito ī tonum bipartitum p̄crean
 do q̄ cū in mōcōdo instrumēto clarius pa
 teant p̄uidis lēctoribz exq̄rendū cōmittiūz

De ordinatōe sonorū per litteras &
 cardas latinas capitulum sextum

Atini musici grecoz p̄bozq; uesti
 gia imitātes sonorū dīm̄siōez eodē
 ordie quo ip̄e q̄ndecī corde ab ip̄is

p̄bis iuente ac cōmensurate fuerūt cōstruxer̄
 nāq; septez prias alphabeti l̄ras in mōcōdo
 fixerūt eas īsup reiterātes primā iterūq; resu
 mētes ut q̄ndecī eēnt sic dispōlre sup̄ as uo
 ces primā. n. l̄raz. s. A ī ḡuiori loco ī quo p̄s
 lābāomēos erat situabāt. scdaz uero. s. b ubi
 hypatehypatō tertiā. s. c ī tertiā corda. q̄rtaz
 s. d ī q̄rta corda. q̄ntā l̄raz E ī q̄nta corda sex
 tā F ī sexta corda Septimā G ī septīa corda
 l̄te primā ī octaua corda. s. A scdaz ī nona. s.
 b tertiā ī decia C q̄rtā ī undecia d q̄ntā ī
 duodecia E sextā ī tertiadecia F septimā ī q̄r
 tadecia. s. G priaz itez ī q̄ntadecia. s. A post
 mōz musici p̄uidi hīs q̄ndecī lōis tetracor
 dū l̄ris descriptuz ī acutiori loco cū priā l̄ra

† in hīs l̄ris dēte recte haberent, addiderūt unā duplis
 tractulī formatam & ut tetracordū fieret disjunctū
 (postea in graviori parte addita fuit s̄ gama a leato
 gregorio, qm̄ a grecis musici habuimus). Et sic
 oēs l̄re dēbent scribi in introductorio quod inueniūz
 de syllabis coordinatis, conspexit quidā metrum.
 l̄ris pronuntiabant sonos uel om̄es quod a grecis & hebreis
 faciunt, idq; a gūdōne laudatur, & facile indicatur s̄p̄te.
 ordiēz sonos remittitūz, que s̄p̄ in charis suis ordinauerūt p̄uitūz mōdo.

l̄ris musici ut
 sonos ordinauerūt
 imitātes a grecis p̄p̄te
 a quibz ip̄e q̄ndecim
 cordis sonos inuenit
 & reuerentē, ordinauerūt
 septem l̄ras latinas
 reuerentē usq; ad q̄ndecī
 ubi p̄ta p̄tambanōmēne
 illi A. ubi hypatehypatō
 ubi b. postmodum
 prouidi musici ip̄is
 quindecim cordis addide
 runt unā reuerentē
 taliter q̄ p̄ime quatuor
 l̄re sup̄labantur r̄osq;
 septem primas quas graues
 dicebant figurabant
 manifestas s̄c̄ A B C D
 alias uero minorū forma
 sic a b c d & hīs acutis
 dicebant. tres inde additas
 quas sup̄acutis dicebant
 figurabant ad duplicatā
 quibusdā tractulī sic
 B E D. l̄ris
 p̄p̄te primis hīs
 & inter ip̄as, sonosq;
 ordinauerūt p̄uitūz mōdo.

q̄ triplicata fuerat ligauerūt attēdentes q̄ plu
 rimos hōies ad eūdem acuminis terminum
 uocis modulatoe ptinger qd̄ quidē tetracor
 dū hīs līs demōstrabāt A B C D hoc igi
 tur ordine quattuor prime alphabeti līe tri
 plicabant̄ tres uero reliq̄ duplici tm̄ ipressi
 one restabant. Cū uero prime septem līe in
 grauioribus cordis cōstitute grauiores effi
 cerēt sonos eas idcirco musici maiori q̄dam
 figuratoe pingebāt ipas uero q̄ in sequenti
 ordine acutioribz cordis erant adhibite ex
 alia d̄ra minori descriptione signabāt. tres
 uero ultimas postremo supadditas qm̄ illas
 septē in acutioribz cordis lītas supuadebāt
 acumiē tractulis q̄busdam geminatis ex ce
 terarū in ḡuibz acutioribulq̄ cordis fixa
 rum līarum d̄ra pnotabant quarū omniū
 hec est descriptō. A B C D E F G a b c d e f
 g' A B C D primas itaq̄ septem dicebāt
 ḡues reliqs uero acutas q̄ttuor aut̄ ultimas
 supacutas Et q̄dem ante līarum huiusmodi
 cōstitutionem inuentam sonorū primordia
 ac pprietates ḡuitatesq̄ z acumina q̄busdā
 difficilimis ciphris seu caracteribus p̄ferre
 bāt qui q̄ppe pnūtiatōis modus ob labo
 riosam sue p̄latōis difficultatē a musicis ip
 lis abiectus ē atq̄ relictus hīc idcirco recessit

*Ante constitutione
 promerendos sonos
 predictos līarū
 si s̄s promerendos
 quibusdam ciphris
 seu caracteribus
 difficilimis p̄latu
 que recessit*

ab usu de quo quidem difficilio canendi ri-
 tu latius tractauimus i qnto floris mulices
 que ad illustrē marchionē directiuū cōscrip-
 limus ac de ipso lohānus cartusiēsis in ope-
 suo diffuse multa patefecit. Facilimus itaq;
 septem pnūtiā dāx līarū modū ac ritū pū-
 da mulicorū solertia cōstituit obseruandū;
 qppe & greci nec nō & hebrei alphabeti sui
 primas septem hoc ordine cōstitis līas huius
 difficilīe mōulis dictātibz pferri cōlēserūt
 q̄s euidenter in priō qnti p̄alegati floris mu-
 lices recta mōulatōe pbauit. Facilis igit e-
 rat mōulatō līis cōstituta teste clarissio illo
 musico Guidone Aretio in qdā epistola sic
 scribēte Solis notā līis optiz pbauit qbz
 ad discēdū cātū nihil ē facilius si frequētatē
 fuerit saltē tribz mētibz. Profcō idē seruatus
 ē in ip̄is līis ordo tonorū ac scitonorū q &
 in cordis p̄horū supius dimēsis nā p̄ iter A
 & B tonū pferrebāt iter b z c scitonū mīus
 inter C & D tonū inter D & E tonū inter E
 & F scitonū mīus iter F & G tonū iter G &
 A tonū iter a z b tonū z ibi qñz seccabāt to-
 nū i duo scitōia iēqlia ad euitādū tritonū
 p̄ ut supius āple pclaruit itē ic b z c scitoni
 ū mīus hēbāt i ceteris quoq; eūdē seruabāt
 ordiez z pcessū quē i supius dispōitū cordis

*plaud opus
 franchini mōla
 quoniam p̄lor
 mōla*

*Minus
 legimus quibus
 deus et idipsum
 cantemus et amplius
 et delectatione
 faciet nobis*

philosophi obseruare pbanē atq; hīcīplis
 līs modus existit ut in sigulis q̄tutor līre
 comixtōib; diateffarō cōlonātia sp euenire
 cōtigat. Qm̄ p̄pterea oē qd̄ dī scribi pōt qd̄
 cūq; scribit̄ ad cātū redigi posse minie dubi
 tāus hinc idcirco cū qd̄ legius qd̄ delectet si
 id ipm̄ cātemus āpliorē aditiet delectatōem
 qm̄ musices disciplīa naturalit̄ delectabilis
 ē ut ī p̄rio primi q̄ plurimis auctoritatibus
 & exēplis mōstratū ē. Oīs nāq; dictō ī gma
 tica ac uulgari colloquio ymo qd̄ maius est
 oīs sillaba una saltē uocali pficit̄ & sine uo
 cali hīi nō pōt sūt. n. quīq; uocales quibus
 oīs penitus diuergit̄ sillaba & dictio q̄s ut
 oē qd̄ dī uel scribit̄ cātari posse p̄bemus si
 gulis ip̄is dispositis līs q̄ uoces seu cordas
 sonāt subiūgamus & cū quīq; tm̄ sint uoca
 les soni uero seu līe plures. s. decē & octo uo
 cales ip̄as pluries replicēus quo una queq;
 līa uel sonus ip̄as quinq; contineat hoc mō
 ABCDEFG a b c d e f g A B C D
 a e i o u a e i o u a e i o u a e i
 o u a e i o u a e i o u a e i o u a
 e i o u a e i o u a e i o u a e i o
 u a e i o u a e i o u a e i o u a e
 i o u a e i o u a e i o u a e i o u

cū igit̃ certo tpe has tm̃ decē z octo lras cor
dis adhibitas musici occuparēt altera lra in
acutiori loco duplis signata tractulis fuit
superaddita ut fieret totum tetracordum a
primis quindecim lris disiunctum hoc m̃ o
b E D F que quidem lra decimamocta
uam sibi pximam tono supuadebat acumi
ne. Ad grauiorem postmodū prez subiūcta
est a beato Gregorio ut quidam dicūt una
lra greca q̃ primū occurrit in descriptōe hu
ius dictōis grecus ut ip̃is honor inpēderet
& gloria a quibus musici latini traxere pri
mordia corū imitādo ritū & uestigia alii au
tem Guidonem monacū aretinū ip̃am lraz
grecam cordarū ordini subiūxisse scribūt ea
namq; ab ea littera que antea prima erat to
no superatur acumine. Verum cū in prima
littera alphabeti latini. s. A que in grauiore
philosophicarum cordarū loco primitus fu
erat cōstituta initiū atque primordia musi
ce consonantie nec non tocius corde uel mo
nocordi diuisio caperent semper ad hec usq;
tempora idem celebratus est ordo ut in ip̃a
A que pslambanomenos resonabat spēs cō
sonātiarum initio sumerētur greca enim lra
in grauiori loco subiūcta sic figurāt Γ ga

beatus grego
rius ad id
Γ gregorius
multis dictum
fuisse quidam

ma quidē sonat grece g uero litterā indicat
latine. Hiis igitur ita dispositis uiginti cor
dis per septem litteras differentes q̄ septem
uocum discrimina pernotabant cum iā diu
ipsum canendi ritū musici celebrassent rerū
natura eos solerti inuestigatione excitauit
longa exercitatione perquirentes sorte quo
nammodo ea facillime & per pauciora poss
ent apperire perceptu que difficillime & per
plura cognitu cōtingebant preteriens itaq̄
ut multi scribūt Guido mōachus pededin
tim mōasterii claustrū eius auribz mōacho
rum hymnum sancti iohannis baptiste .s.
ut queant laxis resonare sistris zc. modulan
tium uoces applicuere quoruz quidem mo
dulationē diuino quodāmodo spiritu duc
tus aggrediens uaria multimodaq̄ examia
tione perpendit sex primas sillabas ipsaruz
sex particularū primū uerliculi eiusdem hym
ni inter se inuicem acumine & grauitate di
stare ut unaqueq̄ sillaba ad sibi uiciniorē
uel tōnum uel semitoniū minus teneret na
turali dispositōe ac sibi inuicem recto ordie
diatessaron species in quattuor sonis respon
dere arbitratus est. sunt enim sillabe ipse lex
uidelicet ut re mi fa sol la quas postmoduz
prefatus Guido ad omnem armoniam pro

ferendam constituit nam ex omnibus uoca-
libz gmaticis cōstitiūt q̄ cū qnqz tñ sūt uo-
cales sillabe uero sex priā uocalis replicat̄ ī
īpīs sillabis. s. ī ultia q̄ dī la itaqz ut antea ī
modulis uocibus exp̄mebāt lre posteri has
sex sillabas usui cōmdarūt neqz. n. difficilio
rē extitisse sillabarū pnūtiatōez q̄ lraꝝ esse
mus cū idē & breue & longū tēpus retineat
sillaba ī modulata pnūciatōe qd̄ & uocalis
ac lra id quoqz acūmīs z gūitatis exprimit̄
ī sillabis qd̄ demōstratur ī lris & uocalibus
Nāqz iter hāc primā sillabā & scdaz tonus ē
sic iter priāz ultiate subiūctā lraꝝ grecā & se-
cundam. item inter secūdā sillabam & ter-
tiā tōus p̄ ut etiā iter A & B Inter tertiā ue-
ro & q̄rtā sillabā sc̄itoniū mīus sic iter b & c
q̄rtā uero sillaba ad q̄ntā tonū ducit. itē q̄n-
ta ad sextā tonū. atqz id circo qcqd̄ foret cin-
tabile hīs sex sillabis describeretur ac exprī-
meret̄ uocibus instituit. & ut clari⁹ eluce-
scat qd̄ tractamus subitiamul armētū primi
uersiculi īpius hymni eisdem sillabis forma-
ti quarū quidez sillabarū acūmina a q̄z ḡua-
mina quattuor lineis cū spatiis interiacenti-
bus ex ip̄sarum grauitatis acuminisqz diffe-
rentia discernuntur hoc modo

[Faint, illegible handwritten text in a medieval script, likely Latin, covering the majority of the page.]

Aduertēs itaq; Guido ip̄e peroptie atq; co
 mode semitoniū minus inter mī & fa q̄ sibi
 inuicē molitiē quadā & debili suauitate corre
 spōdēt naturaliter collocari qđ qđē sēitoniū
 mīus fixū sp̄ ē unū & idez siue fuerit in g̃
 uioribz siue in acutioribus cordis cōstitutū
 miro ordine cōstituit mī fa sp̄ pferēdas ubi
 naturale sēitoniū occurrebat qppe in supio
 ri cōstituto l̄r̄az ordie ut p̄dictū est semitōi
 um mīus sp̄ iter b & c & inter E & F & qñz
 inter a & b. s. ubi trittonus tēpabat natura
 liter occurrebat qđ licet diūsis in cordis ac
 locis nascere sp̄ unū z idē erat. itaq; facilius
 ac aptius oīa mīora sēitonia in cātibz natu
 raliē occurrētia pferūtur unica platōe q̄ di
 uersis cū sint sp̄ ut dictū ē similia nec d̄rant
 inuicē maioritate seu mīoritate. Has idcirco
 sillabas ip̄is primo cōstitutis l̄ris copulauit
 hoc ordie. In priā nāq; l̄ra greca g̃uiori cōsti
 tuit primā sillabā ut hic Γ ut. in scda l̄ra se
 cūdā sillabā hoc modo Are. in tertia l̄ra silla
 bā tertiā ut hic B mī. & nota qđ i huiusmōi
 introductoria cōstitutōe ubicūq; accidit na
 turali ordie hec sillaba mī i B l̄ra tūc illa l̄ra
 describit̄ quadrata ad d̄raz b rotūde q̄ figu
 rat̄ cū fa sillabam ip̄i l̄re b copulamus eo. s.

locatur potius semit.
 inter mī et fa qz
 inuicem molitiē
 quadā & debili
 suauitate corre
 spondent, quod
 ubi fuerit semp
 eodem r̄idem

loco ubi tonum seccamus ad euitanduz trit
 tonum. In quarta autem littera seu corda q̄r
 tam sillabam apponere congruit hoc modo
 Cfa. utq; inter E z F inter quas naturale atq;
 fixum occurrit semitonium minus discerne
 retur ipsum semitonii spatium quod in ha
 rū sillabarū dimēsiōe sp̄ cadit ubi mi & fa cō
 sequenter collocare processiuo ordine dispo
 nuntur in hac tertiā l̄rā latīa que in quarto
 loco sedet ubi fa iam collocata est primā ip̄a
 rum sillabarum confixit hoc modo Cfa ut
 & nota q̄ sillaba ut semper est caput & prin
 cipium aliarum sibi succedentium sillabarū
 scz. re. mi. fa. sol. la harum enim omniū sex
 sillabarū aggregatio dicitur in cātu deductō
 quia deducit modulantium uoces ex graui
 tate in acumen & ex acumine in grauitatem
 sexq; ip̄is sillabis deductio perficit̄ & implet̄
 ex quibus tres diatessaron species supplēt̄
 ut tactū est supra capitulo secundo In quar
 ta autem littera latina que quintum locum
 tenet quintam sillabam collocauit. s. sol. itē
 secundā uidelicet re prime. s. ut nuper in ca
 pitulo precedente confixe tamq̄ fundamēto
 relataz hoc modo Dsolre. Rursus in quinta
 l̄rā. s. E que sextā huius ordīs cordā mōstrat

Desple
 et

sextam sillabam uidelicet la in super & tertiā
 que est mi eidem ut in C collocate correspō
 dentem hoc modo E la mi At cu3 prima de
 ductio finem faciat in hac corda restat pcess
 us secunde deductionis que in c littera sup
 sit initium. Itaq3 in F littera sexta septimam
 cordam regente quartam sillabā secunde de
 ductionis locauit. s. fa ibi quoq3 principiu3
 & fundamentum constituens tertie deducti
 onis hoc modo F fa ut hec enī tertia deduct
 io semitoniu3 minus ducit inter a & b quo
 trittonus occultatur ide3 namq3 facit hec de
 ductio quod sinemenon tetracordū in ordi
 ne tetracordorū cum meles corda ligatu3 p
 batu3 est operari. In septima littera que oct
 auam cordam offert quintā secūde deductō
 nis sillabam confixit. s. sol ac secundaz tertie
 deductionis .s. re Item primam & fundamē
 tu3 quarte deductionis .s. ut hoc mō G sol
 re ut. In octaua autem littera. s. a. que nonaz
 sedem retinet sextam & ultimam secunde de
 ductōis sillabā. s. la & tertiā tertie deductōis
 q̄ est mi nec nō secundā q̄rte deductōis. s. re
 cōfixit ut hic alamire cū uero scda deductio
 ibi termiet restat extēsiu3 tertie & q̄rte de
 ductōis ordo nāq3 i decia corda tertia sillaba

Alamire

6 faus

*7
5 solus*

*8
Namiro*

quarte deductiōis habetur distans a nona
sibi uiciniorē tono in acumine que sic figu-
ratur B.mi sed inter hanc decimam & nonā
cordam constituta est b littera rotunda cum
quarta sillaba quarte deductōis. s. fa que ab
ipsa nona minōr distat semitonio in acumi-
ne & a decima superatur maiore semitonio
scz apothome hec enim sillaba q̄rta scilicet
fa terciē deductiōis tonum inter nonam &
decimam cordam ductū diuidit per minus
ac maius semitoniū trittonū moliēdo dicta
est enim b quadra a figuratione & b rotan-
da. hec enim quoniam sillabā quā regit. s. fa
suauiorē minus semitoniū ad g̃uiorē sibi
uicinā resonando cōstituit b mollis nomen
sortita est illa uero econuerso quoniam silla-
bam quam continet. s. mi duriorē & aspe-
riorem tonū ad grauem sibi uiciniorē p̃fi-
tiendo in p̃rolatione demonstrat b dura ex
contraria alterius proprietate merito meret̃
nuncupari. has igitur duas l̃ras cū unū &
idem nomen sortiantur licet diuersam figu-
rationem & proprietatem atq; diuersum so-
num inducant in hac numerabili cordarū
dispositione p̃ unica corda tamq̃ unum so-
num educante constituemus Igitur in tertia

littera undecimaz cordam possidente institu
 tor ipe quintā tertie deductionis sillabaz. s.
 sol apposuit tonū ad grauem sibi uiciniorē
 pfitientem nec non & quartaz quarte deduc
 tionis. s. fa solo minore semitonio a graui si
 bi uiciniori distantem atq; etiam primam &
 fundamentum quīte deductionis hoc mō
 C sol fa ut. in quarta uero littera duodecimā
 cordam indicante ultimam tertie deductōis
 sillabam. s. la & quintam quarte. s. sol atq; se
 cundā quīte. s. re firmavit hoc mōd la sol
 re. In quinta autez littera tertiādecimā sede
 possidente ultimaz quarte deductionis silla
 bam. s. la & tertiam quīte q̄ est mi cōstituit
 ut hic Elami. in sexta littera q̄ quartādeciaz
 cordam regit quartam sillabam. s. fa quīte
 deductionis dicauit & primam sexte deduct
 ionis hoc modo F faut. in septia littera quī
 tādecimā cordā possidentem quīte sillabā quī
 te deductionis & secundam sexte nec nō pri
 cipiū septie scripsit ut hic G sol re ut. i pri
 ma uero littera q̄ decimam sextam replet cor
 dam ultimam apposuit quīte deductionis
 sillabam. s. la & tertiam sexte ac secundā sep
 time hoc modo A la mi re. in decima septi
 ma corda quā B quadra sustinet posuit ter

C sol fa ut

la sol re

Elami

F faut

G sol re ut

A la mi re

tiam septime deducōis sillabam. s. mī ad g
uiorem sibi uicinam tonum sonantem inter
q̄s quartam sexte deductionis sillabam. s. fa
sub b littera rotunda composuit q̄ eadem in
alio huic cōsimili loco rōe p̄dcā & tonū diui
dit & trittonum temperat ac due ip̄e litter̄ &
sillabe p̄dicta rōe ducēte p̄ unica in huius i
stitutionis ordine reputabūtur corda. In de
cima octaua corda q̄ tertiam latinaz litteram
deprehendit quintam sexte deductionis sil
labam. s. sol & quartam septime scilicet fa
firmavit ut hic **C** sol fa. In decimanona
corda quā quarta monstrat littera ultimā
septe deductionis sillabam & quintam septi
me s. sol cōfixit hoc modo **D** la sol. In uige
tima autem & ultima corda q̄ per quintam
litteram exprimitur ultimā septime deducti
onis sillabam. s. la collocavit hoc modo **E** la
quam quidem omnium litterarū ac sillaba
rum ordinatā dimensionē figurēus hoc mō

(C sol fa)

(D la sol)

(E la)

In hac nāq; l̄ras & sillabarū dispositōe unus
q;sq; per se cōprehendere potest eandē esse to
norū semitoniorūq; dispositā cōsequētiā quā
in q̄ndecī p̄ horū cordis cōsistere mōstrauī
mus. patet etiā septē esse deductōes q̄bus to
tus hic ordo contextus ē aq̄busdā apellatur
manus hinc ē q̄ in manu sinistra cōtextitur
uerū cū huiusmodi l̄rarū sillabarūq; cōstitu
tio sit introductō priā facilis ad musices di
sciplīaz introductoriū merito duxīus nūcu
pari in quo si plures uolueris cōstituerē cor
das in ḡuiore. s. pte eodē ordīe & l̄ras & silla
bas replicādo descēdere poteris cōfigendo G
sol re ut ubi ut collocat̄. cui substitues F
fa ut ip̄i uero E la mi & sic cōsequēter reliq̄s
subiūgendo replicabis. item in acutiori pte
quotcūq; uolueris l̄ras ac sillabas supaddere
poteris apponendo E la mi in ultia acutiori
ubi E la p̄nūciat̄ & sup eā F fa ut deīde G
sol re ut postea alamire reliq̄sq; eodē ordine
Insup ē notandū q̄ ip̄e sillabe licet p̄ferant̄
in introductōe cātus tñ nō denotāt̄ nec scri
būt̄ sed ip̄arū noīa discernūt̄ & loca quibus
dā notulis q̄dratis plenīs nec nō obliquīs ī
cātu plano diuersisq; notulis ac figuris ī cā
tu mēsurabili q̄ euēit qm̄ si ip̄se sillabe sup

94
 lras z sillabas ueluti antiphōas aliasq̃ pferē
 das & cātandas scripturas describerēt maxi
 mā cōfusionē iducerēt ac difficilīe discernerē
 tur ab ātiphōarū sillabis potissīe cū cātus de
 scēderet ad lineā ip̃arū ātiphōarū. itē maiori
 difficultate inprimis & notatē sillaba quaz
 notula Tres sūt p̃pterea deductōz p̃prietā
 tes. s. natura b̃q̃dra & b̃ mollis de q̃bus diff
 use tractauimus ī q̃nto floris musices. c. viii
 & in libro collocutōm quē ad karolū palauī
 cinū ep̃m laudensē dirreximus tertia collo
 cūe iuxta finē nūc de hīs breuiter id colligē
 dū ē q̃ oīs deductō cuius p̃cipiū & caput
 v3. ut fuerit ī lra C cōfixū dī p̃prietatis na
 turalis. omnis uero deductio habens p̃ncipi
 pium in G dicit̃ p̃prietatis b̃ duralis uel
 quadralis. Itēz omnis deductio habens fun
 damētū & p̃ncipiū in F dicit̃ p̃prietatis b̃
 mollaris seu b̃ rotunde. hinc id circo apud
 Marchetū p̃prietas ī cātu ē deriuatō pluriū
 uocū ab uno eodēq̃ p̃cipio. a q̃busdā uero
 sic diffinit̃ p̃prietas ē essētiālis seu accñālis
 uocū ī gūi uel ī acuto ordīe cōstitutarum
 acceptō. notulas. n. p̃ sillabis sillabasq̃ p̃ uo
 cibus nouimus deputari qp̃pe uoces nō po
 ssūt scribi s3 mēorie mādanē ne pereāt hinc

aliud opus
 francy i.
 lilev collocut
 omni.

uocū siue sonorū ascēsu atq; descensū notulē
in cantibus lineis & spatiis affixe declarare
noscunt ac de hiis q̄dem omittūis multa q̄
in aliis uoluminibus de musice discipline
pratica p̄lixius tractari cōtingent.

De spēb; diatessarō z diapētes. c. vii

Iatessarō cōsonātia fit ex q̄ttuor so
nis cōstituētib; duos tonos z unū
semitoniū mīus ut p̄dictū ē capitu

De diatessaro scdo. dca est. n. a dia qd ē de & tessarō qua
tuor q̄si ex q̄ttuor uocibus scā huic. n. musi
ce mūdana solet cōpari q̄a ex q̄ttuor p̄ficitur
elemētis. nā p̄ q̄ternariū numeri p̄tes sibi iui
cē cōpate ceteras cōsonātiās ducūt atq; simul
iūcte dēariū explēt nūmrū quo oīs multitu
do nūerorū cōcrefcit disponāus itaq; nūerū
ip̄z q̄ternariū naturaliter ab unitate ichoatū
hoc mō i z 3 iiii biarius. n. ad unitatem du
plam p̄portōem ducit idcirco diapalō cōso
nātiā. ternarius ad biariū sexq̄lterā ac diapē
tes cōsonātiā. q̄ternarius ad ternariū sexq̄ter
tiā hīc diatessarō cōsonātiā. item q̄ternarius
ad biariū duplā idcirco diapalō. rursus q̄ter
narius ad unitatē bi duplā siue q̄druplā ex

sedebat & pcedit p has uoces ut re mi fa aē
ubicūq; repit̃ similis uocū aggregatō semp
fit tertia diatessarōn speties ut hic

Id ē interī adūvendū	C fa ut
q; diatessarō cōsonāti	tonus
a q̃ fit ex q̃ttuor lōis	D sol re
tribus ad plus pficit̃	tonus
iteruallis cū. s. q̃ttuor	E la mi
spas sillabas cōphen	seitoniū
dīt ut hic re mi fa sol	F fa ut

nā iter re & mi ē unū • Tertia spēs diatessarō
toni interuallū inter mi & fa ē scđm. s. seito
niū minoris inter uero fa & sol ē tertiu3 quo
tonus pficitur qñz cōstat duobus iteruallis
ut dicēdo re mi sol uel re fa sol nā iter re &
mi ē primū qđ tonum facit sed iter mi & sol
scđm qđ seidittonū sonat. i. tonū z seitoniū
dr̃ nāq; semidittō us a semi qđ ē ipfcm̃ & dic
tonus q̃si dittōus ipfcūs. i. duo toni cōiūcti
nō pleni. dittonus. n. dictus est a dya qđ est
duo & tonus. itē iter re & fa ē unū seidittōi
iteruallū & iter fa & sol unū toni pleni inter
uallū igit̃ diatessarō quo tūq; cōstiterit inter
uallis duos sp̃ ton os unūq; seitoniū minus
cōtineat nccē ē. rursus uno cōstat iteruallo cū
. s. dicius re sol & qđ dr̃ de hac priā spē itelli

gl'e de ceteris diatessarō spēb3 Duo hāq ex
 hiis uident' pbari priō qd una qq cōsonāti
 a siue diatessarō siue diapente siue diapasōn
 unā sp mīus hēt spēz quā sīt eius uoces scdo
 q una qq cōsonātia tot pōt ad plus hēe iter
 ualla quōt fuerit eius spēs siue unū mīus it
 uallū q sīt eius uoces z hoc fit qn cōsonātia
 oēs suas itercipit uoces de qbus diligēs scru
 tator uerū pōt ex seipō pqrere iuditiū s3 de
 hiis diatessarō spēbus qpluria in secūdo su
 pius tractata sūt capitulo. Diapente uero ē
 cōsonātia qnq sonis tres tonos unūq seito
 niū mīus cōtinētibus facta. dcā enīz. ē a dia
 qd est de & penta qnq qli cōsonātia ex qnq
 uocibus mixta cōsistit qppe ī numero ternā
 rio q ī musicis pfectā ducit diuisionē nā ī ip
 so extitit pīcipiū mediū & fīs eq dispositōe
 Fit eqdē diapente ex diatessarō & tono sup
 addito. que cū qnq tm hēat uoces qttuor n
 cesse ē retieat spēs. Priā namq diapentes spe
 ties format' ex priā spē diatessarō & tono in
 acutiori pte supaddito pcedens hiis sillabis
 re mi fa sol la iten siue icipitur eqdez ī D sol
 re ubi qrtā philosophorū corda residebat &
 termiatur ī alamire in q mese collocabatur
 nec mirū sit primā diapētes cōsonātie spetiē

quare penes
prima diapētes
incipit in D sol re

nō cōcipit ī Are ubi priā spēs diatessarō su-
mit primordia cū ipā priā spēs diapētes for-
met ex priā diatessarō & tono qđ multis de-
cāis cōtingit priō nāq; si priā diapētes spēs
prīcipiū traheret ab Are secūda subsequēter
nō posset eius pfcā spēs repiri qā fieret ex du-
c b3 tonis & duobus semitonis. l. ab B mi
ad F fa ut. deficeret. n. uno semitono maiō-
a tota eius pfcōe ad hoc ut tres tonos unūq;
scitonū mīus possiderēt. Secūdo tertia eius spe-
ties q̄ fieret ad C fa ut ad G sol re ut pcedēs
p has sillabas ut re mi fa sol esset q̄rta Tercio
q̄rta spēs q̄ cōtingeret a. D sol re ad alamire
pcedēs p has sillabas re mi fa sol la esset pri-
ma. Quarto si prima diapētes inciperet ī Are
tūc sup ipam nō posset dari priā spēs diatess-
larō q̄ requirit aditiōda ipi priē diapētes spēs
ad p̄fitiēdā primā regulā cātus plāi. i. primū
tonū seu primū modū. Quito nō posset h̄ri
spēs priā diatessarō ī ordie ītroductorii sub
priā spē diapētes quā requirit scda regula can-
tus plani seu scdus tonus. Igitur priā spēs
diapētes initiū & fūdamētū hēt in D sol re
& eleuat ad alamire ubicūq; n. similiū habe-
tur cōstitutio sillabarū .l. re mi fa sol la sem-
per fit prima speties diapentes ut hic.

Scda spēs diapentes

format ex scda spē di

ateffarō & tono īcipi

tur enīz in Elamī ubi

qnta philosophorū

corda sedebat & ter

mīat p

eleuatōez ad B mī acu

tam q param̄ses cordā

p̄bata est obtinere. p

cedit nāq p has sillabas mī fa sol la mī & u

bicūq reperitur similiū cōiunctio uocū sem

per fit secunda speties diapentes ut hīc

E la mī

semitoniū

F fa ut

tonus

G sol re ut

tonus

a la mī re

semitoniū

b fa

paothome

B mī

tonus

Secunda speties diapentes

D sol re

tonus

E la mī

semitoniū

F fa ut

tonus

G sol re ut Prīa spēs diateffarō

tonus

a la mī re

Prēa spēs diapētes

cedit nāq p has sillabas mī fa sol la mī & u

bicūq reperitur similiū cōiunctio uocū sem

per fit secunda speties diapentes ut hīc

Tertia autem diapentes species formatur ex trittono et semitonio atque in F fa ut ichoata ubi sexta philosophorum corda sedebat ad c sol fa ut eleuatur hiis n. precedit sillabis fa ut re mi fa & ubicumque fuerit similiu[m] conexio uocum fit species tertia species diapentes ut in hac expresse monstratur figura

F fa ut

tonus

G sol re ut

tonus

a la mi re

semitonium

b fa

apothome

B

mi

Trittonus

semitonium

c sol fa ut

Tertia species diapentes

Quarta uero species diapentes formatur ex tertia specie diatessaron & tono in acutiori preterea supaddito atque incipit in G sol re ut ubi septima fuerat philosophorum appositae corda & eleuatur ad D la sol re, precedens hiis sillabis ut re mi fa sol ac ubicumque similiu[m] fuerit sonorum connectio fit species quarta species diapentes quod hoc monstratur exemplo

101
G sol re ut

tonus

a la mi re

semítoniū

b fa

apothome

B mi

semítonium

c sol fa ut Tertia spetis diatessarō
tonus

d la sol re

Quarta spetis diapentes

cū aut ad ulterioꝛs pꝛcessū fuerit itꝛoductoꝛiū
uoces incipieꝛ do in a la mi re acuta mox pꝛia
se se offert diapētes spēs quā qꝛdeꝛ reliqꝫ spēs
subseqꝛntes nō succedūt ordie naturaliter di
spolito ob multa in cōueniētia qꝫ seqꝛentur
pꝫ ut supꝫ dictū est si in A re ubi pꝛia phi
losophoꝛꝫ corda cōsistit pꝛima incipereꝛ ip
sius diapētes spēs. quo circa ipꝫ qꝛttuor spe
cieꝫ replicatō resumit i D la sol re ibiqꝫ pꝛi
ma eius spēs inítiuz capit qꝫ eleuatꝫ ab A la
mi re supꝫ acutaz ubi qꝛntadecia pꝫhoꝛꝫ corda
.s. netehypboleō sedē possedebat. reliqꝫ uero
spēs successiue subsequūtꝫ qꝫs cautus lcoꝛ ex
se ipo dephēder pōt Diapēte isupꝫ qꝛttuor ad

plus possidet interualla & hoc cū oēs suas uo-
 ces cōphēdit ut hic re mi fa sol la nā inter re
 & mi ē unū toni interuallū. item inter mi &
 fa ē scđm. s. semitonii mīoris interuallū. iter
 uero fa z sol ē tertiū quo tonus pficiť sed in-
 ter sol & la ē qrtū & ultimū qđ facit tonū Itē
 in tribus pōt diapēte interuallis cōsistere ut
 dicēdo re fa sol la nā inter re & fa ē scđm. s.
 interuallū & primū inter fa & sol secūdū v3
 toni. itē inter sol & la tertiū. s. toni interuallū
 tribz piter aliomō interuallis pōt cōcipi dia-
 pēte ut puta dicēdo re mi sol la. Itē t cōmō
 dicēdo re fa sol la. Item duobz interuallis cō-
 fici pbat ut dicēdo re sol la p diatessaron ac
 toni spacia. itē dicēdo re mi la p toni ac dia-
 tessarō spacia. Vno ilup cōstare mōstrat iter-
 uallo cū dicius re la. unde notādū ē qđ l3 dia-
 pētes cōsonātia uno uel duobz uel tribz iter-
 uallis cōstet tñ sp iteriacēt tres soni iter duos
 extrēos q oēs sibi iuicē ppati tres tonos unū
 sē toniū mīus sp cōtinēt ex qb3 diapēte ipsa
 pficiť. qđ si secus eēt nullomō huiusmōi uo-
 ces extreme possēt diapētē sibi iuicē correspo-
 der. id quoq; qđ de priā spē exēplificatū est
 de ceteris diapētes spēbz itelligi minie dubi
 De spēbz diapalō. c. viii. tamus

2
 Iapafō cōsonātia fit ex octo sōis cō
 stituētibz qnq; tonos & duo sēto
 nia mīora. dī. n. a dia qd' ē de & pa
 sō oē q̄lī cōsonātia cōsistēs ex oībz sonis oēs
 qdē soni ut primo aptū ē capitulo sūt septē
 ī tota musices disciplīa qbz cū prīo r̄plicato
 hec pfcā diapafō siphōia pficiē cuius pfcōez
 & pprietatē supioribz uolumibz apte tractā
 auimus. hec. n. totū mundi corpus pbat
 excitaē ut in scd'o ca. primi libri ta. tū ē totū
 quoq; corpus hūanū cōficerē ut ī tertō primi
 pōt cōsiderari oēz pēitus armoniā diapason
 cōsonātia diuergerē pbat. fit nāq; ipa ex dia
 tessarō ac diapēte diūsas hēant spēs diūsas di
 apafō spēs diūsimōe uidēt cōiūgerē. septē. n.
 sūt dīntes diapason spēs q̄x prīa format ex
 prīa spē diatessarō scā ab Are ad Dsolre z ex
 prīa spē diapētes hīta īter Dsol re & alamine
 pcedit itaq; prīa spēs diapafō ab Are ad ala
 mire. i. a p̄lābāomēos ad mēlē Scd'a aut dia
 pasō spēs format ex scda spē diatessarō cadē
 te ī Bmī & Elamī gues z ex scda spē diapē
 tes formata ab Elamī gūi ad Bmī acutā īgi
 ē scda spēs diapafō pcedit a bmi ad bmi
 .i. ab hypatehypatō ad pamelē. tertia diapa
 sō spēs format ex tertia spē diatessarō scā ī
 Claut & F fa ut gues & ex tertia spē diapen

tes formata ab F faut ġui ad C solfaut itaq
 tertia spēs diapason procedit a C ad C .i. a
 C faut ad c sol fa ut siue a paripatehypaton
 ad tritediezeugmenon Quarta uero diapa
 son species cōtexiē ex priā spē diapentes scā
 a D sol re ad A la mi re .i. alycāofhypatō ad
 mesen & ex priā diatessarō q̄ fit inter alamire
 & D la sol re .pcedit .n. q̄rta spēs diapason a
 D ad D .i. a D sol re ad D la sol re .s. alycāof
 hypatō ad paranetiediezeugmenō q̄ q̄dē spēs
 hīs patent exemplis.

A re

B mi

C faut

D sol re   priā spēs diatessarō

E la mi

F fa ut

G sol re ut

a la mi re   priā spēs diapētes

Prima species diapason

B mi

C fa ut

D sol re

E la mi   scda spēs diatessarō

F fa ut

G sol re ut

a la mi fe

b fa

B mi Secunda species diatessarō
Secunda species diapason

C fa ut

D sol re

E la mi

F fa ut Tertia species diatessaron

G sol re ut

a la mi re

b fa

B mi

c sol fa ut Tertia species diapentes
Tertia species diapason

D sol re

E la mi

F fa ut

G sol re ut

a la mi re Prima species diapentes

b fa

B mi

c sol fa ut

D la sol re Prima species diatessarō
Quarta species diapason

Quarta aut diapason species formatur ex secunda specie
 diapentes habita inter Elami graue & Bmi
 acutam siue inter hypatemelon & paramelen
 & ex secunda specie diatessarum precedente a B
 mi acuta ad Elami acutam itaque precedit quarta
 species diapason ab E gui ad e acutam seu ab
 hypatemelon ad netediezeugmenon Sexta ue
 ro diapason species formatur ex tertia specie diapen
 tes que cadit ab F fa ut graui ad c sol fa ut seu
 a paripatemelon ad tritediezeugmenon & ex ter
 tia specie diatessaron habita inter c sol fa ut &
 F fa ut siue inter tritediezeugmenon & trite
 hypboleon. sexta itaque diapason species cadit ab
 F fa ut gui ad F fa ut acutam. siue a paripate
 melon ad tritehypboleon. Septima aut & ul
 tima diapason species formatur ex quarta specie dia
 pentes facta a G sol re ut gui ad D la sol re
 & ex prima diatessarum ducta inter D la sol re
 & G sol re ut acutas igitur septima diapason species
 occurrit a G sol re ut gui ad G sol re ut acu
 tam siue a lycanosmelon ad paranetehypbo
 leon. ut hiis monstratur exemplis

Elami

F fa ut

G sol re ut

a la mi re

b fa

B mi Secunda speties diapentes

c sol fa ut

D la sol re

e la mi Secunda speties diatessarō

Quinta speties diapason

F fa ut

G sol re ut

a la mi re

b fa

B mi

c sol fa ut Tertia speties diapentes

d la sol re

e la mi

F fa ut Tertia speties diatessaron

Sexta speties diapason

G sol re ut

a la mi re

b fa

B mi

c sol fa ut

D la sol re Quarta speties diapētes

E la mi

F fa ut

G sol re ut Prima speties diatessarō

Septima speties diapason

Constat enim diapasón septem ad plus interuallis cū scilicet oēs suas octo uoces cōtinet ut dictū ē ultimo quarti item sex interuallis ac quīq; uel quattuor ac tribus seu duobus diuersimōe dignoscī interuallis pfici. uno etiā constat interuallo cū extreme uoces nullam intercipiūt uocē qđ diligentie lectoris cōsiderandū cōmitto. Veteres. n. has septē diapasón speties quattuor maneriebus tantū exposuere quarū primā pthum appellabāt secūdā deuterū. tertiā Trittū. quartā tetradū. Et quidem hee maneries terminos cantibus cōstituebant ultra quos nulla intensiōe uel remissione possent extendi. hinc idcirco ipse maneries cōstitutiones sūt appellate nā qđ diapasón ac diatessarō una queq; dephen debat cōstitutio q̄sic diffiniē Cōstitutō est plenū ueluti modulatiōis corpus ex cōsonantiarū coniunctiōe cōsistens Igitur prima maneries siue prima cōstitutio procedebat ab Are ad D la sol re. i. a pslambanomenos ad panctediezeugmenon Secūda maneries extendebatur a B mi gūi ad E la mi acutam siue ab hypatehypatōn ad netediezeugmenon Tertia cōstitutio residebat inter C fa ut & F fa ut acutā seu inter paripatehypatō

& tritehypboleon. Quarta constitutio siue
maneries pcedebat a D sol re ad G sol re ut
acutam seu a lycanoshypatō ad paranetehy
pboleon. Omnis enim cātus planus hiis q̄t
tuor regulis siue maneriebus regebat & ter
minabatur ad q̄rtam uocē grauiorem ubi si
naphe diatessaron ac diapason coniungebat
Prīa nāq; maneries terminabat in D sol re
Secunda in Elamī. tertia in F fa ut Quarta ī
G sol re ut graues Itaq; supra finē suū dia
pason attingebant sub fine uero diatessarō
deponebant. Quo circa cū ineptus atq; diffi
cilis esset tantus ascensus a fine cū descensu
q̄ttuor uocū sub eodē fine puidētia musi
corū has q̄ttuor diuisit statuens eas solā dia
pason cōtinere a suo fine eleuatā factamq; ex
diapente & diatessaron ita ut diapente semp
lit grauior diatessaron uero acutior Ipsis in
super primis q̄ttuor maneriebus hoc ordinē
p solam diapason dispositis q̄ttuor subiūx
it q̄ diatessaron sub fine depressam atq; dia
penten a fine tensam possiderēt q̄ omnes ī sū
mam ducte octonariū uident ordinē imple
re earū namq; hic stat ordo Prothus & suus
ubiugalis. dauterus & suus subiugalis tri
tus z suus subiugalis Tetrardus z suus sub

iugalis. sed de hiis aptius in aliis uoluminibus que practice mulice ascribentur tractare existimo. Nunc de septem diapason speciebus aduertendum est quod tres prime species superius dispositae diatessarō consonantiam in sui compositōe ad grauiorem iubent partem collocari. reliquae uero quattuor diatessarō ipsam supra diapason extollit ut ipsis monstratum est rationibus & exemplis. Philosophi enim septem ipsas diapason species modos a modulatioe dixerunt eas tamquam omnium cantuum metas regulariter statuentes namque prima diapason constitutio a psalmba nomenos ad mesen facta siue ab Are ad alamire acutam primum modum formabat quem hypodoriū appellamus: Si autem omnes huius primae speciei diapason uoces toni susceperint intensiorem fiet secundus modus. scilicet hypophrygius. Rursus si omnes hypophrygii uoces semitonio intense fuerint hypolidius formabitur modus. quod si in hypolidio uoces omnes tono fuerint eleuate Doriū facient Cū autem omnes dorii uoces toni rursus intensiorem ceperint phrygiū constituent. sed si phrygii uoces semitonio intenduntur Lidiū creabunt. quod quidem lidi uoces si tono fuerint eleuate Mixolidium producent. Hiis itaque septem modi eandem

uoces & cordas sortiuntur quas prima tenet
diapason species. s. a psilabanomenos ad mese
sed alter alterum tono uel semitonio put na
turaliter introductorii ordo pcedit in gene
re dyattonico excedit acumine. Vnde psilam
banomenos hypophrygii siue Are tam que
est hypodorii tono superuadit acumine simi
liter Mese & alamire ipsius hypophrygii eaz
que est in hypodorio eodem superuadit tono
hinc reliquas interiectas uoces totuzq; ordi
nem hypodorii interiecte uoces ac totus hy
pophrygii ordo superuadent tono. Idem or
do consistit in ceteris quos diligens ex se ipso
potest perquirere quisq;. Cum igitur hii sep
tem modi iuxta septem diapason species co
stituti easdem semper uoces & cordas retine
ant acumine tantum & grauitate inter se in
uicem differentes hii Ptolemeus non incon
uenienter octauum superadiunxit quem hyper
mixolidium appellant musici cuius ordo
mixolidii ordinem tono superat acumine quos
litteris primis in introductorio confixis si
guraliter discernendos constitui hoc modo.

							a
						a	g
					a	g	f
				a	g	f	e
		a	g	f	e	d	c
a	g	f	e	d	c	b	a
g	f	e	d	c	b	a	
f	e	d	c	b	a		
e	d	c	b	a			
d	c	b	a				
c	b	a					
b	a						
a							

7
 Hi & etenim modi ppter conuersionē quā
 fortiunt̃ trāseundo ex grauitate in acumen
 unū ex altero pcreando tropi sūt appellati
 naz tropos grece cōuersio dicit̃ latine. unde
 apud. Boetiū Tropi sūt cōstitutōes in totis
 uocū ordinibus uel grauitate uel acumine
 differētes. Nos aut̃ posteri hos modos nūcu
 pamus tonos q̃li ex tonis & semitonis gñā
 tos quos sic solent musici diffinire Tonus ē
 regula q̃ per eleuatōem & depositōem oēs cā
 tus in fine diiudicat sed hos quidem hic pre
 tereūdos tacite esse arbitror cū potius musi
 ces pratice q̃ speculatōe cōueniant quorum
 tractatus & in sexto floris musices & i libro
 collocutōm q̃rta collocutōe diffusus in secū
 da huius operis parte qui pratice ascribetur
 loco cōgruo liquidius explanabitur Nunc
 uero diapa sō cōsonātiā ad eundem ē q̃ si
 mul iūcte diatessaron ac diapente monstrate
 sunt pficere Hoc tamen in hiis est aduerten
 dum q̃ licet diatessaron in grauiori loco cō
 stituta & diapente eidez in acutiori parte cō
 iuncta extremis uocibus perfectam diapasō
 resonent cōsonantiā medius tamen sonus q̃
 diatessaron ad grauiorē explet ac diapenten
 inchoat in acumē perfectam auribus nō ad

itiet armoniā ueluti ipse medius tono itēdat
in acumen ubi tunc diapenten ad grauiorē
partem perfitiet & diatessaron ad acutiorem
id enim euenire contingit quoniam diatess
aron cum sit quattuor uocum auribus per
se dissonantiam miscet secundum artem cō
trapuncti Diapente uero quinque uocū opti
mā ducit concordiam cum itaq; inter duos
extremos diapason consonantiam correspon
dentes sonos medius collocetur sonus diapē
ten pfitiens ad grauiorem & diatessaron ad
acutiorem perfectam auribus inuicem pulsi
aditient armoniam & dissonantia quattuor
uocū quam medius ducit ad extremum acu
torem auribus non percipitur. quoniam g
uior ad medium diapentes cōsonantiam per
fectam sonat. Idem grauior ad acutiore opti
mam diapason siphoniam quarū suauis p
prietas dissonantiam illarum quattuor uo
cū quā ducit medius ad extremum ebetat &
obtundit adeo ut auribus discordia ipa nō
percipiatur ob paruulam quā sortita ē por
tionem & debilitatem acuminis nam sonus
acutus debiliior est q̄ grauis. Secus autem si
medius ad grauitatem q̄ttuor iparū uocum
cōmixtionem siue diatessaron implet & dia

penten ad acutiorē. amplius namq; dissona
reperceretur quia tenor siue sonus grauis
ob sui tarditatem quam habet i se ut in pri
mo secundi declaratum est plus retinet tps
quā acutus qui uelocioribus pcreatur moti
bz Vbi aut plus ē tps & tarditatis amplius
pōt discordari & p cōseqns discordātia magis
pāpi ut dicit Aristot. zi. pblemate sue musi
ces ad qd ē cōcurrit expositō dñi recōciliato
ris. maioritate itaq; tpris gūis sōus exhibet
tardus & multus hic ipius ē fit māifestū pp
sui tarditatē. I3 acutus sōus mīori tpe reddit
uelox Ideo lat3 discordātia q̄ttuor uocū pp
uelocitatē acutorū sonorū. hiis. n. tribus sōis
sic stātibz si gūis p dyttonū uel sēdyttonū
eleuet q dicit tertia i cōtrapūcto & cōcordā
tia ipscā effitiet tertiā ad mīdiū sonū q cōtra
tenor appellat ad q diapētē siue qntā sona
bat prius q ipius tertie sumeret intensiōez
& sextam ad extremum ad quem prius dia
pason respondebat id est octauam. tertia enī
& sexta sunt speties siue concordātie imper
fecte in contrapuncto atq; ideo grauior ipse
sōus tertiā ad mediū & sextā ad extremū cōsti
tuēs qrtā iter ip3 mediū & extremū acutiorē
eadē rōe ebetat ipius discordiā extinguēdo

Quam p̄tura insuper naturalia musices acci-
dentia indigent expositōe q̄ cum locus iste
tractare disuadeat alia uolumina diffusius
locis congruis apperient

Et sic est Finis

O cui cardineum licuit contingere honorez
Et me quem virtus impulit ut venerer
Accipe pua licet sint hec haud munera tāto
Digna viro: cuius nomine surgit opus
Ista et enim nullus censebit paruula lector
Si studii fructum cerpseris ipse mei
En age: me & librū uultu complectere grato
Dicere nec pigeat Tu mihi seruus eris

*preuise i
disalure nel
separe*

FRANCHINI Gafori Laudensis Musices
p̄fessoris theoricum opus armonice discipli-
ne Explicit. Impressum Neapolis per Magi-
strum Frānciscū di dino florentinum. Anno
dñi. M. CCCC. LXXX. Die octauo octo-
bris. Inuictissimo Rege Ferdinando regnan-
te. Anno regni eius vigesimo tertio.

*decem a greco dica viginny quasi decem his gemih
u p 6 - posito - triginta quasi decem ter genit.
quadringentis per q. unit c.*

Incipit Registrū huius libri

Primū uacat
cuit mestos

Fertur
necesse

Triplīciter
lent nisi

In quo
tertia

Bus cātilenā
efficit

Sunt
ceteris

Ti esse
moniis

De īteruallīs
nona immobilis

Titur
talium

Tur tonus
da partīcione

Vt hīc
quaternario

Littera
litteras

Daf
pducēdas

Alamīre
et trītechypboleō

